KAPITOLY Z ENVIRONMENTÁLNEJ POLITIKY

XXII. diel

Mikuláš Huba (ed.)

BRATISLAVA 2026

Kapitoly z environmentálnej politiky - XXII. diel

Kapitoly obsahujú dosiaľ zväčša nepublikované, alebo len v skrátenej či upravenej podobe publikované články, stanoviská, listy, komentáre a iné príspevky, ktoré v uplynulých 16 mesiacoch vznikli v proveniencii hlavného autora a editora s využitím pripomienok a komentárov členov a členiek Slovenského ochranárskeho snemu a Zelenej väčšiny.

Publikácia voľne nadväzuje na predchádzajúcich 21 dielov Kapitol z environmentálnej politiky.

Osobitná vďaka patrí pani Erike Mészárosovej za jej nezištnú pomoc pri grafickej úprave *Kapitol.*

Názov: Kapitoly z environmentálnej politiky XXII.
Vydala: Spoločnosť pre trvalo udržateľný život v Slovenskej republike (STUŽ/SR) v spolupráci so Slovenským ochranárskym snemom.
Autori: Mikuláš Huba a kol.
Svojimi vstupmi prispeli: Sabina Barborjak, Veronika Basta, Ondrej Kameniar, Richard Medal, Juraj Melichár, Ľubica Trubíniová, Lucia Szabová a Marcel Zajac
Zostavil: Mikuláš Huba
Obálka a ilustrácie: Fero Guldan
Technická spolupráca: Erika Mészárosová
Bratislava, 2026
Text neprešiel jazykovou úpravou.

Obsah

Vážený pán prezident, vážení politici a političky, ak dopustíte systematické ničenie našej prírody, budete za to niesť spoluzodpovednosť! 5
Známka 5 by bola príliš lichotivá 7
O jednej novodobej nadávke 9
Environmentálna politika na Slovensku: stav, príčiny, následky a možné východiská 11
Rozhovor o Josefovi Vavrouškovi pre Respekt 14
Čím by sa (ne)mala zaoberať Bezpečnostná rada štátu? 18
Praha, STUŽ, 4-2-2025 19
Stručné dejiny ochranárstva a environmentalizmu na Slovensku 21
Fiktívny program SNS v intenciách otcov zakladateľov 24
Odkaz pápeža - ochranára, farizeji a štátny smútok 26
Spaľovňa je najhoršou alternatívou ku skládkovaniu 27
Mimovládky a moc 29
Lido/nahlas alebo Mýty a nepravdy vs. skutočnosť okolo tzv. Nového Lida 30
Vedecký seminár k 100. výročiu narodenia akademika Emila Mazúra 32
Šikanovanie mimovládok je zločin proti celej spoločnosti 36
Moja odpoveď na rečnícku otázku 38
Bedřich Moldan 90 38
Pravda alebo lož? 40
Čomu dáte prednosť? 40
Slovensko má nového ambasádora životného prostredia 41
To, čo sa deje (nielen) s prírodou na Slovensku, nech je pre vás mementom! 42
Záleží nám na tom, ako dopadnú voľby v Českej republike 43
Milí priatelia za riekou Moravou, nezvoľte si slovenskú cestu! 45
Anketa Denníka SME k 36. výročiu Nežnej revolúcie 47
„Ocenenie“ vedenia ministerstva životného prostredia 48
Správu vecí verejných preberajú do rúk občania 49
Aj Slovenský ochranársky snem oslavuje narodeniny 51
Nepochopenie, zlý úmysel alebo sabotáž? 55
Prečo mlčí Európska únia? alebo: Málo bolo Bruselu! 57
Majú vedci právo mlčať? 59
Takto spochybniť vedecké autority si moc nedovolila ani za čias najhoršej totality 61
Chceme poznať stanovisko vedy 63
Hlbšie klesnúť sa už asi nedá 64
Už len 22 dní... 66
Dnes si pripomíname jedno výročie: pred 36 rokmi vznikol predchodca dnešného EKOFÓRA 67
O dezorientovanom ministerstve 70
Všetko sme podriadili ilúzii nekonečného ekonomickému rastu a výsledok je relatívna chudoba sprevádzaná hrozivou stratou prírodného kapitálu 71
Čo sa stane, keď prídeme o národné parky? 72

Vážený pán prezident, vážení politici a političky, ak dopustíte systematické ničenie našej prírody, budete za to niesť spoluzodpovednosť!

Rešpektujeme výsledky volieb bez ohľadu na to, či sa nám páčia, alebo nie. Výsledky volieb však nikomu nedávajú právo viesť túto krajinu či hodnoty, ktoré má spravovať a zveľaďovať príslušný rezort, do záhuby.

Politici, ktorí majú momentálne v rukách moc, ako aj vedenia jednotlivých ministerstiev majú spravovať im dočasne zverené hodnoty najlepšie, ako sa dá, v súlade s Ústavou SR, príslušnými zákonmi, celospoločenským a dlhodobým záujmom tejto krajiny i s najlepšími dostupnými poznatkami. Vyššie uvedené platí o to viac, ak si uvedomíme, že všetkých týchto ľudí platíme veľmi štedro zo svojich daní. Predpokladáme, že na tom sa zhodneme všetci, bez ohľadu na to, či a koho sme volili.

Sme radi, že na vyššie uvedené skutočnosti už niekoľko mesiacov poukazuje kultúrna obec s citeľnou podporou verejnosti. Pripomíname však, že problémom nie je len súčasné vedenie ministerstva kultúry, ale aj niektorých ďalších rezortov, obzvlášť rezortu životného prostredia (MŽP SR).

Z veľkého množstva opatrení, ktoré súčasné vedenie MŽP SR a ďalší politici či nimi nominovaní úradníci za uplynulý rok urobili alebo plánujú urobiť v rozpore s im zverenou misiou ochrany životného prostredia i verejným záujmom, spomenieme iba nepatrnú časť:

Súčasné vedenie MŽP SR zväčša bez uvedenia dôvodu odvolalo takmer všetkých vedúcich pracovníkov a pracovníčky: od riaditeľov správ národných parkov, CHKO a odborných organizácií až po generálnych riaditeľov sekcií na MŽ SR. Nešlo pritom o straníckych nominantov, ale o kvalifikovaných odborníkov a odborníčky, vybraných/é vo verejnom výberovom konaní. Skúsenosť nás učí, že väčšina z nich sa do svojich pozícií už nikdy nevráti. Ide teda o nevratnú stratu. Nahradili ich zväčša ľudia menej kompetentní, pričom usvedčený pytliak na čele Správy TANAP-u je len tou povestnou špičkou ľadovca. Považujeme za veľmi žiaduce, aby vyhodení odborníci a odborníčky boli požiadaní/é, aby sa do svojich pozícií vrátili.

Súčasné vedenie MŽP SR navrhuje naďalej znižovať už aj tak veľmi poddimenzované počty zamestnancov správ chránených území a vedie dlhodobú lživú a tendenčnú kampaň proti ochranárskym mimovládnym organizáciám (MVO), pričom nedávno sa rozhodlo prestať podporovať aj MVO v oblasti environmentálnej výchovy, vzdelávania a osvety, ktoré dlhodobo suplujú štát.

Poslanci za SNS, blízki súčasnému vedeniu MŽP SR, nedávno prišli s poslaneckým návrhom zákona, ktorý obmedzí pôsobenie dobrovoľnej stráže prírody.

MŽP SR znefunkčnilo činnosť analytického útvaru Inštitútu environmentálnej politiky a zrušilo Zelenú linku, na ktorú mohli občania nahlasovať prehrešky voči životnému prostrediu.

Zo strany súčasného vedenia MŽP SR sa množia návrhy na zrušenie, zmenšenie výmery či zníženie kategórie niektorých národných parkov, ako aj na výraznú redukciu ich schválenej či navrhnutej jadrovej zóny. Stoplo vyhlásenie Národného parku Podunajsko a navrhuje brutálny zásah do fungovania ekosystémov na území CHKO Dunajské luhy v časti, ktorá je zároveň ramsarskou lokalitou globálneho

významu, ako aj rozsiahle výruby v chránených územiach na celom Slovensku.

Lov oficiálne chránených veľkých šeliem nadobúda miestami charakter svojvoľnosti až anarchie.

Zjednodušenie výrubu drevín rastúcich mimo lesa (v extraviláne aj v intraviláne) je v priamom rozpore s požiadavkami ochrany biodiverzity, zachovania ekologickej konektivity, s opatreniami na zmiernenie negatívnych vplyvov zmeny klímy a pod., ale zato vychádza v ústrety developerom, pokútnym obchodníkom s drevom, pytliakom a pod.

Vedenie MŽP SR spochybnilo dobre fungujúci systém zálohovania nápojových obalov a chce ho meniť podľa svojich neodborných predstáv.

V procesoch EIA a ďalších sa súčasné vedenie MŽP SR snaží čo najviac eliminovať účasť verejnosti.

Vedenie MŽP SR pred časom označilo za nezmysel prijatie zákona o krajinnom plánovaní či výkupy súkromných pozemkov v chránených územiach štátom, hoci ide o naše záväzky, na splnenie ktorých je viazané čerpanie prostriedkov z Plánu obnovy a odolnosti. Zvyšuje tiež riziko ďalších konaní proti Slovensku, na ktoré sa opäť budú skladať všetci daňoví poplatníci a poplatníčky.

Na druhej strane MŽP SR za rok od volieb prakticky „nepohlo“ s riešením problematiky starých environmentálnych záťaží ani s množstvom ďalších úloh, ktoré mu vyplývajú z Programového vyhlásenia vlády SR. Vo viacerých smeroch koná v rozpore s Envirostratégiou 2030, ktorú schválila vláda Petra Pellegriniho. Prostriedky určené na zlepšenie životného prostredia v regiónoch meškajú. Celkovo MŽP SR patrí medzi rezorty, ktoré si neplnia celý rad svojich úloh, vrátane serióznej prípravy národného strategického plánu na obnovu prírody so širokou účasťou všetkých zainteresovaných vrátane MVO a ostatnej verejnosti, na čo má Slovensko už len necelé dva roky.

Vo výpočte podobných svojvoľných, neodborných, zlomyseľných a prírodu i spoločnosť poškodzujúcich krokov súčasného vedenia MŽP SR by sme mohli ešte dlho pokračovať.

Aj z vyššie uvedeného stručného výpočtu však vyplýva, že na čelo rezortu životného prostredia a o vedenia ním zriadených organizácií sa musia urýchlene dostať kompetentní ľudia s vedomím, charakterom a svedomím, ktorí budú rozhodovať na základe spoľahlivo zisteného stavu vecí a najlepších dostupných poznatkov, a nie podľa svojich ideologických, ekonomických či iných parciálnych záujmov. V opačnom prípade nenávratne stratíme vzácne časti prírody, krajiny a jej histórie, ako aj veľmi ťažko nahraditeľných odborníkov a ľudí s pozitívnym vzťahom k problematike. Znechutíme ľudí v dobrovoľníckom sektore, ktorí pracujú v prospech spoločnosti zväčša bez nároku na odmenu, vo svojom voľnom čase a neraz i za vlastné peniaze. Znehodnotíme naše životné prostredie a prispejeme k prehĺbeniu klimatickej krízy i krízy biodiverzity. Poškodí a ohrozí to súčasné i budúce generácie obyvateľov Slovenska a zhorší jeho renomé v zahraničí. Nezabúdajme, že mnohé z ohrozených hodnôt sú evidované ako hodnoty európskeho významu a spadajú pod jurisdikciu Európskej únie! Iné sme sa zaviazali chrániť v rámci globálnych medzinárodných dohovorov (OSN a i.)!

Dôrazne preto žiadame príslušných politikov, aby do čela rezortu životného prostredia bezodkladne vymenovali kompetentných, odborne zdatných a bezúhonných ľudí s kladným vzťahom k plneniu im zverených úloh, ako aj – a najmä – s pozitívnym prístupom k prírode, krajine, prostrediu, klíme a ľuďom

na Slovensku! A zároveň varujeme: ak tak neurobíte, budete niesť za vyššie uvedenú skazu trvalú a nezmazateľnú spoluzodpovednosť!

Podpísaní/é:

Erik Baláž, Signatárka si neželá si byť menovaná, Ladislav Bíro, Dušan Bevilaqua, Mirko Bohuš, Jakub Cíbik, Michal Daniška, Tomáš Derka, signatár si neželá byť menovaný, Zuzana Dovalová, Michal Drotovan, Viera Dubačová, Juraj Flamik, Karol Fröhlich, Zuzana Gallayová, Fedor Gömöry, Fero Guldan, Ján Hanušin, Juraj Hipš, Ladislav Hegyi, Boris Hochel, Zuzana Homolová, Mikuláš Huba, Tomáš Hulík, Vladimír Ira, Marián Jasík, Ján Kadlečík, signatárka si neželá si byť menovaná, Karol Kaliský, Zuzana Kierulfová, Peter Klučka, Ľubica Kolková, Eva Kováčechová, Mária Kozová, Zuzana Kronerová, Ján Lacika, Ľubica Lacinová, Milan Lichý, Richard Medal, Klaudia Medalová, Peter Mihok, Ladislav Miko, Vladimír Mokráň, Branislav Moňok, Juraj Nvota, Soňa Párnická, Daniel Pastirčák, Martina B. Paulíková, Jana Pavlíková, Tomáš Peciar, Henrich Pifko, Ľudmila Priehodová, Natália Shovkoplias, Samo Smetana, Eva Stanková, Drahoš Stano, Boris Strečanský, Lucia Szabová, Štefan Szabó, Silvia Szabóová, Jozef Šibík, Pavel Šremer, Peter Tatár, Ján Topercer, Ľubica Trubíniová, Marcel Uhrin, Alexander Vágner, Marcel Zajac, Anna Zemanová, Lea Zimanová, Pavol Ziman. + ARTuR a OZ Prales.

Parlamentná opozícia i Európska komisia prehliadajú katastrofu vo sfére životného prostredia

Známka 5 by bola príliš lichotivá

O tom, že kultúrna sféra zažíva inštitucionálnu katastrofu, akú sme tu od novembra 1989 nemalí, nepochybuje vari nikto, komu na umení, kultúre pamiatkach čo len trochu záleží.

V úzadí v porovnaní s verejným záujmom a aktivizmom, ktorým si autentická kultúra bráni svoji slobodu a právo na existenciu, je situácia v ochrane prírody, krajiny a životného prostredia, vrátane klímy. Hoci škody, ktoré tu hrozia, sú neraz ešte fatálnejšie a nezvratnejšie, ako tie v kultúre.

A pritom aj tu je negatívny vývoj od posledných parlamentných volieb bezprecedentný.

Áno, môžete sa opýtať, či si tvrdiac, že od roku 1989 horšie ešte nebolo, neidealizujeme roky mečiarizmu, kedy bolo vedenie štátu a jednotlivých rezortov taktiež katastrofálne. Ako človek a environmentalista, ktorý tie roky citlivo vnímal a aktívne zažíval, musím povedať, že vo vzťahu k prírode, životnému prostrediu a vízii udržateľného rozvoja boli v porovnaní so súčasnosťou podstatne priaznivejšie. To v žiadnom prípade nemá byť obhajoba éry mečiarizmu, ale len upozornenie na to, kde sme sa ocitli a kam smerujeme v prípade, ak urýchlene nedôjde k zásadnej zmene v realizácii environmentálnej politiky na Slovensku.

Iste, aj za Mečiara sa porobila kopa hlúpostí. Zrušila sa osobitná štátna správa pre životné prostredie, o prácu prišlo zopár odborníkov a televízia prestala

vysielať pravidelnú kritickú publicistickú reláciu Eko ďalej. Boli (neúspešné) pokusy regulovať činnosť mimovládok a nekriticky sa podporovali niektoré veľké a kontroverzné projekty typu vodných diel Gabčíkovo, Žilina alebo Turček či výstavba JE Mochovce.

Ale na druhej strane sa vcelku úspešne uviedol do života proces posudzovania vplyvov na životné prostredie (EIA), v dôležitých pozíciách na ministerstve zostali kompetentní ľudia, rozhodlo sa o tom, že problematická Vodárenská nádrž Tichý potok sa nebude stavať i o tom, že veľký projekt prípravy Národnej stratégie trvalo udržateľného rozvoja SR bude koordinovať mimovládna organizácia! Čerešničkou na torte bola skutočnosť, že Bratislava za 3. vlády Vladimíra Mečiara hostila 4. zasadnutie konferencie zmluvných strán Dohovoru OSN o biodiverzite – najväčšie medzinárodné podujatie svojho druhu v dejinách Slovenska. Vtedajší minister za HZDS Jozef Zlocha síce nebol žiadny ochranár či environmentalista, ale snažil sa udržiavať konštruktívny a neformálny kontakt s akademickou sférou i mimovládnymi ochranármi a prebudilo sa v ňom niečo ako stavovská česť, keď sa snažil vystupovať aj voči svojej strane a vláde neraz aj dosť autonómne a pro-environmentálne. Nebol arogantný a naša kritika ho úprimne mrzela. A čo je vari najdôležitejšie: kým v 90-tych rokoch minulého storočia sa kľúčové ukazovatele stavu životného prostredia kontinuálne zlepšovali, dnes v lepšom prípade stagnujú, o čom svedčí aj viacero konaní voči Slovensku zo strany Európskej komisie.

A potom tu bolo ešte jedno obdobie, s ktorým je možné súčasnú situáciu v rezorte životného prostredia porovnávať. A to bola prvá vláda Roberta Fica, keď toto ministerstvo (MŽP), rovnako ako dnes, pripadlo nominantom Slovenskej národnej strany (SNS). Aj vtedy sa diali čistky vo vedení národných parkov a inšpekcie, devalvoval sa proces EIA, šafárilo sa s finančnými prostriedkami a objavili sa kauzy typu záhadného predaja emisných povoleniek hlboko pod cenu. Všetko sa to však robilo tak akosi amatérsky, nedôsledne, a nie tak programovo anti-environmentálne, zlomyseľne a arogantne, ako dnes. Ale v čom vidím najväčší rozdiel je to, že premiér to vtedy vnímal ako praktický i reputačný problém celej vlády a po troch rokoch ministerstvo jednoducho SNS zobral. Dnes je ten istý premiér s tragédiou a hanbou zvanou vedenie MŽP naopak spokojný. Alebo to už nie je ten istý Robert Fico ako v rokoch 2006 – 2010?

Ak hovoríme o katastrofe, mali by sme sa aspoň stručne zmieniť aj o tom, ako jej Slovensko čelí.

Určite najviac (aj keď podľa mňa stále nie dosť) v tomto smere robia mimovládky. Zorganizovali niekoľko verejných protestov, spustili petičnú akciu za odvolanie súčasného vedenia MŽP, ktorú dosiaľ podpísalo niekoľko desiatok tisíc občanov, v rámci konsolidácie verejných financií poukázali na nadbytok štátnych tajomníkov v rezorte, na sporné a nejasné veci sa pýtajú prostredníctvom infozákona a snažia sa pranierovať jednotlivé kauzy, pričom súpis 35 najväčších z nich poskytli verejnosti i médiám (pozri napr. stránku www.ochranari.sk). VIA IURIS neúnavne upozorňuje na devalváciu vo sfére (aj) environmentálnych právnych predpisov a Greenpeace výstižne premenoval MŽP na ministerstvo ničenia životného prostredia.

Čiastočne sa zmobilizovala i vedecká komunita v podobe otvoreného listu dosiaľ 12 vedeckých inštitúcií a spoločnosti, adresovaného prezidentovi, vláde a parlamentu, v ktorom vedci a vedkyne vyjadrujú veľké znepokojenie z toho, kam sa uberá naša ochrana prírody a environmentálna politika. Desiatky osobností

vedeckého a kultúrneho života podpísali výzvu, v ktorej požadujú, aby MŽP viedli kompetentní ľudia a upozorňujú politikov na ich osobnú zodpovednosť. Podporu slovenskej prírode a jej ochrancom vyjadrila aj česká odborná verejnosť. Pod jej výzvu sa okrem množstva odborníkov, aktivistov a organizácií podpísali aj štyria bývali ministri životného prostredia.

Elektronické médiá venujú tejto problematike menej pozornosti, ako v predchádzajúcich rokov. Lepšia je situácia v kľúčových mienkotvorných printových médiách.

Z radov politickej opozície sa najviac kvalifikovanej kritiky vedenia envirorezortu ozýva spomedzi mimoparlamentných Demokratov. Sklamaním je v tomto smere dosiaľ parlamentná opozícia, ktorá už odvolávala viacerých ministrov a ministerky (neraz dokonca opakovane), ale na návrh na odvolanie ministra životného prostredia sa dosiaľ z neznámych príčin nezmohla.

A sklamaním je pre mňa aj pasivita medzinárodného spoločenstva, vrátane Európskej komisie, ktorá sa tvári, akoby sa jej ničenie prírodných hodnôt európskeho významu na Slovensku ani netýkalo.

A aké je moje záverečné hodnotenie činnosti a nečinnosti vedenia MŽP počas uplynulého roka z pozície pedagóga? Žiaľ, použitie štandardnej stupnice v podobe školských známok v tomto prípade nie je možné, lebo známka 5 by bola príliš lichotivá a známka 5 – dosiaľ nejestvuje. Podobne, ako nejestvuje 3 – z chovania.

Takých žiakov je najlepšie preradiť do polepšovne. Ale obávam sa, že v tomto prípade by ani to nepomohlo.

Pozn.: V mierne modifikovanej podobe vyšlo v SME

Odpoveď na otázku, či slovo developer bude naďalej nadávkou, je v prvom rade v rukách samotných developerov.

O jednej novodobej nadávke

Nadávky a vulgarizmy nie sú môj obľúbený žáner. A predsa sa pri jednej novodobej nadávke musím pristaviť, lebo s mojím obľúbeným žánrom ochrany verejných priestorov úzko súvisí. Tou nadávkou sa stále viac a viac stáva slovo developer. Je to tak trochu paradox, lebo pojem development (angl. vývoj/rozvoj) donedávna vyvolával (a v mnohých dodnes vyvoláva) skôr pozitívne asociácie. Hovoríme však o Slovensku, o našich novodobých developeroch, o ich predstave rozvoja a najmä o konkrétnych produktoch a škodách, ktoré väčšina z nich po sebe zanecháva. Ako typické príklady môžeme spomenúť projekty ako River Park, Zuckermandel, Aupark a ďalšie v Bratislave či podobne brutálne obchodno-administratívne komplexy v centre Žiliny, Košíc, Nitry, Banskej Bystrice a ďalších slovenských miest. Ale nejde len o mestá, ide aj o voľnú krajinu a prírodu (prírodu národných parkov nevynímajúc). Z notoricky známych príkladov stačí zmieniť Jasnú, Štrbské Pleso, Tatranskú Lomnicu, Vrátnu či Donovaly, ale nemenej žalostné sú rôzne akvaparky typu Tatralandia, Bešeňová a pod., ktoré sa síce

nenachádzajú priamo v chránených územiach (len v ich blízkosti), ale v krajine pôsobia ako päsť na oko a oberajú ju o tradičnú tvár, ducha a mierku. Pôsobenie developerov na Slovensku sa síce dlhodobo stretáva s nevôľou i kritikou rôznych segmentov spoločnosti, ale podobne ako v mnohých iných oblastiach, aj tu sme svedkami našej priam príslovečnej nedôslednosti, povrchnosti a pasivity. A výsledok je ten, že *Psi štekajú a karavána ide ďalej,* a tak vznikajú, schvaľujú a realizujú sa stále nové a nové developerské projekty, ktoré so sebou prinášajú viac škody ako úžitku. Nehovoriac o tom, že ten úžitok je krátkodobý, a škoda zväčša trvalá. Ale aby sme nezostali v rovine nespravodlivých zovšeobecnení: tak, ako som presvedčený, že nie všetci politici a úradníci sú skorumpovaní, viem si predstaviť aj developera, činnosť ktorého nám nebude spôsobovať žalúdočnú nevoľnosť. Ešte som síce takého na Slovensku nestretol, ale to neznamená, že nejestvuje. A ak jestvuje, mal by byť prvý, komu by malo záležať na tom, aby slovo developer nebolo nadávkou. Prečo to všetko nie je iba otázka subjektívneho vkusu, ale je to, takpovediac, objektívny problém? Okrem iného preto, lebo sa to deje na úkor verejného zájmu, ktorý v sebe zahŕňa aj ochranu verejného priestoru ako vlastníctva nás všetkých, celej spoločnosti, alebo ak chcete, tak celého národa. Celkom explicitne na to odkazujú pojmy ako národný park, národná prírodná rezervácia či národná kultúrna pamiatka. A práve tieto najcennejšie územia či fragmenty našej krajiny sú často tým, čo najviac priťahuje developerov, na čom najradšej parazitujú, zneužívajúc atraktívne prírodné či historické pozadie, obľúbenosť známej lokality a v neposlednom rade aj jej populárny názov, ktorý si bez hanby často radi privlastňujú (pozri všetky tie PARKY, BRÁNY, ZÁHRADY a pod.). Najnovšie takýto osud hrozí bývalému dunajskému prírodnému kúpalisku, ktoré sa nazývalo LIDO. Zámer sa samozrejme netýka len malého kúsku zeme na pravom brehu Dunaja medzi Starým mostom a Mostom Apollo, kde sa Lido voľakedy nachádzalo, ale najmä neďalekého extenzívne využívaného areálu za dunajskou hrádzou. Developeri tu vidia ďalšiu príležitosť ako zarobiť, ja tu vidím šancu, ako by sa mohli aspoň čiastočne rehabilitovať za to, že zničili desiatky krásnych zákutí v slovenskej prírode, voľnej krajine i v mestách. Dosiaľ z verejných priestorov stále len odkrajovali, dnes by mohli a mali časť takto pochybne privlastnených a znehodnotených verejných statkov spoločnosti vrátiť: napr. v podobe obnovy verejne prístupnej zelene, parkov a športovísk, ktoré v tejto časti Petržalky donedávna boli. Na prvý pohľad sa to môže javiť ako číra utópia, ale vôbec by to nebolo nič, čo sa už v novodobých dejinách a v oveľa väčšom rozsahu nestalo. Napr. v prípade rodiny Rockefellerovcov. ktorí štátu venovali rozsiahle prírodné územia, na ktorých sa dnes nachádzajú známe americké národné parky a svoje bohaté zbierky umenia taktiež čiastočne sprístupnili verejnosti. Iní bohatí ľudia vytvorili nadácie na podporu vedy, študentov či boja proti hladu a chorobám v rozvojovom svete. Asi najznámejší z nich sú v súčasnosti manželia Gatesovci. Ale nemusíme chodiť za príkladmi tak ďaleko. Aj bratislavský mešťanosta Justi (pôsobil v r.1867-1875) a niektorí ďalší financovali viaceré verejnoprospešné projekty z vlastného vrecka. A preto odpoveď na otázku, či slovo developer bude u nás naďalej nadávkou, je v prvom rade v rukách samotných developerov.

Pozn.: V mierne modifikovanej podobe vyšlo v SME

Mikuláš Huba, Geografický ústav SAV, v.v.i., SPECTRA – Centrum excelentnosti EÚ, Spoločnosť pre trvalo udržateľný život v SR (STUŽ/SR)

Environmentálna politika na Slovensku: stav, príčiny, následky a možné východiská

Úvod

Každý spoločenský jav má svoje príčiny, následky a mali by z neho jestvovať aj nejaké východiská. Tak je to aj v prípade ochrany prírody, krajiny a životného prostredia, teda vo sfére, ktorú môžeme stručne označiť slovným spojením environmentálna politika. V tomto príspevku sa preto nebudeme až tak venovať súčasnému žalostnému stavu tohto fenoménu u nás i vo svete, ale tomu, čo sú príčiny tohto stavu, aké budú jeho očakávané následky a aké sú možné východiská. Zameriame sa pritom na Slovensko, čo však neznamená, že inde je to v poriadku.

Stav

Popísať súčasný stav, resp. vývoj od volieb v r. 2023 v environmentálnej oblasti na Slovensku je pomerne jednoduché a venovali sme sa tomu opakovane aj v stanoviskách Slovenského ochranárskeho snemu (www.ochranari.sk), v stanovisku STUŽ z 29. augusta 2024 i počas on-line seminára STUŽ vo februári 2025. Ten súčasný stav by sa dal charakterizovať pár slovami: katastrofa, programový rozvrat, či kontrarevolúcia, a to vo všetkých sférach: od personálnej, cez organizačnú a komunikačnú až po legislatívnu a ekonomickú.

Ale takéto konštatovanie nám nedá odpoveď na otázku, prečo k tomu došlo a ako sa to stalo. Teda, aké sú príčiny súčasného stavu? Pokúsim sa pomenovať aspoň niektoré z nich bez nároku na úplnosť i bez poradia dôležitosti.

Príčiny (pozn.: viaceré z nich nie sú príznačné iba pre Slovensko)

- Slovenská nevyhranená a roztekaná mentalita na pomedzí Východu a Západu.
- Minimum vzdelancov do r. 1918.
- Krátka medzivojnová éra príslušnosti k demokratickému štátu (1918 – 1938). Prvá Čs. republika ako kvalitatívny skok, ktorý sa však nestihol v dostatočnom rozsahu stať súčasťou mentality a historickej pamäte jednotlivcov i celej spoločnosti.
- 50 rokov totalitných režimov – 1939 – 1989 (snáď s malou prestávkou 45 – 48) a ich devastačné následky: násilie, porušovanie ľudských práv, lámanie charakterov, dvojtvárnosť, pokrytectvo, strach, absencia nezávislosti, neochota angažovať sa...
- Absencia politickej opozície, nekomunistických strán a demokratických štruktúr v r. 1948 – 1989.
- Prevažujúca aktívna či pasívna kolaborácia s okupačným a normalizačným režimom v r. 1969 – 1989.
- November 1989: príliš ľahko získaná sloboda a ignorácia skutočnosti, že sloboda a zodpovednosť sú dve stany tej istej mince.

- Nedostatočné právne (po)vedomie vo všeobecnosti a v environmentálnej oblasti zvlášť.
- Ponovembrový vývoj: ak by sme to mali personifikovať, tak došlo k toxickej kombinácii negatív mečiarizmu (autoritárstvo, brutalita, vulgárnosť, kriminalizácia oponentov, nacionalizmus...) a klausizmu (trh vraj všetko vyrieši, žiadne peniaze nie sú špinavé, životné prostredie je len čerešnička na torte...).
- Ilúzia, že neobmedzený rast spotreby čohokoľvek materiálneho je nielen možný, ale aj žiaduci (vraj tým pomáhame ekonomike), ba dokonca nárokovateľný.
- Ochranári a zelení na Slovensku i v celom „ost-bloku" rýchlo stratili vplyv, ktorý mali pred r. 1989 resp. do 1. demokratických volieb v júni 1990.
- Slabosť a rozhádanosť pro-demokratických vlád, síl a celkovo štruktúr. Prakticky žiadna takáto koalícia nedovládla až do konca.
- Po šiestich rokoch Mečiarových vlád s určitými prestávkami už pomaly 15 rokov pri moci autoritársky Smer.
- Stále značný podiel ťažkého - surovinovo, energeticky náročného a environmentálne i zdravotne škodlivého priemyslu.
- Nekončiaca sa energeticko-surovinová závislosť od Ruska v kombinácii s panslávskym sentimentom.
- Dominancia technických vzdelávacích smerov nad prírodovednými a spoločenskovedným: o. i. obdiv voči veľkým stavbám (zväčša z čias socializmu) a iným brutálnym technokratickým projektom.
- Ďalšia nebezpečná ilúzia: príroda ako neobmedzený zdroj uspokojovania akýchkoľvek potrieb.
- Prehnaný antropocentrizmus.
- Politicky zneužité reálne či fiktívne s hrozby: vlci, medvede, živelné pohromy: ako reakcia na to neodborné až barbarské rozhodnutia – čo súvisí aj s volaním po vláde tvrdej ruky.
- Pokrytecký vzťah k prírode: deklarovaná láska, v skutočnosti skôr zištný postoj a neochota čokoľvek obetovať.
- Dlhodobá anti-zelená a anti-MVO propaganda a šírenie hoaxov zo strany mnohých politikov a konšpirátorov.
- Pasivita Bruselu.
- Nezvládnutá toxická kombinácia viacerých kríz (od klímy, cez Covidu, Ukrajinu až po Donalda Trumpa).

Do vlastných radov:

- Často sa povie A bez toho, aby sa povedalo aj B: napr. pri reforme správy národných parkov sa málo diskutovalo a miestni obyvatelia nepocítili výhody tejto zmeny.
- Čiastočná strata nezávislosti, napr. pod vplyvom grantov, donorov, ale aj členstva v nadnárodných zoskupeniach (WWF, Greenpeace a pod.).
- Akademická „Splendid isolation" vedcov a prejavy kolaborácie s mocou.
- Ochranárska nejednota, miestami až animozita či vzájomný antagonizmus v rámci ochranárskeho hnutia.

Predpokladané následky

Všetky následky sa nedajú presne predvídať, ale aspoň zopár sa dá predpokladať.

Budú mať rôzny charakter.

Dali by sa zjednodušene rozdeliť na dočasné, trvalé a niečo medzi nimi

Dočasné:

- Personálne osadenie relevantných inštitúcií
- Zákony a iné právne normy.
- Strategické priority a politiky.
- Nálada v spoločnosti.

Trvalé:

- Zničená príroda, pamiatky, životné prostredie.
- Dopady na zdravie ľudí.
- Trvalý odchod schopných ľudí do zahraničia

Niekde medzi:

- Mentalita.
- Znechutenie ľudí.
- Názorová dezorientácia.
- Rozhádanosť a vzájomná nevraživosť (platí to aj do vlastných radov).
- Pasivita.

Možné pozitíva

Ľudová múdrosť hovorí, že všetko zlé je na niečo dobré.

Napr.:

Spoločný nepriateľ zjednocuje.

Mobilizácia občianskej spoločnosti

Deficit verejných zdrojov je aj cestou k väčšej nezávislosti a svojpomoci.

Východiská

Tento bod je asi najdôležitejší, aj keď úzko súvisí s tými prechádzajúcimi. Bez nároku na úplnosť aspoň pár námetov.

Niet pochýb o tom, že nečaká nás nič iné ako ono churchillovské: krv, slzy a pot.

Ale aj viera v to, že to vždy bola, je aj bude aj moc bezmocných, ktorá napokon zvíťazí nad lžou a nenávisťou.

Alebo podobné havlovské: Nádej nie je istota, že niečo dobre dopadne, ale presvedčenie, že to je treba urobiť a že to stojí za námahu bez ohľadu na to, ako to dopadne.

V preklade to chápem aj ako každodennú zmysluplnú, dlhodobú a systematickú prácu bez ohľadu na okolnosti (pozri napr.: Zelené školy, Mladí reportéri pre životné prostredie, živica, ale aj obnova pamiatok či brigády na čistenie prírody...).

Náš postoj k realite bude mať vždy dve polohy:

Reaktívnu

Tá v súčasnosti výrazne prevláda, lebo musíme každodenne reagovať na nebezpečné nápady a rozhodnutia zo strany moci.

Pro-aktívnu

- Cieľavedomé nadviazanie na slávne tradície nielen ochranárstva, ale aj vedeckého výskumu, žurnalistiky a umenia v tejto oblasti.
- Väčší záujem o veci verejné.
- Systematická podpora zelených aktivistov a politikov.
- Vzájomná solidarita doma i medzinárodne.
- Lepšia koordinovanosť. A sieťovanie.
- Väčšia viditeľnosť.
- Intenzívnejšia mediálna a iná verejná aktivita.
- Zaangažovanie verejne známych mienkotvorných osobností.
- Zaangažovanie medzinárodných štruktúr.
- Lepšia zrozumiteľnosť pre širokú verejnosť.
- Nedať sa znechutiť.
- Aspoň morálna satisfakcia za vykonanú prácu.

Záver

Akokoľvek je súčasná situácia zlá (nielen vo sfére ochrany prírody a starostlivosti o životné prostredie) za čias totality nebola lepšia. A v permanentnom konflikte s mocou a bez akejkoľvek oficiálnej materiálnej podpory sa aj vtedy ochranárom a ochranárkam podarili obdivuhodné veci.

Čiže: je treba veriť vo svoju pravdu a nevzdávať sa. Nedať sa znechutiť a v službe prírode, kultúre a ľuďom nachádzať zmysel, naplnenie i zdroj radosti. Vedomie, že čokoľvek pozitívne urobíme, bude to mať svoj zmysel.

P.S. Znova však opakujem, že tento príspevok neposkytuje komplexný obraz, ale je len akousi skicou, poznámkou na okraj či možnou inšpiráciu. Chcelo by to oveľa viac času, energie, premýšľania. Takže, snáď niekedy nabudúce to bude ucelenejšie.

Rozhovor o Josefovi Vavrouškovi pre Respekt

Josef Vavroušek, významný český ekolog, myslitel, vizionář a zastánce udržitelného rozvoje, by se 15. září dožil osmdesáti let. Po revoluci se stal prvním (a zároveň posledním) federálním ministrem životního prostředí a díky svému rozhledu a vzdělání byl jednou z mála osobností schopných argumentačně čelit antiekologickým názorům, jejichž hlavním zastáncem byl v první polovině 90. let Václav Klaus. O tom, v čem střet obou mužů spočíval a co z Vavrouškova odkazu je živé i dnes, jsme hovořili s Vavrouškovým kolegou a přítelem, slovenským environmentalistou, geografem, ochranářem a bývalým politikem Mikulášem Hubou. Respekt, srpen 2024.

Ačkoliv byl Vavroušek původním zaměřením technik a systémový analytik, jeho životním posláním se stala ochrana životního prostředí. Jak a kde jste se s ním seznámil?

Začalo to na vernisáži výstavy výtvarníka Františka Guldana v květnu 1985 v Bratislavě, kde jsem se seznámil s Fedorem Gálem. Ten mě vzápětí pozval

k nim na Prognostický ústav Slovenské akademie věd na přednášku jistého experta z Prahy – Ing. Vavrouška, přezdívaného Viki. Byla to součást Josefova turné po Československu, v jehož rámci představoval svůj prognostický model - prognózu vývoje životního prostředí v Československu. Tehdy se zpracovávalo více podobných prognóz, například prognóza vývoje ČSSR do roku 2010, kterou sestavil Valtr Komárek s kolektívem. Vavrouškova prognóza byla velmi komplexní a Josef se na ni snažil získat zpětnou vazbu. Už tento otevřený, participativní přístup se mi moc líbil. A líbilo se mi i Josefovo vystupování: kompetentní, kolegiální a zároveň neformální. Okamžitě jsem si řekl, že s tímto člověkem bych chtěl spolupracovat. Což se zanedlouho i stalo.

Jakou měl tehdy Vavroušek v komunistickém Československu pozici?

Byl odborníkem kritickým vůči režimu, ne však disidentem. Řekl bych, že byl reprezentantem takzvané šedé zóny, což mu umožňovalo v omezené míře cestovat i do zahraničí. Jeho roli na pomezí oficiálních a disidentských struktur ilustruje kupříkladu iniciativa Bratislava/nahlas, kritická studie, kterou jsme vydali v roce 1987 a Václav Havel ji označil za slovenskou obdobu Charty 77. Vavroušek se na ní částečně podílel a zároveň, když se proti této iniciativě spustil pogrom podobný tomu proti chartistům, obhajoval na oficiálních fórech její výsledky, argumentoval proti jejím kritikům a zastával se pronásledovaných autorů.

Jaké názory měl, co jej formovalo?

Označil bych ho za odchovance starých evropských tradic humanismu a osvícenství, které ale přesahoval minimálně ve dvou směrech: směrem k takzvanému třetími světu a směrem k mimolidské přírodě. Začalo to už během jeho účasti na studentské expedici Lambaréné v roce 1968, kdy během devíti měsíců procestoval 14 afrických zemí a důvěrně se seznámil s problémy nejchudšího kontinentu. Někde tam se zřejmě zrodila jeho empatie k třetímu světu. Pokud jde o druhý směr, mnozí environmentalisté chápou přírodu velmi antropocentricky. Vavroušek byl jiný. Jako vodák, horolezec a turista měl silný vztah k přírodě jako takové, živé i neživé. Jádrem jeho habilitační práce, kterou už nestihl obhájit, bylo něco jako „Vavrouškovo desatero“ – na jednu stranu postavil dominantní hodnoty naší severní či západní civilizace včetně přehnaného individualismu, egoismu, konzumerizmu, netolerance, orientace na kvantitu a krátkodobé zisky, kořistnického vztahu k přírodě, společenské pasivity a povyšování individuálních svobod a práv nad zodpovědnost. Proti nim stavěl hodnoty, které považoval za udržitelné a smysluplné: sounáležitost, zodpovědnost, empatický vztah k lidem, participace na věcích veřejných, orientace na kvalitu života a dobrovolnou skromnost, uvažování o dlouhodobých následcích, respekt k přírodě a podobně.

Počátkem 90. let jste byl poslancem Slovenské národní rady a působil jste i na Federálním výboru pro životní prostředí (FVŽP), tedy federálním ministerstvu, které vedl právě Vavroušek. Vnímal jste tehdy střet mezi ním a Václavem Klausem ve federální vládě? V čem spočíval?

Pragmatik Klaus propagoval privatizaci a vznik bohaté podnikatelské vrstvy, která by vytvářela kapitál. Prosazoval to takřka za každou cenu, i za cenu praní špinavých peněz. Vavroušek, který byl spolu s Václavem Havlem, Petrem Pithartem či Jiřím Dienstbierem zastáncem méně pragmatické politiky, založené

na ideálech a hodnotách, se tomu bránil. Klausovo myšlení bylo černobílé, Vavrouškovo mnohobarevné a komplexní. Vavroušek byl pro Klause o to nepohodlnější, že nikdy nebyl členem KSČ, a proto se nedal označit za nějakého kryptokomunistu.

V čem se jejich střet projevoval na poli životního prostředí?

Můžeme připomenout Klausův dodnes citovaný výrok, že životní prostředí je jen jakousi třešničkou na dortu, přičemž tím dortem měl na mysli svou ekonomickou transformaci. Ohledy na životní prostředí či přírodu chápal jako překážku či „brzdu pokroku". I když ale jeho politická síla postupně rostla, nedokázal zabránit v realizaci většiny Vavrouškových záměrů: změně ústavních kompetencí, která umožnila vznik FVŽP, uspořádání Dobříšské konference v roce 1991 ani přijetí důležitých zákonů včetně toho, který navzdory důraznému odporu klausovců nakonec obsahoval i ustanovení o posuzování vlivů na životní prostředí (známý proces EIA, kterým musí projít např. každá významnější stavba, pozn. aut.). Nezabránil ani Vavrouškovu projevu na Summitu Země v Riu de Janiero v roce 1992, kde Vavroušek v roli vedoucího Československé delegace navrhl zásadní reformu OSN.

Klaus tedy jen prohrával?

To ne, vyhrál například spor o „ozelenění" daňové reformy. Využil k tomu lest. Existuje několik kategorií daní, třeba daň z přidané hodnoty. Josef chtěl v rámci reformy ozelenit jednotlivé daňové „koše" – v každé kategorii daní zavést nástroje, které by zohlednily životní prostředí. Klaus ale přišel s protinávrhem; chtěl, aby místo toho až následně vznikl samostatný koš environmentálních daní. Znělo to celkem racionálně, zřejmě proto s tím Vavroušek souhlasil. Ze strany Klause to ale byl trik, nikdy ke vzniku slíbeného „environmentálního koše" už pak nedošlo, to si už Klaus pohlídal. A když se v roce 1992 rozpadala federace, první federální instituce rozpuštěná „ze dne na den" byl právě Vavrouškův FVŽP.

Matně si také vzpomínám, že ještě pár týdnů před tragédií, při níž Josef s dcerou Petrou zahynuli na túře v Tatrách, Klaus označil Vavrouška za velkého nepřítele české společnosti. Což mu však nebránilo přijít na jeho pohřeb a tvářit se tam zkroušeně.

Za velikou porážku považoval Vavroušek i rozpad Československa, na kterém se po volbách v roce 1992 dohodli Klaus s Mečiarem.

V roce 1991 Vavroušek uspořádal první pan-evropskou konferenci ministrů životního prostředí v Dobříši. V čem byla důležitá?

Šlo o historicky první konferenci tohoto druhu a první podobné setkání ministrů životního prostředí ze Západu a Východu. Konala se v rámci Evropské hospodářské komise OSN, v jejíž jurisdikci Evropa sahá od San Franciska po Vladivostok, takže se účastnili i zástupci Spojených států a tehdy ještě Sovětského svazu. Vavrouškovi se tedy necelé dva roky po pádu železné opony podařilo dát dohromady politiky z obou dříve nepřátelských bloků včetně například amerického šéfa envirorezortu. Konference se konala s minimálním rozpočtem a Vavroušek s malým kolektívem spolupracovníků ji dokázal zorganizovat, i když měl spoustu jiných povinností. I to svědčí o jeho schopnostech a o tom, že když byl o něčem hluboce přesvědčen, dokázal to realizovat navzdory mnohým překážkám.

Co ze závěrů konference se podařilo a naopak nepodařilo splnit?

Oproti jiným podobným konferencím se podařilo realizovat obdivuhodně dost. Například Evropská environmentální agentura, která tehdy vznikala, se díky Dobříši otevřela i zemím bývalého Sovětského bloku. Konference také nastartovala proces zvaný Životní prostředí pro Evropu, který funguje dodnes (jde mj. o pravidelná setkávání ministrů životního prostředí a dalších partnerů, pořádané zhruba jednou za dva až pět let, pozn. aut).

Co se už nikdy nezopakovalo a v čem byla konference unikátní, to byl důraz na lidské hodnoty jako klíčový faktor našeho vztahu k přírodě, životnímu prostředí či konzumu. Dodnes je tento přístup živý například v rámci české i slovenské Společnosti pro trvale udržitelný život i v rámci každoročních Memoriálů Josefa a Petry Vavrouškových. Nicméně v této oblasti bohužel Josef a jeho následovníci příliš neuspěli, což však vůbec neznamená, že neměli a nemají pravdu.

Proč se nakonec více prosadil Klausův než Vavrouškův pohled? Čekal jste to za Vavrouškova života?

To, že většina z nás inklinuje více ke konzumu, k růstu materiální spotřeby a takzvaného blahobytu než ke kultuře, nemateriálním hodnotám, zlepšení mezilidských vztahů či k ochraně přírody, bylo zřejmé již za Vavrouškova života. Oba jsme z toho byli dost nešťastní. Řečeno Klausovými slovy se však nakonec prosadil určitý kočkopes: stoupla materiální životní úroveň a zároveň se ve většině ukazatelů zlepšil i stav životního prostředí. Naopak se rapidně zmenšila velikost přírodního kapitálu, teda kapitálu, který představuje samotná příroda a její zdroje, který drancujeme stále větší rychlostí.

Snad nejhorším důsledkem Klausova bonmotu, že peníze jsou až na prvním místě, je, že většina populace propadla konzumním očekáváním a peníze za každou cenu se staly důležitějšími než „nějaká“ příroda, kultura, zdraví, vzdělání, solidarita či mezilidské vztahy. A to je skutečná tragédie. Pokud bychom to měli personifikovat, tuto bitvu Vavroušek s Klausem prohrál. Ale zároveň platí, že ani Klaus není žádný historický vítěz; jeho klimaskepticismus, euroskepticismus či rusofilství jsou dnes většině lidí k smíchu.

Zvládly středoevropské země ekonomickou a politickou transformaci i z hlediska životního prostředí? Díky čemu, když postoje veřejnosti často moc zelené nejsou?

Po legislativní či technické stránce ji víceméně zvládly – alespoň pokud katastrofu, které jsme na Slovensku svědky za současné vlády, považujeme jen za chvilkový exces. Do přijímání ekologických norem nás tlačí EU, ale zčásti i samotný byznys, který pokud nebude co nejvíce „zelený“, ztratí konkurenceschopnost. Například pokud by osobní auto střední kategorie mělo takovou spotřebu pohonných hmot či produkci emisí, jako měly kdysi Moskvič nebo Wartburg, bylo by evidentně neprodejné (smích).

Pokud jde o deklarované postoje veřejnosti vůči životnímu prostředí, jsou obvykle vysoce pozitivní. Ale jen do chvíle, kdy by běžný člověk měl něco skutečně citlivého obětovat. A to je snad největší problém.

Jak byste coby ochránce životního prostředí charakterizoval současnou situaci na Slovensku?

Vedení ministerstva životního prostředí (MŽP) je nejhorší od r. 1990, kdy tento rezort vznikl. V minulosti jsme měli ministry, kteří, řekněme, neměli k životnímu

prostředí vztah nebo pro něj udělali jen málo, ale aspoň zlomyslně neškodili, cíleně životní prostředí nedestruovali, jako to dělá současná garnitura. Mluvím v prví řade o vedení MŽP, ale bez podpory vlády a parlamentní majority by to dělat nemohli.

Co například udělali?

Pomalu není den, kdy by MŽP nepřišlo s nějakou iniciativou, která přírodě škodí. Připravuje se například návrh zákona, který by úplně eliminoval činnost dobrovolných strážců přírody, bez nichž ochrana přírody na Slovensku prakticky není možná. Zjednoduší se kácení stromů mimo lesa (v extravilánu aj v intravilánu), což velmi pomůže nejen obchodníkům s dřevem, ale i developerům. Ministr také prosazuje přehrazení starého toku Dunaje na více místech, což by byla poslední rána dunajskému ekosystému. Prosazuje co největší lov zákonem chráněných velkých šelem. Navrhuje redukci národních parků ale také zásadní změnu zálohování nápojových obalů, které funguje velice dobře a kde Slovensko předběhlo mnohé evropské země. Zrušil Zelenou linku pro veřejnost a znefunkčnil činnost analytického Institutu environmentální politiky. A tak dále a tak podobně.

Vůbec nejhorší ale je, že ministr propustil téměř všechny ředitele národních parků, odborných organizací a ministerských sekcí. Případně znechuceně odešli sami. Kompetentní lidi povětšine nahradil svými kamarády, spolustraníky a pod. Čistky v rezortu životního prostředí byly patrně největší ze všech rezortů a obávám se, že i když se změní vláda, většina odborníků se už na svá místa z různých příčin nevrátí.

Vážne znepokojenie vyjadruje aj Slovenský ochranársky snem

Čím by sa (ne)mala zaoberať Bezpečnostná rada štátu?

Svoje sklamanie a vážne znepokojenie z toho, že Bezpečnostná rada Slovenskej republiky sa podľa dostupných informácií na svojom zadaní 23. 1. 2025 nezaoberala skutočnými problémami a hrozbami, ktoré reálne ohrozujú súčasnosť a budúcnosť Slovenska, vyjadrili členovia a členky Slovenského ochranárskeho snemu.

Všetci vieme, akou hrozbou je pre Slovensko vojenská agresia voči susednej krajine, podpora agresora, nárast radikalizmu, zaostávanie za zvyškom EÚ v celom rade oblastí, rastúca zadlženosť, masívny únik mozgov do zahraničia, rýchle starnutie populácie, úpadok školstva a zdravotníctva, devastácia kultúry, nárast regionálnych a sociálnych disparít, stredoveké životné podmienky časti rómskej populácie, závislosť na neobnoviteľných zdrojoch energie, orientácia na jedno priemyselné odvetvie, technologická zraniteľnosť, početné prejavy násilia na školách, voči ženám či menšinám, tolerované korupčné kauzy a iné kriminálne či sociálno-patologické javy, kríza vládnutia, amaterizmus namiesto profesionality, šírenie zakázaných ideológií a nenávisti, ako aj extrémna

polarizácia spoločnosti. Bezpečnostná rada SR namiesto toho, aby sa venovala skutočným problémom, hrozbám a výzvam, ktorým Slovensko čelí, sa zaoberá fiktívnymi „hrozbami“ a aj to bez toho, aby k nim zaujala konkrétne stanovisko, či dokazuje, že ani sama vláda a bezpečnostná rada neberú hrozby, ktorými straší občan premiér, za reálne a akútne. A pritom by bolo žiaduce, aby rokovali a aby sa seriózne zaoberali nielen vyššie spomenutými reálnymi hrozbami a výzvami, ale aj mnohými ďalšími, podobne závažnými a nemenej ohrozujúcimi bezpečnosť štátu a jeho obyvateľov/obyvateliek a ich potomkov.

Ako sa preto konštatuje vo vyhlásení Slovenského ochranárskeho snemu, medzi existenčné hrozby nepochybne patrí aj pokračujúce znečistenie podzemných vôd Žitného ostrova a iných vodohospodársky významných lokalít, havarijné znečistenie časti riek a potokov, rastúce riziko sucha a katastrofálnych povodní, pomalý postup pri dekontaminácii a likvidácii starých environmentálnych záťaží, dovoz odpadu zo zahraničia, nízka kvalita ovzdušia - najmä za niektorých poveternostných situácií a v niektorých regiónoch, alarmujúci stav časti slovenských lesov, redukcia biodiverzity a ekologickej stability, nedostatočne regulovaný záber poľnohospodárskej pôdy a znižovanie jej prirodzenej úrodnosti, brutálna privatizácia verejných priestorov a strata charakteristického vzhľadu krajiny, skutočnosť, že po nedávnych čistkách, masívnom prepúšťaní a zmenách zákonov nebude mať kto chrániť našu prírodu, malá pozornosť venovaná mitigačným a adaptačným opatreniam vo vzťahu k zmene klímy... A tiež nerešpektovanie ústavného práva občanov na priaznivé životné prostredie, nerešpektovanie niektorých medzinárodných dohovorov, ako aj paralýza príslušného rezortu, ignorovanie odbornosti, štvavá kampaň proti environmentálnym mimovládnym organizáciám a obmedzovanie možnosti efektívnej účasti verejnosti na rozhodovaní o budúcnosti prostredia, v ktorom žijú oni a budú žiť ich potomkovia.

„Určite sú to témy, ktorými sa už dávnejšie mala zaoberať Bezpečnostná rada SR. To, že tak neurobila ani počas svojho ostatného zasadania, nás napĺňa vážnym znepokojením a obavami“, konštatujú na záver svojho vyhlásenia členia a členky Slovenského ochranárskeho snemu. Pod vyhlásenie sa ich podpísalo viac ako 60, čo je v prípade tohto zoskupenia ústavná väčšina.

Pozn.: V mierne modifikovanej podobe vyšlo v SME

Praha, STUŽ, 4-2-2025

V mene svojom a dovolím si povedať, že i v mene slovenských ochranárov, ochranárok a environmentalistov sa chcem poďakovať českej STUŽ-ke, menovite Pavlovi Šremerovi, Jirkovi Dlouhému a ďalším nielen za zorganizovanie dnešného virtuálneho seminára, ale aj za to, že permanentne myslia na Slovensko. Svedčí o tom nielen prizývanie slovenských panelistov na pravidelné semináre na Novotného lávke, a každoročné spoluorganizovanie Memoriálu Josefa a Petry Vavrouškovcov s česko-slovenským odborným programom, ale aj za iniciatívu

z jesene minulého roka s názvom: Podejme pomocnou ruku Slovensku i v oblasti přírody a životního prostředí, ktorú podporila elita českej environmentálnej scény, vrátame štyroch bývalých ministrov životného prostredia.

Chcem sa tiež poďakovať všetkým z Vás, ktorí a ktoré ste prijali pozvanie tu dnes vystúpiť v takejto reprezentatívnej zostave. Veľmi sa teším na Vaše príspevky a verím, že okrem kritiky budú obsahovať aj návrhy riešení. A že v niečom môžu byť – aspoň ako memento – užitočné aj pre českú stranu.

Čo sa týka mojich názorov na tému dnešného seminára, všetko, čo som považoval za potrebné povedať, som už (aj) na tomto fóre STUŽ v uplynulom roku pri rôznych príležitostiach povedal. A čo som nepovedal, nájdete uverejnené na webe www.ochranari.sk

Ak mám zhrnúť horor zvaný súčasná „enviropolitika“ na Slovensku, dalo by sa to v hrubých rysoch rozdeliť do týchto oblastí:

- personálna (najväčšie čistky od r. 1989, arogantné masové vyhadzovanie najkvalitnejších ľudí bez uvedenia dôvodu, zrušenie verejných výberových konaní, netransparentné nahrádzanie bezúhonných odborníkov a zanietených ochrancov prírody a ŽP, kamarátmi, susedmi, spolustraníkmi bez príslušnej kvalifikácie – pytliak na čele TANAP-u ako špička ľadovca),
- odborná (súvisí s vyššie uvedeným, ale okrem toho aj s likvidáciou odborných poradných grémií MŽP a spolupráce s odborníkmi – vari jediná výnimka je dohoda o spolupráci MŽP s dekanom PRIF UK, následne propagandisticky zneužitá),
- legislatívna (krivenie právnych noriem v neprospech prírody, ŽP a občanov, zmeny v prospech developerov a znečisťovateľov, obchádzanie riadneho legislatívneho procesu skrátenými konaniami a pod.
- organizačno-riadiaca (paralýza činnosti rezortu a ním zriadených subjektov)
- ekonomická (neplnenie míľnikov Plánu obnovy v rezorte ŽP, o takmer 400 mil. eur z Plánu obnovy má MŽP prísť presunom pod iné rezorty, 68 mil. eur z Envirofondu na tzv. energopomoc najväčším znečisťovateľom),
- politická (nekvalifikovaní ľudia na najvyšších miestach na MŽP a vo výbore NR SR, takmer úplná absencia environmentálne orientovaných poslancov a poslankýň v NR SR),
- praktická (neriešenie alebo chybné pokusy o riešenie akútnych environmentálnych problémov),
- medzinárodná (pokles autority Slovenska v medzinárodných štruktúrach, konania voči SR zo strany EÚ a na druhej strane: prevažne laxný prístup k tomu čo sa na Slovensku deje zo strany európskych inštitúcií),
- propagandistická (systematické klamanie verejnosti a štvavé kampane na témy: mimovládky, financie, nezávislí experti, vzácne veľké šelmy a pod.).
- morálna (okrem vyššie uvedeného zneužívanie moci o.i. aj v rozpore so zákonom o OPaK – pozri prelety nad národnými parkami bez povolenia. Nevyvodenie minimálne politickej zodpovednosti za zbytočnú smrť dvoch českých turistiek na území TANAP-u, ktorej sa dalo zabrániť, nevyšetrenie havárie vrtuľníka v TANAP-e a priestupkov funkcionárov MŽP voči prírode a. i.).

Žiaľ, to o čom dnes hovoríme, nie je len problém Slovenska – napriek všetkým našim špecifikám, o ktorých tu je dnes reč. Je to problém globálny: od Číny, cez Rusko až po Trumpovu Ameriku. A týka sa aj inštitúcií Európskej únie, na ktorú

mám tiež ťažké srdce, lebo som presvedčený, že vo napr. veci záchrany prírodných hodnôt európskeho významu na Slovensku by sa mai angažovať podstatne viac.

-mh, 4.2.2025

Stručné dejiny ochranárstva a environmentalizmu na Slovensku

Mikuláš Huba (Slovenský ochranársky snem, STUŽ/SR,
Geografický ústav SAV, v.v.i.)

Ak by sme mali začať doslova od Adama, potom dejiny prehreškov proti prírode – napr. trhanie zakázaných jabĺk na jednej strane a hejty voči nevinným hadom na strane druhej, sú staré ako ľudstvo samo.

Následné vyháňanie prvých ľudí z raja bolo niečo ako dnešné vyháňanie dobrovoľných strážcov prírody či bežných ľudí z lesa.

Ale ak nerátame božie prikázania, smrteľné hriechy či podobné desatorá a mravné kódexy, nemalo to celé ešte poriadny právny rámec.

Ten mu dal až Chammurapi vo svojom slávnom (aj) ochranárskom zákonníku z 18. stor. p.n.l.

Zase sa posunieme v čase až do čias feudalizmu, kedy sa ochrana prírody začína tak trochu podobať na dnešnú, aj keď motív je iný: zachovanie lesa ako biotopu pre poľovnú zver.

Medzitým sme tu mali Františka z Assisi považovaného za patróna ekológov.

Renesancia a osvietenstvo prinášajú na jednej strane obdiv k prírode, ale na druhej stoja na začiatku toho, čo sme za mojej mladosti nazývali vedecko-technickou revolúciou s veľmi kontroverznými následkami na prírodu.

Filozof Jean-Jacques Rousseau ako jeden z prvých vytvára filozofickú obhajobu prirodzenosti.

To len ešte viac podčiarklo hnutie romantizmu a vnieslo do toho navyše silnú emóciu.

A opäť sa posunieme v čase do druhej polovice 19. storočia, kedy začínajú vznikať prvé národné parky (Yellowstone 1972), sťaby predzvesť územnej ochrany prírody v dnešnom ponímaní.

O pár desiatok rokov neskôr sa tento trend dostáva aj k nám, do Horného Uhorska a vznikajú prvé prírodné rezervácie (Badín, Dobroč) a ochranárske spolky, napr. okrášľovacie, muzeálne a pod.

Ďalší pokrok v tomto smere nastáva za I. ČSR, najmä vďaka osvieteným českým akademikom a úradníkom: za všetkých spomeniem aspoň prof. Domina. O. i. vtedy vznikajú predstavy o TANAP-e či PIENAP-e. Aj turistické spolky či skauting a pod. propagujú OP.

Po II. sv. vojne naberajú veci rýchly spád: už v r. 1949 vzniká TANAP, o niečo neskôr rozšírený o svoj poľský náprotivok za vzniku I. bilaterálneho NP v Európe.

V r. 1955 slovenský parlament prijíma zákon o ochrane prírody.

Vo vedeckých kruhoch sa etabluje silná krajinno-ekologická škola (prof. Ružička a kol.) ako aj silná škola krajinnej syntézy (prof. Mazúr a kol.).

Propagácii prírody a jej ochrany sa venuje čoraz viac časopisov. Ako jedny z prvých Krásy Slovenska.

V. r. 1969 vzniká Slovenský zväz ochrancov prírody, ktorý sa o 6 rokov neskôr – teda presne pred polstoročím – mení na SZOPK, pričom sa rozširuje nielen jeho náplň o problematiku krajiny, ale aj vedenie, stanovy a ambície.

Rozšírenie náplne o. i. legitimizuje aj orientáciu na kultúrnu krajinu a kultúrne dedičstvo.

Vzápätí sa na pôde SZOPK konštituuje mestská organizácia v Bratislave i Košiciach a niekoľko desiatok základných organizácií i odborných grémií. Postupom času ich po celom Slovensku vzniká viac ako 400 a v každom okrese viac či menej funguje aj okresný sekretariát SZOPK.

Od r. 1976 sa konajú tradičné Tábory ochrancov prírody (TOP). Ale tiež Ekofilm, Ekoplagát, Škola OP v Gbeľanoch a pod.

Koncom 70-tych rokov vzniká Strom života inšpirovaný českým Brontosaurom.

Prelom 70. a 80. rokov: kauza Roháče, kandidatúra na Zimné olympijské hry 1984 a Dunaj.

V priebehu 80. rokov sa SZOPK angažuje aj za záchranu Mlynov v Kvačianskej doline, bratislavských historických cintorínov či Čiernohronskej úzkorozhodnej železničky.

1984 - 85 Inšpirácia z Rakúska: úspešný bojkot Vodného diela Hainburg.

1986 - Černobyľ a znásobený odpor voči jadrovej energetike.

1987 - 1989 - Návrh Národného parku Podunajsko a Bratislava/nahlas a následne veľká medzinárodná petícia - 2. najväčšia v ČSSR – za NPP.

Počas 70. a 80. rokov nové CHKO a NP (NAPANT, Slovenský raj, Malá Fatra, Veľká Fatra...)

1988 - Klub ekologických novinárov.

1989- Revolučný zjazd SZOPK v predvečer Nežnej, transformácia, sloboda a zároveň personálne oslabenie i postupný ústup SZOPK zo scény.

1989 - Vyvrcholením tohto obdobia je významná účasť ochranárov na Nežnej revolúcii (sekretariáty MV SZOPK a VPN sídlia v tých istých priestoroch na Mariánskej 2 v BA, ochranári na tribúnach i pod nimi: Budaj, Ondruš, Vavroušek, Huba, Tatár, Šremer, Flamik, Gál, Zemanová, Filková, Procházka, Snopko, Gindl, Kresánek a ďalší/e mimo BA).

1989 - Vzniká Fórum ochrancov a tvorcov životného prostredia na Slovensku.

1990 - Živá reťaz za NP Podunajsko: cca 60 000 účastníkov a účastníčok, protestný Mesiac na hrádzi o rok neskôr...

1990 - Vznik Strany zelených. Ochrana ŽP a OP sa stáva jednou z piatich top priorít VPN.

1990 - Enviro -investigatíva, pravidelná publicistická relácia Eko ďalej v STV.

1990 - 92 Vzniká MŽP, Federálny výbor pre životné prostredie, parlamentné výbory, nové zákony: tzv. legislatívna revolúcia.

Po r. 1990 v novej situácii aj nové environmentálne mimovládky (napr. VLK, Ľudia a voda, Slovenská riečna sieť, KOZA, BROZ, Ipeľská únia...) a grantové schémy (o. i. REC, EPCE – dnešný Ekopolis).

Zapojenie slovenských MVO a aktivistov/aktivistiek do medzinárodného kontextu (IUCN, WWF, FoE I, Greenpeace...).

Ale aj nové trenice, rivality, nedorozumenia: napr. medzi Stranou zelených (SZ) a VPN.

1990 – 92 - SZ prvý a posledný raz ako samostatná strana v slovenskom parlamente.

Posilnenie pozície enviro problematiky na slovenských univerzitách: Bratislava, Košice, Zvolen, Nitra...

1991 - Vzniká osobitná štátna správa pre životné prostredie.

1991 - Dobříšska konferencia s významnou účasťou slovenských environmentalistov.

1992 - Summit Zeme v Riu s významnou úlohou ČSFR a s ohlasom aj na Slovensku.

1992 - Medzinárodná Tatranská konferencia ochrancov prírody: vznik A-Projektu.

1992 - 93 - Vznik samostatnej SR a zakotvenie sociálne a ekologicky orientovaného trhového hospodárstva v Ústave SR, ako aj celá hlava ústavy venovaná ŽP.

1992 - 1996 - Pokračujú aktivity okolo Dunaja a ďalších VD (Žilina, Tichý potok, Slatinka...).

1992, 1993 - Vznik STUŽ a STUŽ/SR.

1993 - 2000 - Nielen oponovanie oficiálnych ale aj vznik alternatívnych rozvojových koncepcií: Voda pre 3. tisícročie, Alternatívna energetická politika, Smerovanie k trvalo udržateľnému Slovensku...

Celé 90. roky kampaň proti výstavbe nových blokov JE.

1992 - 1998 - s malou prestávkou v r. 1994. Išlo o ťažké roky mečiarizmu. Reakciou bolo Grémiu 3. sektoru(G3S).

1998 - 4. Konferencia zmluvných strán Dohovoru OSN o biodiverzite v BA a paralelná MVO konferencia.

1998 - Vznik NP Muránska planina a Slovenský kras ako aj CHKO Dunajské luhy.

1998 - nástup I. vlády M. Dzurindu. Určité sklamanie, čiastkové úspechy. Dohoda s MŽP.

1999 - z G3S sa vyčlenilo Ekofórum.

1998 - 2002 - vznik Národnej stratégie TUR.

1999 - Vznik Rady vlády SR pre TUR so zastúpením 3 ochranárov, resp. ochranárok.

1998 - 2004 - príprava na vstup SR do EÚ – Snaha ukázať sa v dobrom svetle.

2004 - Veterná smršť v Tatrách.

2004 - 2010 - Spor o budúcu podobu Tatier. Napr. blokáda ťažby v Tichej a Kôprovej doline, ale aj Mimovládny výbor Naše Tatry (MVNT).

2006 - 2009 - MŽP v rukách SNS.

2009 - Premiér Fico odníma MŽP SNS.

2009 - Najväčšia petícia proti ťažbe uránu (Greenpeace a spol.)

2010 - Premiér Fico ruší samostatné MŽP a pričleňuje ho k MPRV.

2010 - 2012 - Vláda Ivety Radičovej: obnova MŽP, post Splnomocnenca vlády pre TU manažment povodí, Rada vlády pre rozvoj občianskej spoločnosti, ale aj schválenie antiekologickej koncepcie výstavby tzv. malých vodných elektrární (MVE).

2012 - 2016 - Zápas proti MVE, za záchranu lesov a i., posilnené pozície ochranárov v NR SR.

2015 - Vznik Slovenského ochranárskeho snemu.

2016 - Predsedníctvo SR v Rade EÚ.

2018 - 2020 - Niekoľko pozitív počas vlády P. Pellegriniho.

2019 – „Malý zázrak“: Zuzana Čaputová sa stáva prezidentkou a ŽP si stanoví ako jednu z 3 priorít.

2019 – Environmentalisti Martin Hojsík a Michal Wiezik na kandidátke Progresívneho Slovenska/Spolu sa stávajú poslancami EP.

2020 - Ministrom ŽP sa stáva bývalý ochranár Ján Budaj: viacero pozitív (reforma NP, zálohovanie nápojových obalov, celoročná ochrana vlka, pralesy, zastavenie plánov na nové vodné diela, ale aj pár neúspechov a zlyhaní – napr. Vrakunská skládka a Žitný ostrov, NP Podunajsko...).

2023 po súčasnosť: kríza a regres v podobe MŽP v rukách nominantov SNS. Ale to už vlastne nie je história.

Fiktívny program SNS v intenciách otcov zakladateľov

Počasie je aprílové, tak mi napadlo niečo na prvoaprílovú nôtu. V tejto chvíli sa zameraniam iba na jednu zo strán vládnej koalície, lebo dostala do vienka mne najbližšie rezorty.

Slovenská národná strana vraj trvá na tom, aby sa v budúcoročnom štátnom rozpočte vyčlenilo minimálne šesť miliárd eur na opravu pamiatok: na toľko sa totiž odhaduje dlh štátu v tejto oblasti. Inak sú vraj pripravení vystúpiť z vládnej koalície. Tomu sa hovorí vlastenecký postoj!

Strana urobí vraj všetko pre to, aby sa konečne začalo systematicky chrániť kultúrne dedičstvo na Slovensku i charakteristický vzhľad krajiny ako celku, čo ostatné strany notoricky zanedbávajú. Vedenie SNS vraj sľubuje masívne dobrovoľnícke brigády svojich členov, priaznivcov a voličov vo voľnom čase a za vlastné peniaze. Začať chcú s rozpadávajúcim sa vládnym kaštieľom v Rusovciach. (Je to logické, pokiaľ chce byť SNS verná odkazu vlasteneckej prvopočiatočnej Slovenskej národnej strany). A ako vládna strana chcú ísť príkladom toho, že zákon platí pre každého. A vlastník pamiatky je podľa zákona povinný zabezpečiť jej dobrý stav.

Slovenská národná strana vraj zabezpečí, aby sa konečne začala systematicky chrániť autentická ľudová architektúra na Slovensku. Chcú tomu vraj napomôcť aj brigádami vo voľnom čase. Šindle a iný tradičný materiál na obnovu vraj budú kupovať za vlastné. Aj takto je strana pripravená dokázať, že je verná odkazu prvopočiatočnej vlasteneckej SNS.

Slovenská národná strana sa vraj dôrazne dištancuje od nepravdivých obvinení, že chce zrušiť Národný park Malá Fatra. Nezmysel! To by SNS nikdy nedovolila. Veď už teraz máme o jeden národný park menej ako na prírodné krásy chudobní Maďari. Práve naopak: Slovenská národná strana sa vraj chystá urýchlene vyhlásiť hneď tri nové národne park: Podunajsko, Chočské vrchy a Babia hora. Je to logické, keďže chce byť verná svojej pro-národnej povesti.

Slovenská národná strana vraj trvá na tom, aby sa v štátnom rozpočte vyčlenili prostriedky na výkup súkromných pozemkov v národných parkoch štátom. Konečne riešenie, ktoré pomôže neštátnym vlastníkom, prírode i celému národu!

Slovensko na prvom mieste!

Slovenská národná strana (uvedomujúc si, že zásoby vody v sedimentoch Žitného ostrova predstavujú najväčšie prírodné bohatstvo Slovenska) vraj ide okamžite riešiť problém s Vrakunskou skládkou a ďalšími stovkami zdrojov znečistenia v tejto - dosiaľ len formálne chránenej - vodohospodárskej oblasti. Vzhľadom na limitovanosť verejných zdrojov vyzvala vraj svojich členov, priaznivcov a voličov - ako pravých vlastencov – aby na túto aktivitu prispeli finančne čo najvyššou sumou.

Slovenská národná strana, v súlade so svojimi predchádzajúcimi sľubmi, trvá na tom, aby štát a najmä členovia a priaznivci SNS obciam a občanom bezodkladne a masívne pomohli s budovaním verejných vodovodov, kanalizácie a čistiarní odpadových vôd. Pre SNS, ako vlastenecky orientovanú stranu, je absolútne neprijateľné, aby sme v tejto sfére boli ďaleko najhorší v celom regióne. Preto vraj vyzýva aj svojich členov, priaznivcov a voličov, aby dobrovoľne a vo svojom voľnom čase priložili ruku k dielu. Pokiaľ disponibilné prostriedky nebudú na tento účel stačiť, chce vraj chýbajúce zdroje zabezpečiť masívnou zbierkou v prostredí svojich členov a priaznivcov.

Slovenská národná strana vraj sľubuje zabezpečiť technické riešenie a prostriedky na bezpečné vyčistenie zanesenej Hrušovskej zdrže Vodného diela Gabčíkovo.

Slovenská národná strana vraj trvá na bezodkladnom odstránení starých environmentálnych záťaží (PCB látky, gudróny, znečistenie po sovietskej armáde a i.). Je najvyšší čas a naša prvoradá vlastenecká povinnosť zbaviť Slovensko toxického odpadu.

V duchu hesla „Slovenskú pôdu si nedáme!“ SNS vraj sľubuje masívne opatrenia na elimináciu pôdnej erózie a ukončenie pozemkových úprav v záujme ozdravenia vidieckej krajiny.

V záujme rozvoja tzv. mäkkého cestovného ruchu a prechodu na udržateľné formy dopravy vraj Slovenská národná strana vyzvala svojich členov, aby nezištne pomohli s budovaním cyklotrás.

Minister životného prostredia (nominant SNS) vraj chce zabezpečiť všetky práce, ktoré dosiaľ vykonávali mimovládne organizácie, sám so svojimi priateľmi a priaznivcami. Navyše to vraj chcú robiť oveľa lepšie, ako to doteraz robili mimovládky.

Slovenská národná strana po vzore prednovembrových bratislavských ochranárov vraj ide vyzvať svojich členov, priaznivcov a voličov, aby vo svojom voľnom čase, dobrovoľne a za vlastné peniaze pomáhali opravovať pamiatky, pod vedením odborníkov brigádovali v chránených územiach, vysádzali aleje, udržiavali verejnú zeleň, zbierali a triedili odpad, nahlasovali a rekultivovali čierne skládky, starali sa o zranené živočíchy a vykonávali množstvo ďalších verejnoprospešných prác v prospech pamiatok, prírody a životného prostredia.

Slovenská národná strana si vraj uvedomuje, že obrovskú prácu, ktorú si predsavzala pre záchranu národných hodnôt urobiť, nie je možné bez kvalitných ľudí naprieč politickým spektrom. Preto vraj prizvala v prvom rade tých najkompetentnejší a najcharakternejších ľudí ale zároveň celú spoločnosť k tomu, aby venovali svoj um, energiu, voľný čas a finančné prostriedky na záchranu našej jedinečnej prírody, pamiatok a životného prostredia.

Konečne sa na našej politickej scéne našiel niekto, kto to s našimi pamiatkami, ochranou prírody a životným prostredím vraj myslí vážne. Niekto, komu na

skutočných hodnotách našej krajiny vraj naozaj záleží. Niekto, kto slová ako národ, vlasť, solidarita, dobrovoľníctvo a obetavosť vraj neberie len ako predvolebný slogan, určený len na prilákanie voličov. Niekto, kto je vraj ochotný vo voľnom čase a zo svojich úspor prispieť k tomu, aby Slovensko prestalo byť čiernou dierou Európy.

Inak, v prípade SNS by to mala byť priam samozrejmá misia strany, ktorá programovo obhajuje všetko národné (teda nielen národné parky, národné prírodné rezervácie a národné kultúrne pamiatky, ale aj národné bohatstvo ako celok) a nadväzuje na odkaz osobností, akými boli Viliam Paulini-Tóth, Matúš Dula, Martin Rázus, Miloš Vančo, Miloš Ruppeldt, Jur Janoška ml., Jozef Škultéty, či Milan Hodža.

Už len aby to prestala byť fikcia a otcovia zakladatelia sa nemuseli obracať v hrobe.

Štátny smútok bude čoskoro potrebné vyhlásiť aj v súvislosti s našou prírodou.

Odkaz pápeža - ochranára, farizeji a štátny smútok

V utorok sme si pripomenuli Deň Zeme, pričom nejeden politik sa nechal počuť, ako miluje slovenskú prírodu. Súčasná slovenská realita však svedčí o niečom úplne inom, a preto je treba biť na poplach. Nielen počas Dňa Zeme, ale neustále.

Prednedávnom viac ako 150 vedcov a vedkýň zo slovenských univerzít, Slovenskej akadémie vied a odborných inštitúcií varovalo pred pokračujúcim bezprecedentným oslabovaním základného právneho rámca ochrany prírody a krajiny na Slovensku. Signatári a signatárky, medzi ktorými sú poprední biológovia, ekológovia, environmentalisti, geografi či geológovia (vrátane desiatok profesorov, docentov, či doktorov vied) vo výzve adresovanej poslancom a poslankyniam NR SR a Ministerstvu životného prostredia SR dôrazne požadujú, aby sa prestalo s deštruktívnymi a devalvačnými zásahy do zákona č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny. Tie podľa ich slov „fatálne ohrozujú biodiverzitu, ekosystémy, fungovanie ochrany prírody aj právny štát ako taký“.

Vedci sa pripájajú k opakovaným výzvam zo strany verejnosti, 17 vedeckých komunít, Slovenského ochranárskeho snemu i ďalších a upozorňujú, že všetky už schválené ako aj navrhované novely zákona, prijaté počas tohto volebného obdobia, vedú k systematickej demontáži kľúčových nástrojov ochrany prírody. Autori a autorky výzvy kritizujú okrem iného aj to, že legislatívne zmeny sa prijímajú bez konzultácií s odbornou verejnosťou. Kritika smeruje aj proti zásahom do činnosti dobrovoľnej stráže prírody, zavádzaniu tzv. fikcie súhlasu v povoľovacích procesoch či proti znižovaniu kapacít odborných pracovníkov a pracovníčok v Štátnej ochrane prírody SR. „Bez botanikov, zoológov a iných odborníkov nie sú správy chránených území schopné vykonávať svoju prácu. V kombinácii s oslabenou verejnou kontrolou a oslabením postavenia ochrany prírody pri povoľovaní činností to povedie k povoľovaniu výstavby a iných činností

aj v najcennejších územiach v rozpore s verejným záujmom," upozorňuje jeden zo signatárov výzvy, zoológ a ekológ, prof. Marcel Uhrin.

Vedci a vedkyne požadajú okamžité stiahnutie najnovšieho návrhy novely zákona z legislatívneho procesu a zároveň vyzývajú na náležité prerokovanie relevantných legislatívnych návrhov s odbornou verejnosťou, presadenie preventívneho a integrovaného prístupu v ochrane prírody, posilnenie vymáhateľnosti práva v tejto oblasti, dokončenie reformy národných parkov na základe vedeckých poznatkov, odborné a nezaujaté obsadzovanie riadiacich pozícií v ochrane prírody ako aj spustenie účinných programov obnovy biotopov s účasťou všetkých zainteresovaných.

V týchto dňoch sú tieto a podobné požiadavky opäť vysoko aktuálne, lebo máme na stole ďalší návrh novely zákona o ochrane prírody a krajiny, ktorý je namierený proti samotnému predmetu ochrany ako ho chápe preambula zákona, ale aj v Ústavy SR, či Envirostratégia 2030, ktorú prijala vláda Petra Pellegriniho.

Zhodou okolností sa toto všetko deje v čase, keď sa svet lúči s pápežom Františkom, ktorý si okrem iných prívlastkov zaslúži aj označenie ochranár. Nože si pri rozlúčke s ním spomeňme aj na jeho výzvy chrániť prírodu či venovať pozornosť klíme a konfrontujme s týmto jeho odkazom tých, ktorí budú roniť krokodílie slzy, a pritom tento jeho odkaz systematicky a programovo ignorujú, ba popierajú. Podobne, ako ignorujú názor i argumenty vedcov a vedkýň, zaoberajúcich sa prírodou, klímou a naším prostredím.

Sobota je na Slovensku dňom štátneho smútku. Ak sa nespamätáme, bude štátny smútok čoskoro potrebné vyhlásiť aj v súvislosti s našou prírodou.

Pozn.: V mierne modifikovanej podobe vyšlo v SME

Kauza Pezinská skládka má nasledovníčku: kauzu Bratislavská spaľovňa

Spaľovňa je najhoršou alternatívou ku skládkovaniu

Pred 15 rokmi bola na vrchole verejného záujmu kauza Pezinská skládka. Pre tých, ktorí náhodou nevedia, o čo išlo, pripomeňme, že malo ísť o lokalizáciu obrovskej skládky odpadu v blízkosti obytnej zóny mesta Pezinok. Samotné skládkovanie je podľa metodiky Európskej komisie tou najhoršou metódou narábania s odpadom. Pritom jedna skládka odpadu už na území mesta v tom čase bola. Odpad sa sem mal zvážať zo širokého okolia, zámer bol v rozpore s územným plánom mesta a nemal oporu ani v strategických koncepciách odpadového hospodárstva, presadzoval sa netransparentným spôsobom a investor mal záujem čo najviac eliminovať možnosti mestského zastupiteľstva i verejnosti reálne ovplyvniť rozhodovanie. Napriek tomu, že v pozadí zámeru boli takí vplyvní hráči, akými bol v tom čase Mr. Kočner a mal podporu z najvyšších poschodí moci (vrátane premiéra Roberta Fica), Pezinčania, aktivisti a verejnosť po niekoľkoročnom boji svoj zápas vyhrali, hoci boli v pozícii Dávida voči Goliášovi. Kauza mala dohru až na Súdnom dvore EÚ, ktorý rozhodol v prospech pezinských právnikov a expertov na čele so Zuzanou Čaputovou a Jaroslavom Paulovičom, ale najmä v prospech samotných

Pezinčanov, ich životného prostredia a zdravia. Samozrejme, že veľmi dôležité bolo nasadenie, odhodlanie a vytrvalosť všetkých pozitívne zainteresovaných, ale to všetko by nebolo stačilo, keby v tomto prípade nejestvovala efektívna spolupráca vedenia mesta, jeho obyvateľov a aktivistov, resp. aktivistiek.

A teraz sa prenesme v čase do súčasnosti, lebo sa nám tu vynára kauza, mimoriadne podobná kauze Pezinská skládka. Mohli by sme ju pokojne nazvať kauzou Bratislavská spaľovňa. Spomeňme len zopár analógií: v Bratislave investor plánuje radikálne zväčšiť kapacity na spaľovanie komunálneho a priemyselného odpadu. Tie by mali podstatne prevýšil nielen súčasné, ale aj dlhodobé potreby samotnej Bratislavy, a preto by sa sem mal odpad zvážať nielen z okolitých okresov, ale aj krajov. Pri prevažujúcom SZ prúdení vetra by exhaláty zo spaľovania bezprostredne vplývali na desiatky tisíc obyvateľov dotknutej časti bratislavskej aglomerácie na oboch brehoch Dunaja. Nech nás nemýli to, že tu nejde o skládkovanie, ale o spaľovanie odpadu. Podľa spomínanej metodiky EK sú práve tieto dve metódy narábania s odpadom najhoršie a priamo motivujú k tomu, aby sme vzniku odpadu predchádzali a keď už vznikne, aby sme ho triedili a recyklovali. Zámer sa presadzuje v tichosti a záujem o reálnu účasť dotknutých obyvateľov na diskusii o ňom je minimálny. Aj pozadie zámeru nápadne pripomína to pezinské, aj keď osoby a obsadenie môžu byť trochu iné. Aké sú šance na to, aby to dopadlo podobne úspešne ako v Pezinku, resp. aké sú predpoklady toho, aby to tak dopadlo? Okrem toho, že to chce podobne odhodlaných „lídrov a líderky sebaobrany“, tiež to, aby sa za svojich obyvateľov postavili mesto, mestské časti a vedenie susedných obcí. Jednou z prvých lastovičiek, pripomínajúcich v dobrom Pezinok, je okrem petície a aktivít niektorých poslancov aj vyhlásenie Slovenského ochranárskeho snemu (S-O-S), v ktorom snem dôrazne odmieta zámer spoločnosti Slovnaft, a.s. vybudovať v Bratislave najväčšiu spaľovňu komunálnych a priemyselných odpadov na Slovensku – projekt s názvom Centrum energetického zhodnotenia odpadov (CEZO). Poľa S-O-S projekt predstavuje veľké environmentálne a zdravotné riziko. Dotknutá časť bratislavskej aglomerácie trpí nadmernou environmentálnou záťažou a ohrozením zdravia obyvateľov už dlhodobo. Ďalej zväčšovať túto záťaž je neprípustné. Realizácia zámeru a zväčšenie objemu spaľovania odpadu by znamenalo: zvýšenie dopravnej záťaže v Bratislave a celkové zvýšenie negatívnych dopadov na ovzdušie a klímu, nárast znečistenia ovzdušia v už dnes zaťaženej oblasti, kde sa nachádzajú dvaja z najväčších znečisťovateľov v hlavnom meste – Slovnaft a spaľovňa ZEVO/OLO, neodôvodnený dovoz odpadov zo širokého okolia, vrátane Trnavského, Nitrianskeho a Trenčianskeho kraja, v rozpore s princípom blízkosti a sebestačnosti pri nakladaní s odpadmi spolu s rizikom jeho dovozu zo zahraničia, riziko kontaminácie podzemných vôd Žitného ostrova v rozpore so zákonom č. 305/2018 Z.z., kde je zakázané budovať nové, alebo rozširovať staré priemyselné prevádzky, závažné problémy s následným nakladaním so škvárou a popolom, ktoré budú obsahovať ťažké kovy a ďalšie toxické látky, nedostatočnú úroveň čistenia spalín pri použití navrhovanej technológie čistenia, ktorá zaostáva za štandardmi používanými napríklad v Českej republike. Signatári a signatárky vyhlásenia CEZO považujeme za možné bezpečnostné riziko aj z nasledujúcich dôvodov: umiestnenia spaľovne priamo v ochrannom pásme ropovodu, v blízkosti existujúcich výrobných jednotiek (napríklad etylénová jednotka) a nádrží na skladovanie nebezpečných látok, chýbajúce komplexné a kumulované hodnotenie rizík a hrozieb a ich vplyv na okolité oblasti. Ako sa konštatuje v závere vyhlásenia:

„Sme presvedčené a presvedčení, že rozširovanie kapacít na spaľovanie odpadu Bratislava nepotrebuje, naopak, potrebuje dôslednejšie separovať a recyklovať odpad a predchádzať jeho vzniku tak, ako to požaduje aj Európska komisia. To sa nedá bez stredno- a dlhodobej stratégie udržateľného narábania s odpadom. Ak sa samospráva postaví za svojich obyvateľov, bude to cenný príspevok nielen k blížiacemu sa Dňu Zeme ale k posilneniu dôvery občanov a občianok voči ich voleným zástupcom.

Sabina Barborjak, Veronika Basta a Mikuláš Huba,
Slovenský ochranársky snem

SME online, 15. 4. 2025

Mimovládky a moc

„Od novembra 89 nikto nespáchal väčší zločin proti občianskej spoločnosti, aktívnym občanom a občiankam, deťom, nemocným, umierajúcim, odkázaným, utečencom a iným obetiam násilia, prírode, pamiatkam, životnému prostrediu, menšinám, ľudským právam, slobode, ústave ako aj samotnej dobročinnosti.” Toto som tvrdil na sociálnych sieťach v reakcii na nedávne prijatie zákona o mimovládnych organizáciách (presnejšie o ich šikanovaní) koaličnou väčšinou v NR SR.

Nie je to prehnané tvrdenie? Veď keď konkurencia iných zlých, ba veľmi zlých zákonov, ktoré od novembra 1989 až po súčasnosť prijal slovenský parlament je obrovská. Pokúsim sa to zdôvodniť.

V prvom rade je to popretie étosu Nežnej revolúcie, ktorej cieľom bolo premeniť slovenskú spoločnosť z totalitnej na občiansku. A ak je niečo popretím Nežnej revolúcie, nedá sa to nazvať inak ako kontrarevolúcia.

Mám 71 rokov, čo znamená, že som stále ešte viac ako polovicu života prežil v totalite, kde vládla, o všetkom podstatnom rozhodovala a všetko chcela mať pod kontrolou jedna politická strana, ktorá sa dostala k moci nedemokratickou cestou, ktorá páchala politické zločiny a ktorej existenciu garantovali sovietske tanky, ktoré k nám prišli v onú osudovú noc Roku Pána 1968.

A z tých viac ako 35 rokov prežitých v minulom režime si veľmi dobre pamätám, ako totalitná moc podozrieva, nenávidí a prenasleduje každú nezávislú iniciatívu občanov. Bez ohľadu na to, či je táto iniciatíva voči nej kritická, alebo je absolútne apolitický. Jednoducho chce byť nezávislá a realizovať svoj program podľa svojich predstáv. A to je v priamo rozpore s tým o čom je totalita. Veď už samotný jej názov napovedá, že je to systém, ktorý chce mať všetko pod kontrolou.

Uvedomme si len, kde všade dobrovoľníci a dobrovoľníčky pôsobia!

A čo všetku je ohrozené, ak dovolíme, aby sa ľudia združení v mimovládkach nechali zastrašiť či znechutiť?

V prvom rade hrozí, že mnoho ďalších spomedzi tých najlepších, obetavých, nezištných a zároveň slobodomyseľných jednoducho zo Slovenska odíde niekam inam, kde budí vítaní.

Mikuláš Huba, dobrovoľník od r. 1969

Lido/nahlas alebo Mýty a nepravdy vs. skutočnosť okolo tzv. Nového Lida

Nepravda: Územie v súčasne podobe nemá žiadnu cenu: „Nie je tam nič“.

Skutočnosť: Na území sa nachádza celý komplex hodnôt rôzneho charakteru. Niektoré celkom unikátne (napr. flóra a fauna, ochladzovanie mikro a mezoklímy, podzemné vody a dopĺňanie ich zásob, psychohygienická funkcia, rekreačný potenciál, biokoridor...).

Nepravda: Na tom, že tu má byť bytová a iná výstavba panuje dlhodobý konsenzus:

Skutočnosť: Jestvuje celý rad stanovísk v priebehu uplynulých 15 – 20 rokov, v ktorých sa tvrdí či navrhuje niečo iné, resp. pravý opak. To, že sa v území predpokladá výstavba ešte neznamená, že to nemôže byť napríklad výstavba saturujúca chýbajúce športové, rekreačné zábavné a i. funkcie.

Mýtus: O návrhu sa diskutovalo dostatočne dlho a otvorene.

Skutočnosť: Na pôde mesta sa ani raz nediskutovalo o tom podstatnom: aké funkcie má toto územie plniť a čo si želajú mať na tomto území obyvatelia Bratislavy. Až následne by bolo možné nezaujate diskutovať o tom, ako takúto víziu čo najlepšie realizovať.

Nepravda: To, čo sa tam plánuje, je niečo, čo mesto najviac potrebuje:

Skutočnosť: Nikto sa obyvateľov mesta seriózne a netendenčne neopýtal, čo by si na danom území predstavovali.

Mýtus: Nová výstavby saturuje chýbajúce funkcie mesta.

Skutočnosť: Takmer vôbec nesaturuje. Stačilo ba sa bežných ľudí opýtať, či im nechýba niečo iné (napr.: verejná zeleň/centrálny park, prechádzková zóna na kočíkovanie, komunitné záhradky, verejne dostupné športoviská, verejné kúpalisko/plaváreň, lunapark, zimný štadión, amfiteáter, záhradné reštaurácie...).

Nepravda: Pôjde o rozšírenie centra mesta.

Skutočnosť: Naopak, pôjde skôr len o ďalšie „parazitovanie“ na centre mesta. (Pozri: Zuckermandel, River Park, Bonaparte, výšková budova na Šancovej a pod.).

Nepravda: Pôjde o nové centrum mesta na pravom brehu Dunaja, slúžiace Petržalčanom.

Skutočnosť: Územie bude od zvyšku Petržalky viac-menej izolované. Navrhované funkcie a im zodpovedajúce ZaD 10 neadresujú potreby Petržalky a Petržalčanov. Naopak ďalšie zvýšenie koncentrácie aktivít v dotknutom území ďalej zhorší dopravnú situáciu.

Nepravda: Plánovaná výstavba zabrzdí procesy suburbanizácie a problémy s tým spojené.

Skutočnosť: Nezabrzdí. Suburbanizácia bude pokračovať a problémy s ňou spojené sú riešiteľné inak (napr. železničné spojenie suburbií s mestom, pracovné príležitosti v mieste bydliska: suburbiá ako multifunkčné sídla, a nie len nocľahárne...).

Mýtus: Prírodný charakter územia medzi Starým mostom a Mostom Apollo bráni tomu, aby BA bola skutočne mestom na oboch brehoch Dunaja. Pôsobí teda antimestotvorne.

Skutočnosť: Práve tento charakter územia má obrovský mestotvorný potenciál,

na rozdiel od get pre bohatých, zbytočných kancelárií či miest duchov.

Nesplnený sľub: Mesto sľúbilo, že sa zasadí za vznik Národného parku Podunajsko.

Skutočnosť: Mesto postupuje v priamom rozpore s týmto sľubom.

Nepravda: Ide o devastovaný brownfield.

Skutočnosť: Ide skôr o „greenfield“. Ak niekto chce zveľadiť skutočný brownfield, nech sa zameria na areál Istrochemu a pod.

Nepravda: Výstavba a prevádzka Nového Lida bude uhlíkovo viac-menej neutrálna.

Skutočnosť: Pravdou je pravý opak: zanikne tunajšia zeleň, napomáhajúca smerovaniu k uhlíkovej neutralite a pribudne spevnených plôch, ktoré smerovaniu k uhlíkovej neutralite protirečia.

Mýtus: Nové Lido má slúžiť verejnosti.

Skutočnosť: Ide o projekt, ktorý 99,99 percentám ľudí nepomôže, ale všetkých nás pripraví o zeleň a možnosť vrátiť mestu ukradnuté športovo-rekreačné a zábavno-oddychové funkcie, ktoré toto územie v minulosti o. i. plnilo a ktoré by potenciálne prospeli každému, a nielen hŕstke finančne zainteresovaných.

Mýtus: Názov odkazuje na staré nekomerčné a pohodové Lido a naznačuje jeho renesanciu

Skutočnosť: Nové Lido predstavuje pravý opak toho starého.

Mýtus: Plánovaná bytová výstavba výrazne pomôže v riešení bytovej otázky.

Skutočnosť: Takmer vôbec nepomôže. Nedostatok sociálne dostupných bytov bude pretrvávať.

Mýtus: Developeri to s nami myslia dobre. Môžeme im veriť.

Skutočnosť: Zväčša a na Slovensku to nemyslia s nami dobre (pozri napr. River Park, Zuckermandel, Vydrica, Šancová, Bonaparte, Slávičie údolie atď...). Takmer nikdy nedodržali slovo, svoje zámery presadzovali metódou: „aj cez mŕtvoly“, a prostredníctvom rôznych zmien a doplnkov ÚP a zmien stavby pred dokončením robili pôvodné projekty ešte horšími, než ako bol pôvodne schválený zámer/projekt/stavba.

Mýtus: Pôjde o ukážku 15-minútového mesta.

Skutočnosť: Nepôjde, lebo navrhovaná mestská časť nebude v skutočnosti polyfunkčná, a teda celý rad funkcií nebude zodpovedať 15-minútovej dostupnosti. To, čo by sme potrebovali, aby bolo dostupné, tam vôbec nebude (pozri vyššie).

Mýtus: Developeri pre nás pripravujú niečo, čo bude zodpovedať progresívnym trendom polovice 21. storočia.

Skutočnosť: Priority 21. sú niekde úplne inde: klíma, ekológia, oddych, pohoda, krátkodobá rekreácia, dostupné a bezpečné bývanie, kvalita života...

Mýtus: Takto sa to robí v modernej Európe.

Skutočnosť: V súčasnej Európe je ťažké nájsť podobné sídlisko, ktoré by nepôsobilo skutočne mestotvorne a jeho realizácia a prevádzka by sa neskončila fiaskom.

Nepravda: Navrhovaná a developerom presadzovaná zmena ÚP pomôže mestu a jeho obyvateľom.

Skutočnosť: Mestu a takmer nikomu z jeho obyvateľov/obyvateliek nepomôže. Pomôže len developerom a ich podporovateľom.

Vedecký seminár k 100. výročiu narodenia akademika Emila Mazúra

Mikuláš Huba,

Bratislava, 23. 4. 2025

Súhrn

Genéza, východiská, vzory...

1. Štúdium geografia – história: príspevok ku komplexnejšiemu videniu sveta v časovom a priestorovom kontexte. Ukončil v r. 1950.
2. Učitelia, vzory a starší kolegovia: Hromádka, Lukniš. Pri začiatkoch svojho pôsobenia bol zrejme ovplyvnený francúzskou (regionálno)geografickou školou (Paul Vidal de la Blache, Albert Demangeon a iní), o čom svedčí aj jeho rigorózna práca Geografia Javorníkov.
3. Vedecké začiatky v rodných Javorníkoch.

Rok 1951: Rigorózna práca: Geografia Javorníkov – regionálna geografa, podobne ako prvé práce prof. Lukniša. Osobný kontakt s prof. Luknišom ho priviedol ku geografii. Po absolvovaní vysokej školy nastúpil na bývalý Zemepisný ústav SAVU, z ktorého neskôr vznikol terajší Geografický ústav SAV. Jeho vedecká, vedecko-organizačná a pedagogická činnosť bola celých 40 rokov spätá s týmto pracoviskom.

Už v r. 1968 formuloval základné úlohy našej geografie takto:

„Považujem za potrebné splniť aspoň tieto podmienky:

1. Zamerať sa predovšetkým na riešenie spoločensky najzávažnejších problémov bez ohľadu na tradičné vnútorné členenie geografie;

2. Doviesť riešenie problémov až do úrovne použiteľnej v praxi a neustrnúť v úrovni riešenia základného teoretického výskumu;

3. Paralelne s riešením týchto úloh rozvíjať teóriu geografie a geografickej informácie vôbec, adoptujúc najnovšie poznatky svetovej vedy:

4. Využiť dostupné informačné prostriedky a organizačné formy pre preniknutie geografie do spoločenského vedomia a praxe;

5. Podniknúť potrebné organizačné opatrenia pre plnenie týchto úloh.

Bolo by len plytvaním slov zdôvodňovať význam kľúčového problému súčasnej i budúcej spoločnosti, ktorým je komplex otázok životného prostredia. Geografia by sa mala podstatným spôsobom zúčastniť na riešení tejto problematiky.

Druhú základnú úlohu geografie treba vidieť v komplexe otázok spojených s racionálnym využitím krajiny a jej zdrojov v ekonomike. Pritom oba okruhy týchto problémov sú úzko späté. Práve geografia nám dáva do rúk prostriedky pre vyjadrenie tejto väzby.“

Z môjho pohľadu je odkaz prof. Mazúra, resp. jeho školy naďalej inšpiratívny najmä v týchto oblastiach:

1. Akademik Mazúr bol spolutvorcom modernej geomorfologickej školy s medzinárodným presahom.

Spomeňme aspoň:

- Inovatívne prístupy pri výskume reliéfu, riečne terasy, geomorfologická regionalizácia.

- Vyvrcholenie tejto etapy: Monografia Žilinská kotlina a priľahlé pohoria. (Geomorfológia a kvartér). 1963.
- Regionálne geomorfologické členenie Slovenska, 1978, Geomorfologické členenie Slovenska, Mazúr, E., Lukniš, M., 1986, 1 : 500 000.
- Organizovanie medzinárodných podujatí: Napr. geomorfologicko-speleologických, pozri VI. kongres, 1973.
- Koncentrácia celého radu geomorfológov v GÚ SAV: Mazúr, Kvitković, Jakál, Urbánek, Činčura, Stankoviansky, Mazúrová, neskôr aj Lehotský, Grešková, Lacika...Špičkové a vedúce geomorfoogické pracovisko v rámci SR i ČSSR.

2. Podpora integrovaného geografického i metageografického výskumu a (geo)systémového prístupu vo výskume krajiny (krajinný potenciál, limity, zraniteľnosť, zaťažiteľnosť/únosnosť a ďalšie účelové vlastnosti krajinných systémov).

Cit EM, 1977: *„Je nevyhnutné rešpektovať prírodné zákonitosti, štruktúru a dynamiku priestorových krajinných systémov a zamerať činnosť človeka tak, aby sa neprekračovali ich limity únosnosti. Na to je, pravda, potrebné poznať tieto limity, ktoré sú rôznorodé v rôznych prírodných celkoch. Limit únosnosti a potenciál krajiny sa úzko spájajú s funkčným hľadiskom, s určitým druhom aktivity človeka v krajine. A práve jedným z nevyhnutných predpokladov pre harmonický, ale aj ekonomický vzťah človek-príroda je poznanie vhodnosti tej alebo onej činnosti v určitej krajine...Pritom prekročenie limitu únosnosti krajiny nenastáva ani tak kvôli veľkosti zaťaženia určitou funkciou ako skôr kvôli zaťaženiu nevhodnou funkciou.“*

„Zhodne s vnútornou potrebou vedy pristupuje aj spoločensko-praktická požiadavka integračného prístupu k riešeniu problémov, ktoré sa vynárajú zo zmien krajinného systému“, alebo: „Výstupy štúdia krajiny, resp. krajinných systémov, smerujú jednak do terapeutickej polohy...jednak do prognosticko-preventívnej podoby.“

3. Vyzdvihnutie geografie na určitý metavedný piedestál v rámci geovedných disciplín i v rámci (česko)slovenskej vedy ako celku. Aj vďaka významnému postaveniu, ktoré si v rámci vedeckých grémií na Slovensku i v celom bývalom Československu obaja vybudoval.

4. Významný príspevok k medzinárodnému etablovaniu slovenskej geoekologickej školy, resp. školy krajinnej syntézy o. i. v podobe iniciovania, vzniku a vedenia Pracovnej skupiny IGU Krajinná syntéza či dvoch pomerne významných medzinárodných sympózií na túto tému (Smolenice 1979 a 1981).

Cit. EM, 1977*„...Tieto prístupy k štúdiu krajiny sú stavané s prihliadnutím na chápanie krajiny ako dynamického priestorovo-hmotného systému s integrujúcimi prvkami prírodnej a sociálno-ekonomickej sféry a ukazujú na problémy, ku ktorým môže geografia podstatným spôsobom prispieť. Geografia sa teda na riešení problémov životného prostredia zúčastňuje najmä cez štúdium krajiny, a to*

predovšetkým v preventívno-prognostickej podobe...Na riešenie tejto veľmi zložitej problematiky je nevyhnutná koordinovaná medzivedná spolupráca, stavaná na rešpektovaní osobitostí jednotlivých vedných disciplín, ktoré nie sú vzájomne podriadené, ale sú podriadené len cieľu práce".

5. Organizačná schopnosť či ambícia koordinovať rozsiahle multidisciplinárne projekty, vrcholom čoho bol Atlas SSR, ale aj aktívna a programová účasť viacerých pracovníkov ústavu na tvorbe encyklopedických diel, za všetky spomeňme štvordielny epos Slovensko, najmä jeho časti Príroda a Ľud.

Cit. Jakál, 1978: *„Úsilie spracovať národný Atlas SSR sa prejavilo už roku 1965, a to v uznesení X. zjazdu čs. geografov v Prešove. Podnet na realizáciu diela dal Úrad Predsedníctva vlády SSR r. 1970. Na realizáciu Atlasu SSR podujali sa Slovenská akadémia vied a Slovenský úrad geodézie a kartografie. V r. 1971 bol realizovaním Atlasu SSR poverený za Slovenskú akadémiu vied. Geografický ústav SAV a kartografickým spracovaním Slovenská kartografia, n. p. Menovali redakčnú radu na čele s predsedom E. Mazúrom."*:

Atlas SSR vyšiel v r. 1980 a bol považovaný za jeden z najlepších svojho druhu v celosvetovom meradle.

6. Premyslená stratégia aplikovaného výskumu a spolupráce s praxou. Vari permanentne sa riešili zmluvné projekty aplikačného charakteru, ale v rozumnom rozsahu, tak, aby tým netrpel základný výskum. Spolupráca o.i. s URBIONOM, S-TANAP, SVŠŤ, Mestom Bratislava, okresom Čadca...

7. Postavenie ochrany prírody na geosystémový základ a rozšírenie konceptu ochrany (relatívne) nenarušenej prírody o koncept krajiny, vrátane krajiny kultúrnej a jej historických štruktúr. Infiltrácia dôležitých postov v dobrovoľnej ochrane prírody a krajiny na Slovensku geografmi (Mazúr, Urbánek, Drdoš, Jakál, Huba a ďalší).

8. Akcentovanie úlohy geografie pri výskume životného prostredia. Súgrnné sa tejto problematike prof. Mazúr o.i. venoval v časopise Životné prostredie 3/1977. Významným kartografickým výstupom výskumov v tejto oblasti bola Kap. XV, Atlasu SSR, 1980.

9. Stratégia budovania pracoviska so snahou pokryť minimálne jedným odborníkom všetky relevantné geografické subdisciplíny.

10. Schopnosť pritiahnuť schopných absolventov vysokých škôl, ale aj popredných expertov z iných pracovísk, a to aj vďaka pomerne ambicióznemu zameraniu a na tie časy relatívne liberálnej klíme na pracovisku. Geografický ústav SAV bol za éry tunajšieho pôsobenia profesora Mazúra nielen uznávaným, ale aj pomerne atraktívnym a vyhľadávaným pracoviskom.
11. Psychologická schopnosť (alebo správny inštinkt) osloviť a poveriť správnych ľudí správnymi úlohami. Nadštandardná (aj keď nie bezhraničná) dôvera vo vzťahu k mladým vedeckým pracovníkom. Vlastná pedagogická

činnosť ako aj vedenie ďalších pracovníkov Geografického ústavu k takejto činnosti.

12. Mal dar kritického vyjadrovania, čo aplikoval aj v pedagogickej praxi. Nezahlcoval svojich študentov detailmi a nenútil ich memorovať, ale viedol ich a inšpiroval k samostatnému uvažovaniu a kritickému mysleniu. Nebál sa otvárať tabuizované témy a kritizovať projekty posvätené stranou a vládou.

13. Bol akademik a významný funkcionár SAV i ČSAV. Protagonista vednej politiky. Riaditeľ Centra geovedného výskumu SAV. Člen rôznych komisií a poradných orgánov s možnosťou ovplyvňovať rozhodovanie.

14. Angažovaný občan: Predseda Slovenského zväzu ochrancov prírody a krajiny. Mnohé zásadné vyhlásenia a návrhy niesli jeho podpis: od záchrany Roháčov, či bratislavských historických cintorínov až po vyhlásenie Čiernohronskej lesnej železnice za NKP.

15. „Verejný intelektuál“ a popularizátor vedy: „Lekár krajiny“ (názov rozhovoru pre časopis Život).

16. Za veľmi dôležitú považoval edičnú činnosť: Geografický časopis, spolupráca s vydavateľstvom VEDA, Zborníky zo sympózií..., aj keď zároveň brojil proti inflácii v publikačných aktivitách.

17. Podporoval popularizáciu vedy, vrátane činnosti Slovenskej geografickej spoločnosti pri SAV.

Celkovo možno konštatovať, že odkaz profesora Mazúra a jeho školy zo 70. a 80. rokov minulého storočia v slovenskej geografii a zvlášť v Geografickom ústave SAV pretrval, prekonajúc zložitý vývoj a nemalú transformáciu. Ak za jadro a zároveň vyvrcholenie vedeckej školy EM považujeme smer s názvom Krajinná syntéza, potom možno konštatovať, že ich pokračovanie je v integrovaných prístupoch, ktoré sa na GgÚ SAV realizujú najmä prostredníctvom integrovaných výskumov s priemetom do výskumu a mapovania využitia krajiny a krajinnej pokrývky, štúdia zmien riečnej a poriečnej krajiny, prípadne v rámci celých povodí, chránených území a ich sieťovania, environmentálnych štúdií, filozofujúcich štúdií metavedného charakteru, ako aj vo sfére rozpracúvania geograficky relevantných aspektov udržateľnosti (sustainability) a kvality života a ďalších. Pokračuje aj aktualizácia teoretických poznatkov a metodických prístupov v tejto oblasti.

Režim, ktorý si pohnevá svojich aktívnych občanov a ich komunity, dlho nevydrží.

Šikanovanie mimovládok je zločin proti celej spoločnosti

„Od novembra 89 nikto nespáchal väčší zločin proti občianskej spoločnosti, aktívnym občanom a občiankam, deťom, nemocným, umierajúcim, odkázaným, utečencom a iným obetiam násilia, prírode, pamiatkam, životnému prostrediu, menšinám, ľudským právam, slobode, ústave ako aj samotnej dobročinnosti." Toto som tvrdil na sociálnych sieťach v reakcii na nedávne prijatie zákona o neziskových mimovládnych organizáciách (presnejšie o ich šikanovaní) koaličnou väčšinou v NR SR. Nie je to prehnané tvrdenie? Veď konkurencia iných zlých, ba veľmi zlých zákonov, ktoré od novembra 1989 až po súčasnosť prijal slovenský parlament, je obrovská. A aj z tohto zákona napokon časť najväčších nezmyslov vypadla. Nestačí to? Nie! Pokúsim sa to zdôvodniť.

Mám 71 rokov, čo znamená, že som stále ešte viac ako polovicu života prežil v totalite, kde vládla, o všetkom podstatnom rozhodovala a všetko chcela mať pod kontrolou jedna politická strana. Strana, ktorá sa dostala k moci nedemokratickou cestou, ktorá páchala politické zločiny a ktorej existenciu garantovali sovietske tanky, ktoré k nám prišli v onú osudovú noc Roku Pána 1968. A z tých viac ako 35 rokov prežitých v minulom režime - z ktorých takmer 20 som pôsobil ako aktivista - si veľmi dobre pamätám, ako totalitná moc podozrieva, nenávidí a prenasleduje každú nezávislú iniciatívu občanov. Bez ohľadu na to, či je táto iniciatíva voči moci kritická, alebo je absolútne apolitická. Jednoducho len chce byť v rámci možností nezávislá a realizovať svoje ideály, nápady a program podľa svojich predstáv. A to je v priamom rozpore s tým, o čom je totalita. Veď už samotný jej názov napovedá, že je to systém, ktorý chce mať všetko pod kontrolou. Navyše, ak niekto robí niečo dobrovoľne, moc to uráža, lebo to v nej evokuje pocit, akoby jej ten niekto dával najavo, že niečo nedokáže sama.

Na výpočet oblastí, v ktorých dobrovoľníci a dobrovoľníčky blahodarne pôsobia, by rozsah tohto príspevku nestačil. Napokon, niektoré z nich som spomenul v úvode. Preto sa obmedzím len na pár zovšeobecnení. Mimovládny či tretí sektor (skrátene mimovládky) supluje štát všade tam, kde štát z rôznych príčin zlyháva. V krízových situáciách sú dobrovoľníci spravidla prví, kto sa je schopný operatívne zmobilizovať a efektívne zasiahnuť. Napriek tvrdeniam o údajnom parazitovaní mimovládok na verejných financiách, skutočnosť je presne opačná. V zásade platí, že nik iný sa nespráva efektívnejšie, inými slovami, za menej peňazí neprináša viac muziky, ako práve mimovládny sektor. Je to tak preto minimálne z dvoch dôvodov. Jednak preto, že dobrovoľníci v prevažnej miere vykonávajú svoju aktivitu vo svojom voľnom čase a bez nároku na odmenu. A potom preto, lebo by bolo v rozpore s elementárnou logikou, keby svoju prácu vykonávali iba formálne. To by bolo predsa popretím zmyslu ich existencie.

Analýza uskutočnená nedávno v prostredí ochranárskych mimovládnych organizácií ukázala, že vďaka schopností získavať medzinárodné granty, dobrovoľní ochranári viac peňazí na Slovensko prinášajú, než ako z domácich verejných zdrojov čerpajú. Pritom vykonajú obrovský kus práce a zamestnávajú

stovky ľudí, a to i v regiónoch s veľkou nezamestnanosťou. Dokonca v niektorých prípadoch dávajú prácu aj štátnym firmám! A celkovo sa na využívaní prostriedkov určených na ochranu prírody a životného prostredia podieľajú menej ako jedným percentom! Tí, ktorí ich obviňujú z akéhosi parazitovania, jednoducho klamú. A na vode je postavený aj „argument", že toky finančných prostriedkov smerom k tretiemu sektoru nie sú dostatočne kontrolovateľné. Všetky informácie tohto druhu sú verejne dostupné aj v zmysle súčasne platnej legislatívy.

Ale to je len časť dôvodov, pre ktoré by malo byť šikanovanie mimovládnych odsúdeniahodné, ba priamo trestné. Podstata občianskej angažovanosti je v skratke snaha iniciatívne zlepšovať veci verejné, chrániť hodnoty, obhajovať celospoločenské záujmy, generovať inovatívne riešenia a zároveň sa realizovať, teda dávať hlbší zmysel nášmu životu, podnecovať tvorivosť a vytváraš neformálne kolektívy, komunity a pod. V konečnom dôsledku výsledkom takýchto aktivít v smere zdola nahor je občianska spoločnosť. Snaha o šikanovanie mimovládnych organizáciu je preto aj popretie étosu Nežnej revolúcie, ktorej cieľom bolo premeniť slovenskú spoločnosť z totalitnej na občiansku. A ak je niečo popretím Nežnej revolúcie, ktorá je determinantom demokratického zriadenia na Slovensku, nedá sa to nazvať inak ako kontrarevolúcia.

Čo všetko je ohrozené, ak dovolíme, aby sa ľudia združení v mimovládkach nechali zastrašiť, demotivovať či znechutiť? V prvom rade reálne hrozí, že mnoho ďalších spomedzi tých najlepších, obetavých, nezištných a zároveň slobodomyseľných ľudí jednoducho zo Slovenska odíde niekam inde, kde sa budú môcť slobodne realizovať, kde ich nebudú zbytočne šikanovať a komplikovať im život, ale naopak, budú si ich vážiť a budú tam vítaní.

Zväčša práve menšie organizácie, roztrúsené po celom Slovensku, zaniknú. A to z viacerých dôvodov: jednoducho preto, lebo nebudú schopné či ochotné zvládať nezmyselnú byrokratickú záťaž, alebo preto, lebo si povedia, že sa nebudú obetovať pre spoločnosť, ktorá si ich dobrovoľnícku prácu neváži a väčšinovo volí tých, ktorí vedú proti mimovládkam celé roky štvavú kampaň a schvaľujú zákony, namierené proti nim..

Štát, ktorý v mnohých oblastiach stagnuje a mnohých dokonca upadá, príde o potenciál, o silu, ktorá to tu do značnej miery dosiaľ zachraňovala, a to v nekonečnom množstve oblastí: od charity, cez sociálnu starostlivosť, fyzické i duševné zdravie, kultúru a vzdelávanie až po starostlivosť o zeleň či zvieratá alebo rekonštrukciu hradných zrúcanín.

Oslabí sa motivácia ľudí pomáhať a posilní sa celospoločenská apatia, pasivita ba ľahostajnosť. Následkom bude ďalší únik ľudí nielen do cudziny, alebo aj do seba.

A na záver aspoň jedna dobrá správa. Režim, ktorý si pohnevá svojich aktívnych občanov, ktorý obmedzí ich práva, možnosti a motiváciu sa pozitívne realizovať, dlho nevydrží. Tých príkladov z novodobej histórie máme aj na Slovensku hneď niekoľko, a to ani nemusíme ísť do čias Slovenského národného povstania. Ani Pražská jar v roku 1968 by nebola mysliteľná bez iniciatívy zdola. Komunistický režim padol v r. 1989 dva roky po vydaní kritickej Bratislavy/nahlas a rok a pol po Sviečkovej demonštrácii a aj pod pádom mečiarizmu sa veľkou mierou podpísali práve aktívni občania združení v mimovládnom treťom sektore.

A ešte odkaz pre tých jednoduchých občanov, ktorí sa tešia, ako tie mimovládky „dostanú na frak". Doplatíte na to rovnako, ako my všetci.

Moja odpoveď na rečnícku otázku

Dobré ráno (a prosba o reakciu)!

Pred pár dňami sa v médiách objavila tlačová správa o tom, ako minister životného prostredia Tomáš Taraba údajne prehlbuje spoluprácu s vedcami, o čom má svedčiť aj podpis Memoranda o spolupráci s dekanom Prírodovedeckej fakulty UK. Zároveň si minister nenechal ujsť príležitosť zaútočiť na nás, ako aj na všetkých vedcov a ochranárov, ktorí oprávnene kritizujú jeho neodbornosť a aroganciu, s akou svoje neodborné, zákerné a nebezpečné zámery obhajuje a presadruje.

Aj preto desiatky absolventov a absolventiek PriF UK podpísali výzvu na odstúpenie Tomáša Tarabu a spol. z funkcie resp. funkcií.

Spomínané memorandum a postoj pána dekana vyvolal dosť veľa reakcií. Nejeden z diskutujúcich našincov na fb sa napr. pýtal, či to nie je zo strany dekana trápne. Tu je moja reakcia:

„Moja odpoveď na rečnícku otázku:

mnohí a mnohé si kladiete rečnícku otázku, či mu to nie je trápne. Mne to trápne je. A to ani nie som dekan, iba som absolvent a externý pedagóg, ktorý na tej škole prednášal desať rokov bez nároku na honorár či odmenu a neraz i cez víkendy. Napriek tomu pán dekan nepodpísal memorandum s podobnými nezávislými vedcami, odborníkmi či odborne zameranými mimovládnymi organizáciami, aby monitorovali a odborne kriticky komentovali neodborné výroky ministra, ale s človekom opačného razenia. A tak pre zmenu jedna rečnícka otázka z mojej strany: „Nie je to tak trochu hlboké nedorozumenie či pomýlená hierarchia hodnôt?““

Apropo, prišla mi na to siahodlhá odpoveď od pána dekana, ktorú nemám povolenie publikovať. Tak mi dovoľte len parafrázovať jednu výčitku zo záveru jeho listu, kde píše niečo v tom duchu, že už ako študent vraj o mne veľa počul a je mu ľúto, že po mnohých rokoch som ho sklamal ako človek. Uff!

Vidíte! A to môj status bol ešte veľmi slušný. Ani len terminus technicus kolaborácia som v ňom nepoužil. Hoci sa to priam žiadalo.

Zaujímal by ma Váš názor.

Vopred vďaka!

mh.

Bedřich Moldan 90

S profesorom Bedřichom Moldanom, ako s environmentálnym politikom, som sa po prvý raz stretol na Konferencii ministrov životného prostredia v nórskom Bergene v máji 1990. Toto podujatie bolo dôležité z niekoľkých dôvodov. Išlo o prípravu Summitu Zeme v Rio de Janeiro a bolo to zároveň prvé podobné

vrcholné stretnutie po konci komunistických režimov v našom regióne a po páde železnej opony. Československú delegáciu viedli Bedřich Moldan a Josef Vavroušek. Odvtedy sme sa na podobných podujatiach spolu stretli veľakrát: Dobříš, Rio de Janeiro, Luzern, Sofia, Aarhus, Johannesburg, Kyjev, Praha, Szentendre, Průhonice, Bratislava...

Ale naša spolupráca a priateľstvo majú oveľa dlhšie a hlbšie korene. Po prvý raz sme „na seba narazili" v 80. rokoch minulého storočia na pôde poloilegálneho československého ochranárskeho hnutia.

Pre mňa bol však Bedřich Moldan veľkou autoritou dokonca už v časoch mojich univerzitných štúdií, teda o dekádu skôr, keď som s veľkým záujmom čítal jeho vynikajúce knihy a články, ktoré predstavovali unikátny mix ekológie, ekotechnológie, vizionárstva, literárnych schopností, erudície, rozhľadenosti, hĺbavosti a ekofilozofie.

Naša spolupráca bola najsystematickejšia v prvej polovici 90-tych rokov minulého storočia, keď sme obaja boli spoluzodpovední za tzv. environmentálnu legislatívnu revolúciu v našej ešte spoločnej československej vlasti. Bedřich bol vtedy českým ministrom životného prostredia a ja predsedom slovenského parlamentného výboru pre životné prostredie a ochranu prírody.

Ďalšou dôležitou sférou našej spolupráce bolo predsedanie Únii československých ochranárskych „mimovládok", pričom obaja sme vtedy viedli najväčšie z nich: Český svaz ochránců přírody a Slovenský zväz ochrancov prírody a krajiny. Vo funkcii predsedu únie sme sa striedali a bola to vždy užitočná a zároveň ľudsky obohacujúca „zámienka" stretnúť sa s ním i s ďalšími zaujímavými ľuďmi na nejakom peknom mieste v Česku, či na Slovensku.

Neskôr, najmä po rozpade ČSFR, sa naša spolupráca stala menej systematickou. Zvykli sme sa stretávať na pôde Regionálneho environmentálneho centra pre strednú a východnú Európu v Szentendre, v rámci globálnych summitov i pan-európskych konferencií ministrov životného prostredia, pri zostavovaní monotém česko-slovenského časopisu (či presnejšie revue) Životné prostredie, alebo aj vo sfére výskumu, napríklad pri mapovaní vývoja životného prostredia v Československu, v oblasti environmentálnej ekonómie či indikátorov udržateľného rozvoja.

Záverom mi dovoľte zagratulovať Nemeckej zahraničnej spoločnosti k dobrej voľbe laureáta, ale v prvom rade zablahoželať pánovi profesorovi Bedřichovi Moldanovi - novému Veľvyslancovi životného prostredia v kategórii environmentálna diplomacia - k zaslúženému oceneniu.

Pozn.: Voľne prerozprávaný úryvok z laudácia na prof. Moldana, ktoré odznelo 17. apríla 2007 na nemeckom veľvyslanectve v Prahe.

P.S. Vážený pán profesor Moldan, milý Bedřich,

pred 18 rokmi som Ti nejako takto gratuloval k oceneniu Tvojej dlhoročnej záslužnej práce na poli environmentálnej diplomacie, kde si dosiahol celý rad skutočne skvelých výsledkov. Dodatočne by som rád pripomenul, že podobne hlbokú brázdu si vyoral aj na poli environmentálnej politiky, vedy, výchovy a vzdelávania, popularizácie ako aj organizovania environmentálneho diania doma i v zahraničí.

V tejto chvíli Ti však chcem k Tvojmu krásnemu jubileu popriať hlavne to, aby Ti zdravie ešte dlho slúžilo, aby si sa tešil zo svojej rodiny a priateľov, aby sa Tvoje sny a vízie úspešne realizovali a aby Ťa Tvoj príslovečný elán a vitalita ani na chvíľu neopúšťali.

S úctou a priateľsky,

Tvoj

Maňo Huba

Pre environmentálne mimovládky išlo menej ako jedno percento z výdavkov štátu, investovaných do životného prostredia

Pravda alebo lož?
Čomu dáte prednosť?

V neoficiálnej hymne Nežnej revolúcie sa okrem iného spievalo: „...sľúbili (sme si) pravdu vravieť len...“. Uvedomujeme si, že s tou pravdou to nie je vždy také jednoduché či jednoznačné a na tú istú vec sa dá pozerať „rôznymi očami“. Ale sú aj pravdy nespochybniteľné, založené na tzv. tvrdých dátach. Dovoľte nám uviesť jeden príklad:

Pravda v prípade slovenských environmentálnych mimovládnych organizácií (EMVO, mimovládky) - opakovane obviňovaných z údajného parazitovania na verejných zdrojoch - je taká, že EMVO za uplynulú dekádu „spotrebovali“ menej ako jedno percento z výdavkov štátu, investovaných na Slovensku do životného prostredia! Pritom vďaka viacerým veľkým a úspešným medzinárodným projektom niektoré kritizované mimovládky viac peňazí na Slovensko priniesli, než ako z verejných zdrojov použili. Apropo, Greenpeace, Zelená väčšina, Znepokojené matky, My sme les či Slovenský ochranársky snem a mnohí ďalší neprávom osočovaní neodčerpali z verejných zdrojov ani cent. Iné mimovládky získané zdroje investovali efektívne a neraz pritom pomohli samosprávam či školám, ale dokonca aj organizáciám v rezorte životného prostredia.

Ako sme tieto skutočnosti zistili a prečo sú naše tvrdenia podložené a pravdivé?

K celému tomu nás vyprovokoval minister Tomáš Taraba svojimi opakovanými tvrdeniami, že mimovládky kritizujú súčasné vedenie envirorezortu preto, lebo vraj prišli o desiatky miliónov na “pseudoprojekty”. Niekoľkokrát spomenul sumu vyše 60 miliónov, ktoré si vraj na ministerstve rozdelilo päť mimovládnych organizácií.

Na žiadosť ochranárov v intenciách infozákona, aby svoje tvrdenia vedenie MŽP vydokladovalo, najskôr z ministerstva odpovedali, že to nevedia urobiť a ochranárov stálo veľkú námahu, kým sa k potrebným informáciám dopátrali. Získané a vyhodnotené informácie tvrdeniam ministra jednoznačne protirečia (konkrétne položky sú po dohode k dispozícii).

Ochranári napokon dostali zmiešaný zoznam projektov. V nich sú však zarátané aj financie, ktoré si organizácie samy vysúťažili a priniesli na Slovensko cez rôzne európske dotačné schémy. Ide o rôzne projekty: od ochrany prírody, cez vzdelávacie aktivity až po zatepľovanie škôl. Niektoré nerealizujú priamo EMVO, ale školy, domovy seniorov a podobne. Inými slovami mimovládky za tieto peniaze do značnej miery suplujú štát, vytvárajú stovky pracovných miest (neraz v regiónoch s vysokou nezamestnanosťou), aktivujú občiansku angažovanosť a participáciu verejnosti na správe vecí verejných, podporujú udržateľný rozvoj a miestnu ekonomiku a zlepšujú kvalitu životného prostredia aj samotného života obyvateľov. Takáto aktivita MVO je bežná aj v iných oblastiach, nielen v životnom prostredí. O efektívnosti vynaložených prostriedkov ani nehovoriac. Takéto porovnanie vyznieva jednoznačne v prospech EMVO a bolo by zaujímavé zistiť, ako sa využívajú verejné zdroje v rezorte.

Spolupráca mimovládok a ďalších subjektov je funkčným a efektívnym spôsobom na zabezpečenie verejných služieb. Ak to niekto nechápe a tvrdí opak, tak žije - či už nechtiac alebo zámerne - mimo realitu. Alebo to robí účelovo a so zištným úmyslom. Jedno horšie, ako druhé.

Takto teda vyzerá dokázateľná pravda a opačné tvrdenia sú lži, bez ohľadu na to, ako vysoko sú momentálne postavení tí, ktorí tie lži šíria, alebo či si na tých lžiach niekto postavil svoju volebnú kampaň, alebo nie.

Takže si môžete vybrať! Budete radšej veriť pravde, alebo lži? A ak budete radšej veriť lži, napriek tomu, že budete poznať pravdu, ako to vysvetlíte svojim deťom a vnúčatám, ako sa dokážete ráno pozrieť do zrkadla a ako sa budete potom líšiť od nacistov a stalinistov páchajúcich zlo v znamení lži?

Za Zelenú väčšinu

Mikuláš Huba, Ondrej Kameniar, Richard Medal, Juraj Melichár, Ľubica Trubíniová, Lucia Szabová a Marcel Zajac (za Zelenú väčšinu)

Pozn.: V mierne modifikovanej podobe vyšlo v SME

Slovenský ochranársky snem (www.ochranari.sk)
Slovenský zväz ochrancov prírody a krajiny, Základná organizácia č. 6
Spoločnosť pre trvalo udržateľný život v Slovenskej republike

---

Tlačová správa

Slovensko má nového ambasádora životného prostredia

Novým ambasádorom životného prostredia sa stal program ZELENÁ ŠKOLA - mimoriadne prospešná, inšpiratívna a dlhodobá aktivita množstva škôl, v rámci ktorej tisícky detí robia praktické veci v prospech svojho i širšieho prostredia,

každodennou aktivitou napĺňajú ideál udržateľného spôsobu života, pozitívne ovplyvňujú svojich rodičov, dokazujú užitočnosť dobrovoľníctva a vynikajúco reprezentujú Slovensko.

Rozhodla o tom porota v zložení: Mikuláš Huba, Vladimír Ira, Peter Klučka, Zuzana Kronerová, Richard Medal a Ľubica Trubíniová.

Ocenenie, spolu s umeleckým dielom od výtvarníka Fera Guldana, sa ZELENEJ ŠKOLE udeľuje pri príležitosti začiatku nového školského roka.

Mediálni partneri: Vydavateľstvo DAJAMA, časopis Krásy Slovenska a portál www.ochranari.sk

Ocenenie ambasádor/ambasádorka životného prostredia jestvuje od r. 2016 a v tomto roku ho po prvý raz získal kolektív. Doterajšími laureátmi a laureátkami sú:

Zuzana Kronerová, František Guldan, Samuel Smetana, Zuzana Homolová, Juraj Nvota, Rudolf Sikora, Daniel Pastirčák, Zuzana Čaputová a Viera Dubačová.

S-O-S, ZO SZOPK č 6 a STUŽ/SR - Bratislava, 1. 9. 2025

Pozn.: ZELENÁ ŠKOLA je environmentálny výchovno-vzdelávací program pre materské, základné, stredné i špeciálne školy. Momentálne je u nás do programu zapojených 180 škôl. Cieľom programu je prispieť k prevencii a riešeniu problémov, ktoré spôsobujeme nášmu životnému prostrediu a priniesť do škôl reálne zmeny vo fungovaní aj výučbe. Dôležité je tiež zapojenie učiteľov, vychovávateľov a rodičov. V roku 2004 stáli pri vzniku programu Centrum environmentálnych aktivít Trenčín, Sosna a CEEV Živica. Aktuálne program koordinuje Centrum environmentálnej a etickej výchovy Živica. Národným garantom programu je sieť mimovládnych organizácií Špirála. Program ZELENÁ ŠKOLA je súčasťou medzinárodnej siete Eco-Schools. Tá vznikla v roku 1992. Dnes v rámci tejto siete pracuje okolo 59 000 škôl zo 68 krajín z celého sveta. Medzinárodným garantom programu je nadácia Foundation for Environmental Education. V roku 2003 bol program Eco-Schools uznaný Programom OSN pre životné prostredie (UNEP) za praktický model pre vzdelávanie k trvalej udržateľnosti. V roku 2010 získal program ZELENÁ ŠKOLA prestížne ocenenie nemeckej Komisie UNESCO ako „Oficiálny projekt Dekády OSN pre vzdelávanie k trvalo udržateľnému rozvoju“.

Tlačová správa

To, čo sa deje (nielen) s prírodou na Slovensku, nech je pre vás mementom!

Výzva členov a členiek Slovenského ochranárskeho snemu českým voličom a voličkám

(S-O-S, 25. 9. 2025) Slovenskí ochranári a environmentalisti - členovia a členky Slovenského ochranárskeho snemu - vo svojej výzve adresovanej českým voličom

a voličkám upozorňujú, že v nastávajúcich parlamentných voľbách v Českej republike ide aj o prírodu, kultúrnu krajinu, životné prostredie a klímu s dosahom nielen na Česko, ale aj na okolité štáty, vrátane Slovenska. Apelujú na českých voličov a voličky, aby svojou voľbou zabránili tomu, aby sa Česká republika po voľbách vydala cestou devastácie prírody, krajiny, pamiatok, životného prostredia, klímy či znevažovania nezávislých médií, vedcov a občianskej spoločnosti, ako sa to deje na Slovensku najmä od volieb v r. 2023 (www.ochranari.sk).

Do pozornosti v tejto súvislosti dávajú aj analýzu programov relevantných politických strán, kandidujúcich v októbrových parlamentných voľbách v ČR z dielne Zeleného kruhu (www.zelenykruh.cz) s dôrazom na tie časti programov, ktoré sa venujú, resp. nevenujú ochrane prírody, životnému prostrediu, klíme a postaveniu občianskej spoločnosti.

Informoval o tom Mikuláš Huba, zakladajúci člen Slovenského ochranárskeho snemu.

Celý text Výzvy sa nachádza v prílohe:

Príloha TS:

Záleží nám na tom, ako dopadnú voľby v Českej republike

Zabráňte tomu, aby sa Česko vybralo slovenskou cestou!

Výzva členov a členiek Slovenského ochranárskeho snemu

V Českej republike sa o niekoľko dní uskutočnia parlamentné voľby. Predvolebné prieskumy voličských preferencií neveštia veľa dobrého ani pre liberálnu demokraciu, ani pre občiansku spoločnosť, ani pre budúcu zahranično-politickú orientáciu krajiny, ale ani pre prírodu, kultúrnu krajinu, životné prostredie a klímu. Zostáva len veriť, že voľby dopadnú lepšie, než ako veštia predvolebné prognózy a že tomu ako memento, odstrašujúci príklad či budíček pre voličov a voličky napomôže aj alarmujúca situácia, ku ktorej došlo na Slovensku po voľbách v roku 2023. Len na to, ako to napokon dopadne, nemožno čakať so založenými rukami a je treba urobiť všetko pre to, aby sa slovenský scenár nezopakoval aj v susednom Česku. A preto vznikla aj táto Výzva.

Slovenská skúsenosť s parlamentnými voľbami spred dvoch rokov pritom hovorí aj to, že o prítomnosti jednej zo strán súčasnej vládnej koalície v parlamente rozhodlo len niekoľko tisíc hlasov. Keby nie ich, nebol by ministrom životného prostredia Tomáš Taraba, štátnymi tajomníkmi toho istého rezortu otec a syn Kuffovci, ministerkou kultúry, do gescie ktorej patria aj pamiatky, Martina Šimkovičová a jej pravou rukou Lukáš Machala.

A nevznikla by ani súčasná vláda na čele s Robertom Ficom. Inými slovami, aj táto skúsenosť svedčí o tom, že stačí relatívne málo voličských hlasov na to, aby vznikla, či naopak nevznikla tá - ktorá vládna koalícia, aby sa vývoj krajiny

uberal tým alebo oným smerom a aby sa posilnila, či neposilnila stredoeurópska „os zla, intolerancie, nekompetentnosti, arogancie, antienvironmentalizmu, nekultúrnosti, šarlatánstva a primitivizmu“.

Chceme preto apelovať na českých voličov a voličky, z ktorých mnohí a mnohé majú slovenské korene, aby v blížiacich sa parlamentných voľbách nezabúdali na to, že spolurozhodujú o osude demokracie, ale aj prírody, kultúry a životného prostredia vo svojej krajine a nepriamo aj v susedných krajinách, resp. v celej Európskej únii.

Zabráňte tomu, aby sa Česko vybralo slovenskou cestou! Je to vo vašich rukách.

Vám, ktorí a ktoré nesledujete dianie v tejto oblasti na Slovensku, odporúčame napr. stanovisko českých environmentalistov na podporu slovenskej prírody a jej ochrancov, ktoré vzniklo v minulom roku (Príloha 1).

Na lepšiu orientáciu v programoch relevantných kandidujúcich politických strán môže poslúžiť aj podrobná analýza ich programov s dôrazom na ochranu prírody, životného prostredia a občianskej spoločnosti z dielne Zeleného kruhu, ktorú obsahuje Príloha 2, aj keď si uvedomujeme, že sľuby v programoch politických strán sú spravidla oveľa krajšie ako povolebná realita. A preto je pri volebných urnách treba brať do úvahy aj doterajšie skúsenosti s jednotlivými politickými subjektami.

V Prahe a Bratislave, 25. 9. 2025

Príloha 1: Podejme pomocnou ruku Slovensku i v oblasti přírody a životního prostředí https://www.ochranari.sk/tlacova-sprava-zeleneho-kruhu-hnutia-brontosaurus-spolecnosti-pro-trvale-udrzitelny-zivot

Príloha 2: Volební programy pod lupou: víme, které strany chtějí ochranu přírody a které mlčí

Organizace z asociace Zelený kruh prostudovaly volební programy v částech věnujících se ochraně životního prostředí, klimatu a podmínek pro fungování občanské společnosti. K dispozici jsou také výsledky ankety, v níž volební subjekty odpovídaly na otázky připravené experty z členských organizací. Do hodnocení byly zařazeny hnutí ANO 2011, Motoristé sobě, Piráti, Stačilo!, STAN, koalice SPOLU a SPD.

„Jednoznačně nejkomplexnější a nejkonkrétnější programy s pozitivními cíli a návrhy mají Starostové a nezávislí (STAN) a Piráti. Program hnutí ANO kombinuje škodlivá opatření, konstruktivní pozitivní návrhy a obecné sliby, jejichž dopad nelze vyhodnotit. Koalice SPOLU často zůstává u vágních formulací a SPD se klíčovým environmentálním tématům prakticky nevěnuje,“ uvedla ředitelka Zeleného kruhu Petra Kolínská.

„Většina stran se hlásí k potřebě obnovit přírodní charakter krajiny. To je pozitivní signál vzhledem k dramatické erozi půdy, úbytku biodiverzity a dopadům klimatické změny. Nikdo ale zatím nepředstavil plán, který by propojil obnovu, dlouhodobou péči, motivaci zemědělců a stabilní financování a zároveň garantoval, že Česko splní evropský cíl – 10 % území pod důslednou ochranou do roku 2030. Pokud se zůstane jen u dobrovolných opatření nebo u ‚pozitivní‘ rétoriky, která

zastírá škodlivé kroky, ke zlepšení nedojde,“ uvedla Martina Skohoutilová z organizace ČSOP Pražská pastvina.

„Alarmující je, že téměř všechny politické subjekty se ve svých programech vyslovují pro podporu takzvaného “energetického využívání odpadů”, jinými slovy výstavbu dalších spaloven. Ty přitom nejen, že neřeší problém s odpady, ale produkují tuny pevných zbytků s obsahem toxických látek, které budeme následně muset někam ukládat, emise a skleníkové plyny srovnatelné s uhelnými elektrárnami. To není dobrý krok ani z hlediska dekarbonizace,“ uvedla Sarah Ožanová, vedoucí kampaně Nespaluj, recykluj! z Arniky.

„Na zrychlení rozvoje obnovitelných zdrojů se shodnou ANO, SPOLU, STAN i Piráti, byť jen poslední dvě strany mají konkrétnější návrhy. Program hnutí ANO ovšem slibuje všechno, včetně zachraňování uhelných elektráren (což by zatížilo výdaje domácností) a celkově program rámuje protievropsky. Modernizaci energetiky odmítají SPD a Motoristé. V anketě mezi stranami podpořilo rozvoj OZE i Stačilo!“, říká Jiří Koželouh, vedoucí energetického programu Hnutí DUHA.

Při hodnocení programů jsme vycházeli z témat, které jsme zpracovali do předvolebních doporučení zveřejněných na jaře 2025. Sledovali jsme, jak strany přistupují k potřebě obnovit přírodu a silněji chránit vybraná přírodně cenná území a jak chtějí tyto aktivity financovat. Posuzovali jsme návrhy na přírodní obnovu řek a plány na transformaci zemědělství směrem k udržitelným postupům a zda mají plán pro adaptaci lesů na změnu klimatu. Zásadní pro nás byly také názory na modernizaci energetiky, rozvoj obnovitelných zdrojů, a řešením energetické chudoby. V oblasti rozvoje měst a obcí jsme hodnotili přístup k reformě územního plánování a podpoře udržitelné městské mobility. Součástí hodnocení je také téma udržitelnější živočišné výroby a ochrana divokých zvířat. Nakonec jsme zkoumali, jak programy reflektují naše mezinárodní klimatické závazky, jak plánují využít evropské fondy a jak přistupují k prevenci vzniku odpadů a omezení toxických látek ve výrobcích. Sledovali jsme také postoje volebních subjektů k organizacím občanské společnosti.] Kompletní výsledky analýzy jsou dostupné zde a informace o Zeleném kruhu na www.zelenykruh.cz

Stačí relatívne málo hlasov na to, aby vznikla, či nevznikla tá - ktorá vládna koalícia, aby sa vývoj krajiny uberal tým alebo oným smerom a aby sa posilnila, či neposilnila stredoeurópska „Os zla“.

Milí priatelia za riekou Moravou, nezvoľte si slovenskú cestu!

U našich susedov za riekou Moravou sa o niekoľko dní budú konať parlamentné voľby. Predvolebné prieskumy voličských preferencií neveštia veľa dobrého pre liberálnu demokraciu, občiansku spoločnosť, budúcu zahranično-politickú orientáciu krajiny, ale ani pre prírodu, kultúrnu krajinu, životné prostredie a klímu. Zostáva len veriť, že voľby dopadnú lepšie, než ako veštia predvolebné

prognózy a že tomu ako memento či budíček pre voličov a voličky napomôže aj alarmujúca situácia, ku ktorej došlo na Slovensku po voľbách v roku 2023. To by bolo asi najväčším pozitívom tejto vlády a naplnením trochu cynickej ľudovej múdrosti, že všetko zlé je na niečo dobré. Len na to, ako to napokon dopadne, nemožno čakať so založenými rukami a je treba urobiť všetko pre to, aby sa slovenský scenár nezopakoval aj v susednom Česku. Slovenská skúsenosť s parlamentnými voľbami spred dvoch rokov nám pritom hovorí aj to, že o prítomnosti jednej zo strán súčasnej vládnej koalície v parlamente rozhodlo len niekoľko tisíc hlasov. Keby nie ich, nebol by ministrom životného prostredia Tomáš Taraba, štátnymi tajomníkmi toho istého rezortu otec a syn Kuffovci, ministerkou kultúry, do gescie ktorej patria aj pamiatky, Martina Šimkovičová a „jej“ štátnym tajomníkom Lukáš Machala. Nevieme, kto by sa ocitol na ich mieste, ale je pravdepodobné, že takej miery nenávisti voči prírode a jej ochrancom ani voči kultúre a jej tvorcom, akú zažívame, by sme nezažili. Veľkému množstvu škôd, nezmyslov, lží, arogancie a skrivodlivostí by sa bolo zrejme predišlo. Ale nevznikla by ani súčasná vláda na čele s Robertom Ficom. Inými slovami, aj táto skúsenosť svedčí o tom, že stačí relatívne málo voličských hlasov na to, aby vznikla, či naopak nevznikla tá - ktorá vládna koalícia, aby sa vývoj krajiny uberal tým alebo oným smerom a aby sa posilnila, či neposilnila stredoeurópska „Os zla“. Je preto na mieste apelovať na českých voličov a voličky, z ktorých mnohí a mnohé majú navyše aj slovenské korene, aby v blížiacich sa parlamentných voľbách nezabúdali na to, že spolurozhodujú o osude demokracie, ale aj prírody, kultúry a životného prostredia vo svojej krajine a nepriamo aj u svojich susedov, respektíve v celej Európskej únii. Preto vás, milí českí voliči a voličky spolu s ďalšími signatármi a signatárkami výzvy Slovenského ochranárskeho snemu k českým voľbám, prosím: zabráňte tomu, aby sa Česko vybralo slovenskou cestou! Je to v týchto dňoch vo vašich rukách.

Vám, ktorí a ktoré nesledujete dianie v tejto oblasti na Slovensku, odporúčam napr. stanoviská, vyhlásenia, analýzy a petície na túto tému, uverejnené na webe ochranari.sk. Nájdete tam okrem iného aj výzvu českých environmentalistov spred roka ako aj vyhlásenie viac ako 360 slovenských vedcov a vedkýň a 17 vedeckých komunít, ktorí a ktoré dali verejne najavo svoje obavy o osud slovenskej prírody.

Na lepšiu orientáciu v programoch relevantných českých politických strán, kandidujúcich v blížiacich sa voľbách, môže poslúžiť aj podrobná analýza ich programov s dôrazom na ochranu prírody, životného prostredia a občianskej spoločnosti z dielne českého Zeleného kruhu (www.zelenykruh.cz). Ale ani tá najprecíznejšia analýza k správnej voľbe nestačí. Ako je totiž známe, sľuby v programoch politikov sú spravidla oveľa krajšie ako povolebná realita. A preto je pri volebných urnách treba brať do úvahy aj doterajšie skúsenosti s nimi.

Mikuláš Huba
autor je člen Slovenského ochranárskeho snemu, vyšlo v SME

Anketa Denníka SME k 36. výročiu Nežnej revolúcie

Pokúsim sa odpovedať cez prizmu vlastného životného príbehu. V novembri 89 som mal 35 rokov a všeličo krásne, ale i dramatické a tragické za sebou. Ak zostanem len v takpovediac politickej rovine, celé 80-te roky minulého storočia sa ma mnohí známi pri stretnutí polovážne pýtali: „Ako to, že ešte nie si zavretý?“ Po Bratislave/nahlas, ktorá bola podľa Štátnej bezpečnosti najtvrdšou kritikou režimu na Slovensku od r. 1948, bola táto otázka celkom namieste. Ale tá predstava mňa a mojich priateľov nikdy neparalyzovala. Práve naopak. Vedomie, že plávame proti normalizačnému prúdu a že sme pre režim nepohodlní, nás motivovalo k ešte väčšej aktivite.

Keď spätne uvažujem o tom, prečo tomu tak bolo, dospievam k poznaniu, že nešlo o vec mimoriadnej odvahy. Bolo za tým skôr presvedčenie, že to, čo robíme, je správne. Ak mám byť trochu patetický, boli sme si istí, že máme morálne právo robiť veci, ktoré robíme a robiť ich tak, ako ich robíme. Inými slovami, že sme na strane pravdy a spravodlivosti.

Spomienka na Pražskú jar v r. 1968, potom Charta 77 a Solidarita v Poľsku a napokon príchod Gorbačova a Perestrojka v Sovietskom zväze. Ale aj myšlienky svetových vizionárov a ľudová múdrosť starcov. To všetko nám dávalo stále viac za pravdu a utvrdzovalo nás v presvedčení, že sme v práve. Ale silu sme čerpali najmä z vlastných aktivít a vzájomnej dôvery. Od opravy pamiatok, cez záchranu prírodných rezervácií, Roháčov, či Podunajsko až po spomínanú Bratislavu/nahlas... Všetko to boli povznášajúce zážitky, ktoré dávali životu - hoci aj za drôtmi železnej opony - hlboký zmysel. Prispelo k tomu aj to, že sme to robili vo svojom voľnom čase a za vlastné, čo nám dodávalo ešte väčší pocit slobody. A potom tu bolo priateľstvo, vzájomná solidarita, stále väčšia podpora zo strany verejnosti a v neposlednom rade zmysel pre humor.

Vari nik z nás netúžil emigrovať. Aj preto, lebo sme boli presvedčení, že my sme tu doma. A čím viac vecí: opustených pamiatok, vysychajúcich mokradí ale i mienkotvorného vplyvu sme brali do vlastných rúk, tým viac doma sme sa tu cítili byť.

A to je vlastne všetko, čo by som vám chcel poradiť. Nedajte sa odtiaľto vyhnať tými, ktorí vám často nesiahajú ani po členky! Žite v pravde a snažte sa robiť niečo zmysluplné aj nad rámec každodenných povinností! A nepýtajte sa príliš, čo za to! Aj keď doba je zložitá, rozlíš dobro od zla, spravodlivosť od krivdy a lásku od nenávisti nie je až také ťažké. A potom už stačí len pre to dobro, spravodlivosť a lásku žiť (a niekedy aj trochu trpieť). A nevzdávajte sa! Možno, že to bude trvať dlhšie, ako by ste si želali, ale napokon aj vy máte šancu zažiť svoj November. Verte mi, že to stojí za to!

Mikuláš Huba, občiansky aktivista – ochranár, človek Novembra 89

Vyhlásenie Slovenského ochranárskeho snemu k dvom rokom pôsobenia nového vedia MŽP SR

„Ocenenie“ vedenia ministerstva životného prostredia

Tlačová správa

(Bratislava, S-O-S, 25-10-2025) Slovenský ochranársky snem (S-O-S) udelil súčasnému vedeniu Ministerstva životného prostredia SR (MŽP SR) „ocenenie“:

Najhoršie vedenie ministerstva životného prostredia v dejinách Slovenska.

Stalo sa tak pri príležitosti druhého výročia vymenovania IV. vlády Roberta Fica a s tým súvisiaceho príchodu nového vedenia MŽP SR. Vzhľadom na obrovské škody na prírode i na ľuďoch, spôsobené súčasným vedením ministerstva, požadovali niektorí členovia a členky Slovenského ochranárskeho snemu oveľa expresívnejšie charakterizovanie pôsobenia súčasného vedenia envirorezortu (najškodlivejšie, arogantné, barbarské a pod.), ale napokon iniciátori „ocenenia“ zostali pri tomto pomerne diplomatickom a lakonickom vyjadrení, aj keď si uvedomujú, že nie dosť plasticky vyjadruje deštrukciu, skazu až katastrofu, ktorá sa v tomto rezorte odohráva. Pritom sa spoliehajú na to, že zoznam hriechov, prešľapov, zlomyseľností a protiprírodných trestuhodných činov triumvirátu na čele ministerstva obsahujú iné vyhlásenia, vrátane výzvy na jeho odvolanie, ktorú dosiaľ podpísalo bezmála 30 000 ľudí, výzvy NR SR a vláde, aby miesta na čele rezortu obsadili kompetentní ľudia - s 51 866 podpismi, či výzvy viac ako 360 vedcov a vedkýň ako aj 17 vedeckých komunít, aby sa prestalo s drancovaním našej prírody, prípadne hodnotiace štúdie typu: Známka 5 by bola príliš lichotivá a i.

Viac info nájdete na www.ochranari.sk

Poznámka: Asi jediné pozitívum súčasného vedia MŽP SR je jeho zmysel pre humor, keď napriek všetkému zlu na prírode i ľuďoch, ktoré napáchalo, si nedávno jeho predstavitelia navzájom udelili rezortné vyznamenania. V ich tlačovej správe sa o. i. uvádza, že pri príležitosti 25. výročia vzniku Štátnej ochrany prírody SR boli ocenené osobnosti, ktoré “celý svoj život zasvätili ochrane prírody a krajiny.” Okrem iných minister Tomáš Taraba, obaja štátni tajomníci otec a syn Kuffovci a generálny tajomník služobného úradu ministerstva Marek Chovan.

V zastúpení členov a členiek Slovenského ochranárskeho snemu Mikuláš Huba (mikulas.huba2mail.com), zakladajúci člen S-O-S

Prof. RNDr. Mikuláš Huba, CSc., Geografický ústav SAV, v.v.i., Štefánikova 49, 814 73 Bratislava

---

Vážený pán
Prof. RNDr. Peter Fedor, DrSc.
Dekan Prírodovedeckej fakulty UK
Bratislava

Bratislava, 17. 11. 2025

Vec: vrátenie ocenenia

Vážený pán dekan,

dňa 9. septembra 2022 som si z Vašich rúk prevzal Čestné uznanie za vedecký a pedagogický prínos pre rozvoj geografie na Univerzite Komenského v Bratislave.

Medzičasom ste podpísali Memorandum o spolupráci medzi Prírodovedeckou fakultou UK (PriF UK) a Ministerstvom životného prostredia SR (MŽP SR), čím ste podľa môjho názoru de facto legitimizovali činnosť súčasného vedenia ministerstva. Ministerstvu to zároveň poslúžilo ako argument, že všetci odborníci pôsobiaci mimo PriF UK, sú údajne neodborníci.

Za viac ako rok, ktorý uplynul od podpísania memoranda, pritom nič nenasvedčuje tomu, že by sa vedenie MŽP SR seriózne zaujímalo o výsledky prírodovedného výskumu na Univerzite Komenského a rešpektovalo ich pri svojom rozhodovaní.

Vzhľadom na to som sa rozhodol vyššie spomenuté ocenenie vrátiť. Robím tak symbolicky 17. novembra.

S pozdravom,

Mikuláš Huba

Pred Novembrom´89 sme patrili medzi „nepriateľov štátu“. Dnes údajných nepriateľov opäť pribúda.

Správu vecí verejných preberajú do rúk občania

Pred Novembrom´89 sme my, bratislavskí ochranári, patrili medzi „nepriateľov štátu“. Tie úvodzovky som použil preto, lebo za nepriateľov Slovenska sme sa nepovažovali my, ale onálepkoval nás tak vtedajší režim. A prečo? Ozaj, prečo? Veď sme v čase voľna a za vlastné opravovali pamiatky ľudovej architektúry, rekonštruovali kláštor v Marianke i stredoveký dom v Banskej Štiavnici,

opravovali strechy na starých bratislavských domoch, konzervovali archeologické pamiatky, obnovovali vodný režim v prírodných rezerváciách, písali návrhy na vyhlásenie nových chránených území, čistili lesy, monitorovali nelegálne skládky odpadu, strážili ohrozenú prírodu vrátane Devínskej Kobyly, dunajských luhov či Roháčov, starali sa o mestskú zeleň, venovali sa životným podmienkam domácich i hospodárskych zvierat, kosili zarastajúce orchideové lúky, bojovali za ohrozené staré záhrady, parky a cintoríny, zveľaďovali Horský park i detské ihriská, zvyšovali historické povedomie Bratislavčanov a Bratislavčaniek, ale aj pomáhali odkázaným, učili ľudí zdravo žiť, aktívne podporovali cyklistickú dopravu...

Solidarizovali sme sa s prenasledovanými ochranármi z iných krajín, šírili sme osvetu, spolupracovali s odborníkmi z výskumných ústavov i s osvietenejšími ľuďmi na vtedajších národných výboroch a robili množstvo iných celospoločensky užitočných vecí. Celkovo sme len kategórií takýchto bohumilých činností začiatkom roku 1989 narátali neuveriteľných 111! Jednotlivých aktivít boli pritom stovky alebo skôr tisícky!!!

Skrátka, suplovali sme nielen vtedy ešte nejestvujúce ministerstvo životného prostredia a zväčša impotentnú a neefektívnu pamiatkovú starostlivosť, ale aj celý rad iných kolabujúcich socialistických inštitúcií.

Áno, občas sme verejne poukázali aj na to, čo sa nám nepáči, čo škodí prírode, pamiatkam, krajine i celej spoločnosti. Robili sme to otvorene a nahlas. A pod svoje kritické názory sme sa podpisovali vlastnými menami. Zásadne sme nezostávali len pri kritike, ale po nej nasledovala naša predstava o tom, ako by sa ten-ktorý problém mal riešiť.

A to bolo akurát dosť na to, aby sme boli vyhlásení za údajných nepriateľov štátu, spoločnosti, Slovenska...

Nepripomína Vám to niečo?

Veď aj dnes „nepriateľov štátu“ neustále pribúda: novinári, nepohodlní sudcovia, kultúrna obec, mimovládky, vedci, psychológovia, psychiatri, infektológovia, samosprávy, imigranti, menšiny a najnovšie aj študenti. Je len otázkou času, kedy pribudne niekto ďalší?

Ako sa to len nápadne podobá na roky pre novembrom 1989? Aj vtedy formálne vládla jedna strana, ale správu vecí verejných čím ďalej tým viac preberali do svojich rúk odkliati občania. Dnes akoby sme sa vrátili o 36 rokov dozadu. Jasným dôkazom toho boli aj tohtoročné oslavy výročia 17. novembra - takmer zakázaného štátneho sviatku. Ale aj to, čo im predchádzalo.

Lebo legalita tých, ktorí tesne vyhrali voľby, je jedna vec, ale ich legitimita je niečo celkom iné. Tam, kde zjavne nefunguje úcta k ústave, spravodlivosti, tolerancii a slušnosti, bežným ľuďom, zdraviu, prírode či kultúre, legitimita moci sa stráca. Intuitívne to pochopili a celému Slovensku odkázali aj popradskí študenti a plné námestia slovenských miest 16. a 17, novembra 2025.

Mikuláš Huba
V 80. rokoch minulého storočia líder bratislavských ochranárov

Pozn.: V mierne modifikovanej podobe vyšlo v SME

Aj Slovenský ochranársky snem oslavuje narodeniny

17. novembra oslavuje svoje narodeniny nielen Nežná revolúcia, ale aj Slovenský ochranársky snem (ďalej len snem). Dokonca okrúhle narodeniny – desiate.

Aký bol vznik a krátke dejiny tohto neformálneho zoskupenia?

Snem bol „počatý“ 25. januára 2015, pri príležitosti 25. výročia vzniku Strany zelených a tým aj oficiálneho vstupu našich ochranárov či zelených do politiky. Na konferencii, ktorá sa konala pri tejto príležitosti v bratislavskom Pistoriho paláci, sme sa rozhodli, urobiť si prehľad o tom, kto sa v tom čase cíti byť ochranárom/ochranárkou na Slovensku a kto akú dôveru ostatných požíva. Následne vznikla anketa, ktorou sme sa obrátili na všetkých jednotlivcov, o ktorých sme predpokladali, že by mohli mať záujem reagovať a opýtali sme sa ich na všetko, čo sme v danej chvíli považovali za dôležité.

Z odpovedí respondentov a respondentiek vyplynulo, že veľká väčšina z nich pociťuje absenciu koordinovanej a funkčnej celoslovenskej siete aktívnych jednotlivcov - ochranárov a ochranárok, ktorí/é požívajú v ochranárskom prostredí najväčšiu dôveru a ktorí/é dosiahnu stanovené kvórum hlasov, odovzdaných v korešpondenčných voľbách.

V júni toho istého roku - v predvečer 25. výročia prvých slobodných volieb po 40 rokoch totality a symbolicky na Devíne - sme dali našej ambícii konkrétnejšiu podobu. Zhodli sme sa tiež na tom, že by bolo užitočné vytvoriť databázu najaktívnejších ľudí, pôsobiacich v tejto sfére na Slovensku: od ochranárov - aktivistov, cez vedcov a expertov až po politikov a mienkotvorné osobnosti zo sveta médií, umenia, cirkví a. i., ktoré ich dlhodobo podporujú. Väčšinovo sme sa zhodli na tom, že neplánujeme vytvárať novú politickú stranu, ba ani štandardné občianske združenie s právnou subjektivitou a na prijímanie spoločných rozhodnutí celého snemu bude stačiť nadpolovičná väčšina hlasov jeho členov/členiek. Z viacerých možných názvov ďaleko najviac hlasov získal názov Slovenský ochranársky snem.

Na spomínanom stretnutí i v odpovediach na anketové otázky silne rezonovala aj potreba zintenzívniť našu vzájomnú komunikáciu: od efektívneho využitia internetu a sociálnych sietí, až po osobné stretnutia. Vo všetkých týchto oblastiach sa už za prvý rok existencie snemu toho urobilo nemálo (niekoľko stretnutí: Bratislava, Devín, Dropie, Zvolen, Trenčín; facebooková skupina, internetová konferencia...). Ako vidíte, tých udalostí počas „prenatálneho štádia“ bolo hneď niekoľko, ale práve vznik oboch posledne menovaných komunikačných kanálov či sietí datujeme dňom 17. novembra 2015, a preto tento dátum považujeme za deň, kedy sa snem „narodil“.

Hlásiť sa k 17. novembru a k Nežnej revolúcii logicky vyplýva už z jednoduchej analógie, keďže Nežná - najmä v prvých dňoch – podobne ako náš snem - organizačne fungovala na báze niekoľkých desiatok jednotlivcov, pohybujúcich sa na príbuznej hodnotovej vlnovej dĺžke.

Ale tých väzieb na november 89 je viac. Napr. aj to, že v radoch snemu nájdete viacero osobností novembra 89, či študentského hnutia tých čias, ako sú: Juro Flamik, Peter Tatár, Pavel Šremer, Maňo Huba, Tono Popovič, Dino Hochel, Boris Strečanský, Laco Miko, Ľubica Trubíniová, Fero Guldan, Milan Lichý, Fedor Gömöry, Michal Deraj, Vladimír Ira, Ľubica Lacinová, Branislav Líška, Koloman

Prónay, Jaromír Šíbl, Peter Straka, Katarína Šimončičová, Katarína Začková, Juraj Zamkovský a ďalší/ďalšie.

Následne, v januári 2016, začala fungovať aj webová stránka (www.ochranari.sk), prístupná verejnosti. Ako sa uvádza v jej „rodnom liste“: „Dnešným dňom začína fungovať aj táto webová stránka, ktorá má v prvej etape slúžiť najmä ako „výkladná skriňa“ našich doterajších výstupov (vrátane archívnych) i plánovaných podujatí, ktoré chceme vzájomne zdieľať a zároveň komunikovať verejnosti. Predbežne nemáme kapacity na ambicióznejšiu podobu a fungovanie stránky, ale ak by sa niekto „internetovo zručný“ podujal na viac, je to len vítané.“ Pozn.? To posledne spomenuté zbožné prianie je stále aktuálne.

Pre zaujímavosť: s desaťročným odstupom možno konštatovať, že kým sledovanosť príspevkov na webe postupne klesá, facebooková skupina je stále živšia a aktívnejšia, pričom počet jej členov medzičasom narástol z nuly na takmer 7000 a niekoľko tisíc ďalších záujemcov a záujemkýň sa nachádza v kategórii, ktorú by sme mohli nazvať „čakatelia“.

Slovenský ochranársky snem sme definovali ako neformálne zoskupenie ľudí, ktorých napriek všetkým ideologickým, náboženským, etnickým, generačným, regionálnym a ďalším odlišnostiam spája znepokojenie z toho, čo sa deje s prostredím okolo nás. Ďalším spojivom je snaha uchovať čo najviac krásy a druhovej pestrosti prírody a krajiny nasledujúcim generáciám.

V súčasnosti ide o najreprezentatívnejšie zoskupenie ľudí podobného zamerania na Slovensku. Nielen pre ich počet, rôznorodosť, nespochybniteľné ľudské i odborné kvality ako aj dôveryhodnosť, ale aj preto, lebo za členov a členky snemu boli nominovaní/é široko chápanou ochranárskou komunitou v ankete uskutočnenej na jar roku 2015 a postupne dopĺňaní/é na základe nominácií z „pléna“.

Kto všetko vzišiel z radov nášho snemu za uplynulých desať rokov?

Okrem iných:

Jedna prezidentka SR
Jeden podpredseda Európskeho parlamentu
Dvaja europoslanci
Dvaja predsedovia politických strán (z toho jednej už nejestvujúcej)
Jeden minister (plus dvaja ďalší bývalí ministri, ktorí boli zvolení za členov snemu)
Dvaja štátni tajomníci
Viacero poslancov a poslankýň NR SR
Námestníčka bratislavského primátora a prvý námestník primátora Banskej Bystrice
Viacero komunálnych poslancov a poslankýň
Dvaja podpredsedovia Slovenskej akadémie vied
Celý rad ľudí ocenených najvyššími štátnymi vyznamenaniami.
atď

Medzi mediálne najviac sledované aktivity snemu patrilo udeľovanie ocenení ambasádor/ambasádorka životného prostredia verejne známym osobnostiam a kolektívom, ktoré podporujú a šíria zelené myšlienky a aktivity. A zároveň predstavujú nasledovaniahodné kultúrne vzory občianskej angažovanosti.

Dosiaľ toto ocenenie získali:
Zuzana Kronerová
Fero Guldan
Zuzana Homolová
Samo Smetana
Rudo Sikora
Juraj Nvota
Daniel Pastirčák
Zuzana Čaputová
Viera Dubačová
a Zelená škola

Čo sa nám okrem toho podarilo?

Snem prijal okolo stovky vyhlásení, výziev, stanovísk a pod. na najrôznejšie relevantné témy. Okrem toho v jeho prostredí vniklo aj niekoľko stoviek ďalších textom.

Postup tvorby a prijímania stanovísk je v zásade takýto: ten/tá, kto iniciuje vznik toho-ktorého stanoviska, pripraví jeho draft a dá ho na diskusiu členom/členkám snemu s uvedením termínu/adresy, dokedy a kam je treba doručiť návrhy na prípadné zmeny a doplnky. Po ich zapracovaní opäť vzniká časová lehota na pripojenie svojho mena k definitívnej podobe textu. Potom pripravíme tlačovú správu so samotným stanoviskom a zoznamom signatárov a signatárok v prílohe. Následne – „literárnym“ spracovaním témy - vznikne článok, ktorý uverejní niektoré z mienkotvorných printových médií. K internetovej verzii článku býva zväčša živá diskusia.

Momentálne je našom webe takéto množstvo textov na jednotlivé témy:

Spoločnosť (191) Environmentálna politika (173) Ochrana prírody (117) Udržateľnosť (67) Neziskový sektor (63) Regióny (60) Voľby (47) Klimatické zmeny (43) Kultúra (41) Voda v krajine (38) Vzdelávanie (22) Odpady a znečistenie (17) Energia (16) Sociálna oblasť (11) Poľnohospodárstvo (10) Svet (7) Chemické látky a GMO (7) Doprava (7) Ľudské práva (6)

Ďalšie stovky textov obsahuje archív, dostupný na www.ochranari.sk.

Podieľali sme sa na desiatkach aktivít iných organizácií.

Viacerí naši členovia a členky boli nominovaní/é do poradných orgánov bývalých vlád a ministerstiev, alebo sa podieľali na vypracovaní rôznych oficiálnych rozvojových stratégií, politík a pod.

Slabiny a limity

Aby sme sa netvárili, že všetko s fungovaním nášho snemu bolo a je ideálne, spomeniem aj niekoľko slabín. Klamali by sme, keby sme tvrdili, že väčšina našich požiadaviek, adresovaných rôznym subjektom, sa dočkala okamžitej akceptácie. Práve naopak, neraz naše úsilie pripomínalo hádzanie hrachu o stenu. Lenže ešte horšie by dopadla pri podobnom hodnotení efektivita napr. dokumentov Charty77, a predsa asi nikto nepochybuje o tom, že ich vznik a šírenie mali pre budúcu podobu spoločnosti nemalý a nezastupiteľný význam.

Ale narážali sme aj na vnútorné limity, okrem iných to boli tieto:

Nepodarilo sa nám fyzicky stretávať tak často, ako sme pôvodne plánovali.

Náš mienkotvorný potenciál nebol taký, ako sme si na začiatku predstavovali.

Okruh iniciátorov a iniciátoriek jednotlivých aktivít bol príliš úzky.

Podiel „mŕtvych duší“ bol relatívne veľký, čo neraz „kazilo kvórum“ a komplikovalo proces získavania väčšiny.

Niektorí vzácni zvolení ľudia o členstvo v sneme neprejavili záujem a niektorí členovia a členky sa z rôznych príčin členstva postupne vzdali.

Asi najväčšou doterajšou krízou sme prešli, keď sa niektorí naši členovia a členky stali súčasťou vládnej koalície v r. 2020 – 2023 a v rámci dodržiavania „straníckej disciplíny“ niekedy vystupovali a konali v rozpore so zásadami a hodnotami, na ktorých vznikol snem. A preto sme na aktívnych politikov a političky v našich radoch aplikovali inštitút tzv. spočívajúceho členstva – teda členstva bez hlasovacieho práva.

A napokon tá najsmutnejšia strata: niekoľko členov a členiek nás v uplynulej dekáde opustilo navždy. Konkrétne to boli: Peter Straka, Eulalia Štefanová, Pavol Petráš, Daniel Lešinský a Branislav Líška. Česť ich pamiatke.

Summa summarum

Myslím, že aj z vyššie uvedeného vyplýva, že naša snaha nebola márna. A to sme tu mnohé aktivity pre krátkosť času nespomenuli.

Zdá sa najdôležitejšiu misiu, okrem združovania, vzájomného informovania sa a koordinácie viac ako sto osobností, plní náš snem tým, že adminuje facebookovú skupinu Slovenský ochranársky snem, ktorá dnes predstavuje najživšie a najpestrejšie fórum na zdieľanie informácií a diskutovanie o problémoch v rámci enviro hnutia na Slovensku, otvorené širokej ochranárskej či pro-ochranárskej verejnosti.

A keby nebolo nič iné, ani to nie je málo.

Celkom na záver posielam veľké poďakovanie všetkým, ktorí a ktoré sa o zmysluplné fungovanie nášho snemu v uplynulých desiatich rokoch zaslúžili a želanie čo najkrajšej oslavy SVIATKU SLOBODY pod heslom November a prírodu si nedáme!

S pozdravom,

Maňo

P.S. Vaše reakcie na tento text i celkovo na (ne)fugovanie nášho snemu sú vítané.

Vopred vďaka! mh

Je tragédia, keď ľudia, ktorí danej problematike nerozumejú, rozhodujú o dôležitých veciach.

Nepochopenie, zlý úmysel alebo sabotáž?

Osvietenejšia časť ľudstva chápe zmysel veľkoplošnej ochrany prírody prostredníctvom národných parkov už viac ako 150 rokov. Prvý národný park na svete -Yellowstonský - vznikol v r. 1872.

Ale ani Slovensko nie je v tomto smere žiadny outsider. Veď predstavy o prvých národných parkoch u nás jestvovali už v medzivojnovom období a Tatranský národný park bol vyhlásený v r. 1949. Zákon, ktorým sa tak stalo, bol na tie časy veľmi pokrokový. Okrem iného aj v tom, akú dôležitú úlohu v rozhodovaní o živote národného parku zveril do rúk špičkových odborníkov – prírodovedcov.

O niekoľko rokov neskôr prijal slovenský parlament aj nemenej pokrokový zákon o ochrane prírody, v ktorom sa konštatovalo, že na území národných parkov musí byť ochrana prírody nadradená nad všetky ostatné funkcie. To neznamená, že striktná ochrana prírody tu vylučuje všetky ľudské aktivity, len tieto nesmú ohrozovať spomínanú kľúčovú funkciu. A takto chápe národné praky zákon, ktorý sa medzičasom párkrát novelizoval a rozšíril o pojem krajina, dodnes. Škoda, že si ten zákon neprečítali a neriadia sa ním aj ľudia z ministerstva životného prostredia, ktorí sú v prvom rade zodpovední a platení za jeho praktické uplatňovanie! Našťastie si ho prečítali a následne sa verejne v prospech ochrany prírody v národných parkoch vyjadrili stovky vedcov/vedkýň a desaťtisíce občanov.

Je tragédia, keď ľudia, ktorí danej problematike nerozumejú, rozhodujú o dôležitých veciach. Je to dvojnásobná tragédia vtedy, ak tieto ich rozhodnutia spôsobujú nezvratné škody. A úplná katastrofa je, keď to robia so zámerom škodiť. Ľudí, ktorí sa spravovaniu národných parkov skutočne rozumeli, odvolalo súčasné vedenie ministerstva ako prvých. Aj tým dalo najavo, že prírodu chrániť nechce.

Aby sme však boli korektní a neidealizovali si situáciu pred príchodom súčasného vedenia ministerstva. Nikdy nebola ideálna a nikdy sa po A nepovedalo dôsledne aj B. Najmä po roku 1989, keď síce vznikli ďalšie národné parky, ale k slovu sa po štyroch desaťročiach opäť dostali aj neštátni vlastníci pozemkov na území národných parkov, ktorým vznikla tzv. majetková ujma z toho, že nemohli využívať svoje pozemky štandardným spôsobom. Najbližšie k riešeniu tohto problému sa dostala vláda Eduarda Hegera, ktorá zaradila vykupovanie týchto pozemkov štátom do plánu obnovy. Ale aj toto riešenie súčasné vedenie MŽP prekazilo!

Tu je však treba povedať aj to, že tá majetková ujma je vec relatívna. Je len odrazom prežitej paradigmy, v rámci ktorej sa verilo, že vyťažené drevo má väčšiu hodnotu, ako tzv. mimoprodukčné funkcie, ktoré les zabezpečuje a ktoré náš popredný odborník, prof. Papánek, už pred polstoročím ohodnotil minimálne trikrát vyššie, v porovnaní s drevnou hmotou. A v prípade národných parkov to platí dvojnásobne. Všade vo svete sú zdrojom nielen poznania, obdivu a národnej hrdosti, ale aj ekonomickej prosperity. Nie na úkor, ale vďaka vzácnej prírode

na ich území, ktorá má pre ľudí stále väčšiu hodnotu. Aby tomu tak bolo aj u nás, na to je potrebné povedať to spomínané B. A to je úloha ako príslušného ministerstva, tak aj vlády, parlamentu a spoločenských elít vo všeobecnosti.

Inak sa aj v tejto oblasti Slovensko mentálne vráti kamsi do raného stredoveku, alebo minimálne pred rok 1872. A prakticky sa to prejaví tak, že navždy prídeme o prírodné, kultúrne a identifikačné hodnoty, ku ktorým sme sa so šťastím dostali ani nevieme ako.

Napriek veľkým škodám na prírode i na ľuďoch, ktoré vznikli už doteraz, ešte stále nie je celkom neskoro. Stačí len dodržiavať zákon a príslušné vládne politiky, smernice EÚ, dokumenty OSN, ku ktorým sa Slovensko hlási a kritériá Medzinárodnej únie na ochranu prírody pre národné parky, rešpektovať názor vedcov a povolať späť do služieb štátnej ochrany prírody a inšpekcie nezmyselne vyhodených odborníkov. S dôverou a plnou podporou im zveriť spravovanie národných parkov. Ale aj rozviazať ruky dobrovoľným strážcom prírody a kompetenčne i materiálne posilniť správy našich národných parkov. A v neposlednom rade pomáhať vytvárať pre ľudí z dotknutých regiónov nové pracovné príležitosti vo sfére, ochrany, osvety a interpretácie prírodných hodnôt a tým aj meniť postoj miestnych ľudí k ochrane prírody

Je to v prvom rade povinnosť ministerstva životného prostredia a k jej plneniu ho opakovane vyzývajú prakticky všetci kompetentní, ako aj široká verejnosť, ktorej záleží na tom, aby sa slovenská príroda zachovala aj pre ďalšie generácie.

Pozn.: V mierne modifikovanej podobe vyšlo v SME

Výzva orgánom Európskej únie vo veci ochrany ohrozených európskych prírodných a kultúrnych hodnôt na území jej členských štátov

Autori a autorky tejto výzvy sú ľudia, ktorí jednoznačne podporujú projekt zvaný Európska únia (EÚ). A práve preto považujú za potrebné upozorniť na deficity v konaní, resp. nekonaní orgánov EÚ vo vzťahu k ochrane prírodných a ďalších hodnôt európskeho významu.

Pred pár týždňami vznikla Bratislavská deklarácia z medzinárodnej konferencie Otvorená kultúra. Aj to bola pre nás jedna z inšpirácií. Podobne ako Otvorená kultúra, aj my chceme upozorniť orgány Európskej únie na ohrozenie hodnôt. Tentoraz nielen kultúrnych, ale aj prírodných, ekologických, environmentálnych a tých, ktoré ohrozuje rýchlo napredujúca zmena klímy. Spoločným menovateľom protiprírodných aktivít je smerovanie v akomsi vývojom protismere, teda smerom do neudržateľnej budúcnosti. Ak by sme mali oživiť staré klišé: pílime si konár, na ktorom sedíme. Pád, ktorý nás čaká, nemusíme prežiť. A ak aj áno, tak určite nie vo fyzickom a duševnom zdraví.

Naša výzva má medzinárodný charakter a Slovensko v nej vystupuje iba ako modelový či odstrašujúci príklad toho, ako sú stále viac ohrozené prírodné i kultúrne hodnoty a zároveň toho, akú malú pozornosť venujú orgány EÚ tejto skutočnosti. Je to mimoriadne alarmujúce hneď z viacerých dôvodov:

1. Miera ohrozenia unikátnych prírodných a environmentálnych hodnôt na Slovensku začína byť enormná a stále narastá. Mnohé straty na prírode, krajine,

životnom prostredí i tie, ktoré súvisia s dôsledkami zmeny klímy, sú pritom nevratné.

2. Nedávno na túto skutočnosť verejne upozornilo viac ako 360 popredných slovenských vedcov a vedkýň, ako aj 17 vedeckých komunít a množstvo mimovládnych organizácií.

3. Takmer úplné ignorovanie tejto skutočnosti zo strany EÚ je preto neakceptovateľné. A to aj z toho dôvodu, že na území EÚ máme sústavu chránených prírodných hodnôt európskeho významu s názvom Natura 2000, prostredníctvom ktorej EÚ manifestuje, že ide o jej - teda o európske - hodnoty. Európska únia navyše neraz priamo či nepriamo podporuje alebo aspoň toleruje zámery a skutky, ktoré sú v rozpore so smerovaním k udržateľnejšej budúcnosti a tým sama - aj keď zväčša nechtiac - prispieva k devastácii či ohrozeniu vyššie spomenutých hodnôt. Deje sa tak tolerovaním devastačných zásahov do prírodného i kultúrneho dedičstva, ako aj priamou podporou kontroverzných projektov v chránených územiach.

4. Pozitívne hodnotíme skutočnosť, že Európsky parlament v poslednom čase venuje zvýšenú pozornosť narábaniu s finančnými prostriedkami EÚ v členských štátoch, ktoré sú ich poberateľmi. O to viac nás zaráža, že podobnú pozornosť orgány EÚ nevenujú aj ohrozeniu svojich prírodných hodnôt na území jej členských štátov.

Týmto dôrazne vyzývame príslušné orgány EÚ, aby svoj prístup v tejto oblasti zásadne zmenili a začali aktívne monitorovať stav ohrozenia a chrániť ohrozené hodnoty európskej prírody a životného prostredia.

Zároveň deklarujeme, že sme v rámci svojich schopností a možností ochotní a ochotné v tomto úsilí pomôcť.

Podpísaní/é organizácie a jednotlivci

Apel vo veci ochrany ohrozených európskych prírodných a kultúrnych hodnôt.

Prečo mlčí Európska únia? alebo: Málo bolo Bruselu!

V snahe predísť možným nedorozumeniam, hneď na úvod si dovolím jedno prehlásenie: autor tohto textu je človek, ktorý jednoznačne podporuje projekt zvaný Európska únia (EÚ). A práve preto považuje za potrebné upozorniť na deficity v konaní, resp. nekonaní orgánov EÚ vo vzťahu k ochrane prírodných a ďalších hodnôt európskeho významu. Tvrdí, že v tomto prípade by sme nemali skandovať: Dosť bolo Bruselu!, ale Málo bolo Bruselu!

Pred pár týždňami vznikla Bratislavská deklarácia ako výstup z medzinárodnej konferencie Otvorená kultúra. Je to dobrá inšpirácia aj pre nás, ochranárov a ochranárky. Podobne ako Otvorená kultúra, aj my chceme upozorniť orgány Európskej únie na ohrozenie hodnôt. Tentoraz nielen kultúrnych, ale aj prírodných, ekologických, environmentálnych a tých, ktoré ohrozuje rýchlo napredujúca zmena klímy. Spoločným menovateľom prebiehajúcich a pripravovaných

protiprírodných aktivít je smerovanie v akomsi vývojom protismere, teda smerom do neudržateľnej budúcnosti, nevhodnej pre kvalitný, či aspoň znesiteľný život a následne aj pre ľudský život ako taký. Ak by sme mali oprášiť staré klišé: pílime si konár, na ktorom sedíme. Pád, ktorý nás čaká, nemusíme prežiť. A ak aj áno, tak určite nie vo fyzickom a duševnom zdraví.

Určite sa toto konštatovanie či memento netýka iba Slovenska, ale Slovensko môže v tomto prípade, žiaľ, poslúžiť ako modelový či odstrašujúci príklad toho, ako sú stále viac - a priam programovo - devastované a ohrozované prírodné i kultúrne hodnoty a zároveň toho, akú malú pozornosť venujú orgány EÚ tejto skutočnosti. Je to mimoriadne alarmujúce hneď z viacerých dôvodov: miera ohrozenia unikátnych prírodných a environmentálnych hodnôt na Slovensku začína byť enormná a stále narastá. Mnohé straty na prírode, krajine, životnom prostredí i tie, ktoré súvisia s dôsledkami zmeny klímy, sú pritom nevratné. Nedávno na túto skutočnosť verejne upozornilo viac ako 360 slovenských vedcov a vedkýň, dve desiatky vedeckých komunít a opakovane aj množstvo mimovládnych organizácií. Takmer úplné ignorovanie tejto skutočnosti zo strany EÚ považujem preto za nebezpečné a neakceptovateľné. A to aj z toho dôvodu, že na území EÚ (aj s významným prispením Slovenska) máme sústavu chránených prírodných hodnôt európskeho významu s názvom Natura 2000, prostredníctvom ktorej EÚ manifestuje, že ide o jej - teda o európske - hodnoty. Čo je však úplne absurdné je to, že Európska únia neraz priamo či nepriamo podporuje alebo aspoň toleruje zámery a skutky, ktoré sú v rozpore so smerovaním k ochrane európskej prírody a k udržateľnejšej budúcnosti a tým sama - aj keď zväčša nechtiac - prispieva k zániku či ohrozeniu vyššie spomenutých hodnôt. Deje sa tak tolerovaním devastačných zásahov do prírodného i kultúrneho dedičstva, ako aj priamou podporou kontroverzných projektov - neraz i v samotných chránených územiach. Autor tohto príspevku na to upozorňuje orgány EÚ už bezmála dve desaťročia, čo môžu potvrdiť okrem iných aj viacerí doterajší eurokomisári, do pôsobnosti ktorých patrí ochrana prírody a životného prostredia, ako aj problematika klímy. Ich reakcie v podobe úctivého poďakovania a ocenenia našej práce sú síce príjemným „potľapkaním po pleci“, ale riešeniu problému veľmi nepomôžu. A nepomôžu ani slová o tom, ako je príroda, životné prostredie a klíma pre EÚ prioritou, keď v skutočnosti prednostne riešime vždy niečo iné, čo je v konečnom dôsledku – parafrázujúc klasika – na rozdiel od prírody až na prvom mieste. Takáto prax nielenže výrazne prispieva k zániku hodnôt európskeho významu, ale aj povzbudzuje tých a tie, ktorí a ktoré z kšeftovania s tými hodnotami profitujú.

Je chvályhodné, že Európsky parlament v poslednom čase venuje zvýšenú pozornosť narábaniu s finančnými prostriedkami EÚ v členských štátoch, ktoré sú ich poberateľmi. O to viac nás zaráža, že podobnú pozornosť orgány EÚ nevenujú aj ohrozeniu svojich prírodných hodnôt.

Opäť raz apelujem na kompetentných, aby svoj prístup v tejto záležitosti zásadne zmenili, začali aktívne monitorovať situáciu, chrániť ohrozené hodnoty európskej prírody a prestali podporovať projekty opačného zamerania. Zároveň spolu s ďalšími členmi a členkami Slovenského ochranárskeho snemu deklarujeme, že sme v rámci svojich schopností a možností ochotní a ochotné im v tomto úsilí pomôcť.

Pozn.: V mierne modifikovanej podobe vyšlo v SME

Prevládajúca spoločenská pasivita vedeckej komunity na Slovensku sa nám vypomstí

Majú vedci právo mlčať?

To, že sa u nás začína spochybňovať tvar zemegule, že splnomocnenec vlády s úlohou vyjadrovať sa k okolnostiam okolo COVID-u 19 je človek, ktorému by v inej krajine už dávno odobrali lekársky diplom, že ešte pred pár dňami hrozilo že Slovensko - ako vari jediná krajina na svete - bude hlasovať proti pandemickej dohode WHO a to, čomu následne verí veľká časť slovenskej populácie, sú všetko alarmujúce prejavy popierania vedeckého poznania. Môžeme nad tým zalamovať rukami, či neveriacky krútiť hlavou, ale nemali by si samotní vedci a vedkyne položiť otázku, či za to sami nemajú svoj podiel zodpovednosti? Či nie sú - tvárou v tvár pavede a tmárstvu, neraz podporovanými z najvyšších miest - príliš pasívni a pasívne? Či majú právo mlčať? A nemám na mysli ani tak prvoplánové témy, ako je obhajoba toho, že Zem je guľatá a človek nepochádza z kukurice. Tam vari ani nie je o čom. Ide mi skôr o principiálnu otázku, či sa vedecká komunita má, alebo nemá vyjadrovať ku kľučovým verejným otázkam a celospoločenským problémom, či vedci majú tvoriť súčasť toho, čomu sa v minulosti hovorilo svedomie národa.

Sám sa pokúšam skĺbiť rolu človeka pôsobiaceho vo vedeckej sfére s rolou občianskeho aktivistu počas celého svojho dospelého života, teda viac ako 50 rokov. Či úspešne, alebo neúspešne, to musia posúdiť iní. Každopádne sa svojím životom snažím dokázať, že je to možné a potrebné. A rád by som o tom presvedčil aj svojich kolegov a kolegyne, vedcov a vedkyne. Výsledky tohto snaženia sú nejednoznačné. Nie sú vždy negatívne, ale rozhodne ma neuspokojujú. Áno, našli by sme pozitívne výnimky z prevládajúcej spoločenskej pasivity vedcov, ale zväčša išlo o individuálnu angažovanosť takpovediac vedcov-občanov, najmä v úlohe signatárov rôznych petícií či výziev, napr. za záchranu Tatier, alebo riek, kde by sa dali uviesť stovky mien. Oveľa zriedkavejšie boli verejne deklarované stanoviská celých vedeckých komunít. Najväčšie vzopätie sme v tomto smere registrovali po veternej smršti v Tatrách v r. 2004, ku ktorej zaujali stanovisko vrcholné vedecké komunity, vrátane Snemu Slovenskej akadémie vied či Senátu Univerzity Komenského. Snem SAV sa podobne dokázal zmobilizovať aj v r. 2010, keď upozornil na závažné riziká a hrozby pre prírodu, ktoré by predstavovalo schválenie vtedajšieho návrhu zonácie TANAP-u. Práve toto stanovisko Snemu SAV zohralo pravdepodobne kľúčovú úlohu pri rozhodnutí vlády nešťastný návrh zonácie neschváliť. V roku 2016 Predsedníctvo SAV vo svojom podrobnom stanovisku podporilo návrh na vyhlásenie Národného parku Podunajsko a o tri roky neskôr aj študentské protesty iniciované Gretou Thunberg, týkajúce sa klimatickej krízy.

COVID 19, agresia Ruska voči Ukrajina, či násilie dennodenne páchané na Blízkom východe a inde čiastočne zatienili klimatickú, biodiverzitnú či environmentálnu agendu a odklonili pozornosť médií i verejnosti od nej. Ale to vôbec neznamená, že tieto problémy zanikli. Práve naopak. V tieni našej (ne) pozornosti napredujú ešte rýchlejšie. Navyše, po voľbách v r. 2023 sa situácia

u nás ešte výrazne zhoršila aj preto, lebo do vedenia príslušného rezortu sa dostali ľudia, ktorým na životnom prostredí a prírode evidentne nezáleží, jeho ochrancov považujú za nepriateľov a ktorí navyše stihli vymeniť viac ako 90% kompetentných a zväčša zanietených vedúcich pracovníkov a pracovníčok v rezorte za svojich kontroverzných nominantov.

A čo na to vedci a vedecké komunity? Na môj vkus sú príliš ticho. Čiastočne je to pochopiteľné: vedci sa celkom logicky boja o svoju bezúhonnosť, serióznu povesť, nezávislosť a nestrannosť. A v oblasti, o ktorej tu najmä bude reč, sa boja aj toho, aby neboli označení za tzv. alarmistov. Pochopiteľne, že ani ja neagitujem za to, aby spoločenská angažovanosť vedcov išla na úkor vedeckej kvality, teda za to, aby ten-ktorý autor publikoval neoverené fakty, a pritom sa tváril, že sú to fakty overené, aby tendenčne prispôsoboval výsledky svojho bádania okolnostiam, alebo aby za každú cenu robil z dosiahnutých výsledkov senzáciu. Na druhej strane tu máme aj zopár príkladov toho, že vedci dokázali prekonať opatrnosť či strach a vystúpiť zo svojej bubliny. A nemyslím tým len nedávne gesto početnej komunity psychiatroch a iných odborníkov na duševné zdravie, ktoré si vyžadovalo aj určitú dávku občianskej statočnosti, ale aj angažovanosť vedcov a vedkýň v oblasti, ktorá je mojou prioritou. Sedemnásť vedeckých komunít a do dnešného dňa už okolo 300 vedcov a vedkýň podporou výziev prírodovedcov, spoločenských vedcov a ďalších verejne vyjadrilo svoje vážne znepokojenie z toho, ako sa príslušné ministerstvo, vláda i parlamentná väčšina stavajú k prírode a k jej ochrancom. Ďalšie desiatky verejne vyjadrili svoj názor inou formou. Nie je to málo, ale ani zďaleka to nestačí. Jednak podpis pod výzvou je iste dôležitým a chvályhodným, ale predsa len viac-menej symbolickým vyjadrením názoru. Dôležitejšia je systematická pozornosť a angažovanosť. Čo je však ešte väčší problém, to je doterajšia neochota vrcholných orgánov vedy a vzdelávania na Slovensku odsúdiť praktiky, ktoré sú v zjavnom rozpore nielen s vedeckým poznaním, ale aj s elementárnou odbornosťou. Akoby v spoločenskej angažovanosti naša veda skôr cúvala, než aby napredovala. Žeby sa nechala zastrašiť, odradiť a znechutiť útokmi z strany moci, rôznych trollov, či tzv. alternatívnych médií? Akoby sa nedokázala zmobilizovať ani natoľko, ako v spomínanom roku 2004, hoci potreba takejto mobilizácie je dnes ešte oveľa väčšia ako bola vtedy. A to ani nehovorím o tom, že renomovaní vedci sú aj mienkotvorné osobnosti, ktoré by sa mali ozvať aj nad rámec svojej profesie vtedy, keď sa deje zjavná protiprávnosť či nespravodlivosť.

Myslím si, ba som presvedčený, že prevládajúca pasivita vedeckej komunity na Slovensku je chyba, na ktorú v dohľadnej budúcnosti doplatí nielen autorita samotnej vedy, ale celá spoločnosť, naša príroda, krajina, kultúra, klíma a v neposlednom rade i naše zdravie a životy. Lebo situácia, napr. vo sfére ochrany prírody a krajiny, je dnes taká vážna, ako tu od roku 1989 vari ešte nebola. Ak sa teda vrátim k otázke z úvodu, či majú vedci a vedkyne právo mlčať tvárou v tvár prejavom pavedeckého myslenia a konania, môj názor je jednoznačný: NIE!

Pozn.: V mierne modifikovanej podobe vyšlo v SME

Slovenský ochranársky snem, www.ochranari.sk

Takto spochybniť vedecké autority si moc nedovolila ani za čias najhoršej totality

28. októbra 1952 prijal Zbor povereníkov (predchodca slovenskej vlády) nariadenie číslo 5 o Tatranskom národnom parku. Podľa tohto nariadenia sa najvyšším orgánom správy TANAPu stal Poradný zbor pre veci TANAPu, ktorý tvorili najväčšie vedecké kapacity v jednotlivých oblastiach skúmania prírody: profesori Andrusov, Lukniš, Ferianc, docent Futák, doktor Pacl a i. Zhodou okolností ani jeden z nich nebol členom vtedajšej všemocnej komunistickej strany. Jeden z nich v r. 1920 emigroval zo sovietskeho Ruska. Druhý sa dobrovoľne vzdal funkcie prodekana, keď nastupoval politický teror, tretí študoval najskôr teológiu, bol duchovným a až neskôr sa stal renomovaným botanikom. A ďalší bol nielen zanietený ochranár, ale aj woodcrafter. Neboli to teda ľudia, ktorí by sa boli vyznačovali lojalitou voči vrchnosti, alebo tzv. naši ľudia. Boli „len" top experti. A to nedovolil spochybniť dokonca ani vtedajší totalitný režim a zveril im pomerne veľké kompetencie v rozhodovaní o správe a režime ochrany nášho prvého národného parku. To sa, zdôrazňujeme, dialo v najhorších rokoch povojnovej histórie Slovenska! O tom, že menovaní vedci sa nikdy nestali lokajmi moci, svedčí aj fakt, že dvom z nich udelil prezident Václav Havel v r. 1991 najvyššie československé štátne vyznamenanie Rad TGM. Ďalší z nich sa stal obeťou atentátu, ktorý na náš ochranársky mestský výbor spáchali po Bratislave/ nahlas. Bol zranený, ale našťastie prežil.

A teraz sa prenesme do súčasnosti!

Od volieb v roku 2023 boli v rezorte životného prostredia, pod ktorý spadá aj ochrana prírody a krajiny (vrátane správ národných parkov), zo svojich postov odvolaní takmer všetci vedúci pracovníci a pracovníčky, zväčša ľudia s dobrými odbornými i charakterovými predpokladmi a dlhoročnou praxou v danom odbore. Boli nahradení takmer výlučne ľuďmi stranícky, či inak spriaznenými s vedením príslušného ministerstva a riaditeľom Správy TANAPu sa stal usvedčený pytliak. Okrem toho o prácu na správach veľkoplošných chránených území prišla - pod heslom konsolidácie či pod inými zámienkami - veľká časť odborných pracovníkov a pracovníčok, takže dnes niektoré národné parky a chránené krajinné oblasti na Slovensku jestvujú už viac len na papieri ako v skutočnosti. Áno, aj v minulosti boli tieto inštitúcie personálne a kapacitne poddimenzované, alebo nútené schvaľovať niektoré zámery proti svojej vôli a presvedčeniu, ale súčasnosť prekonáva aj tragickú éru mečiarizmu a smutne známu vládu SNS nad rezortom v r. 2006 - 2009.

Donedávna štátnym ochranárom vypomáhala dobrovoľná stráž prírody, ktorú však súčasná moc medzičasom taktiež „dokázala" paralyzovať. Ale bezprecedentné čistky sa dotkli aj nadriadených či súvisiacich inštitúcií: od sekcie ochrany prírody a krajiny na ministerstve, cez vedenie Štátnej ochrany prírody SR až po Slovenskú inšpekciu životného prostredia. Spochybňované a znevažované sú aj

relevantné mimovládne organizácie, ktoré disponujú odbornými i praktickými znalosťami a skúsenosťami ako aj dobrovoľníckymi kapacitami.

Keď k tomu pripočítame čistky v ostatných organizáciách v zriaďovateľskej pôsobnosti MŽP (SVP, SHMÚ a i.), ide už nielen o budúcnosť prírodných hodnôt, ale môže to byť doslova životy, zdravie a majetok ľudí ohrozujúce. Odvolanie skúsených odborníkov a odborníčok z vedúcich postov takéto obavy oprávnene vyvoláva.

Ďalšia možnosť, ako zabezpečiť odbornosť vo sfére ochrany prírody, bola požiadať o pomoc vedeckú komunitu. O tom, že by sa tak stalo, nejestvujú žiadne dôkazy, snáď okrem jedného memoranda o spolupráci, ktoré však dosiaľ pre ministerstvo plní najmä úlohu akéhosi figového listu. Naša vedecká komunita svoju ochotu pomôcť verejne deklarovala. Pritom, ak pripravované zonácie štyroch našich národných parkov nebudú vypracované na základe najnovších vedeckých poznatkov, neohrozí to iba peniaze z Plánu obnovy a odolnosti, ale najmä nenahraditeľné prírodné hodnoty, ktoré sa na území národných parkov dosiaľ nachádzajú. Neupozorňujú na to iba dobrovoľní ochranári, ale aj kľúčové vedecké ustanovizne vo svojich verejne dostupných stanoviskách a apeloch. (pozri: www.ochranari.sk).

Keď Slovenský ochranársky snem nedávno označil súčasné vedenie Ministerstva životného prostredia SR za najhoršie od vzniku samostatnej Slovenskej republiky, minister Taraba sa bránil, že je to vraj pomsta ochranárov za to, že ich „odstrihol“ od verejných zdrojov, na ktorých v minulosti údajne parazitovali. To, že opak je pravdou, je viackrát dokázané a ktokoľvek sa o tom môže presvedčiť (pozri: www.ochranari.sk). Ak na verejných zdrojoch niekto skutočne parazituje, tak je to ktosi úplne iný. Ale skutočnosť v niektorých smeroch - vrátane nerešpektovania odbornosti a vedeckých kapacít - je ešte horšia ako naše predchádzajúce tvrdenia a vedenie ministerstva „dokáže“ klesnúť ešte hlbšie, než ako boli pomery za čias najhlbšej totality, na čo chcú členovia a členky S-O-S upozorniť aj v tomto svojom stanovisku. Znova deklarujú svoju obavu z roho, že ak sa ako spoločnosť čo najskôr nespamätáme, prídeme definitívne o vzácnu prírodu i o ťažko nahraditeľných odborníkov či odborníčky. A unikátne vedecké poznatky skončia v lepšom prípade v archíve a v horšom v koši.

Ak Ministerstvo životného prostredia SR a jeho podriadené zložky zásadne nezmenia svoj prístup k prírode, nezačnú sa riadiť platnými normami a využívať najaktuálnejšie vedecké poznatky a rešpektovať medzinárodne uznávané štandardy, pričom budú naďalej ignorovať relevantné vedecké a odborné inštitúcie, ktoré môžu prispieť k informovanému rozhodovaniu v prospech zachovania a obnovy prírodných hodnôt a ekosystémových služieb, nemôže sa to skončiť inak ako tragicky.

V Bratislave, 10. decembra 2025

Podpísaní/é členovia a členky Slovenského ochranárskeho snemu:
Ing. Erik Baláž, Mgr. Dobromila Baloghová, Sabina Barborjak, Ing. Dušan Bevilaqua, PhD., Doc. RNDr. Tomáš Derka, PhD., PhDr. Laura Dittel, RNDr. Peter Drengubiak (N), Mgr. art. Viera Dubačová, Mgr. Zuzana Dovalová, Ing. Karol Fröhlich, DrSc., Doc. Ing. Fedor Gömöry. DrSc., Ing. Fero Guldan, RNDr.

Ján Hanušin, CSc., Ing. arch. Boris Hochel, Ing. Ladislav Hegyi, Mgr. Martin Hojsík, Prof. RNDr. Mikuláš Huba, CSc., Mgr. Tomáš Hulík, Prof. RNDr. Vladimír Ira, CSc., RNDr. Ján Kadlečík, CSc., Ing. Gabriela Kalašová, Ing. Karol Kaliský. Ing. Peter Klučka, Mgr. Ondrej Kameniar, PhD., Prof. RNDr. Mária Kozová, CSc., Mgr. Eva Kováčechová,Mgr. Richard Krivda, Doc. Zuzana Kronerová, Mgr. Marek Kuchta, Prof. RNDr. Ľubica Lacinová, DrSc., Ing. Milan Lichý, Mgr. Richard Medal, Ing. Klaudia Medalová, Doc. RNDr. Ladislav Miko, PhD., Mgr. Vladimír Mokáň, Branislav Moňok, Prof. Juraj Nvota, Ing. Milan Olekšák, Mgr. Tomáš Peciar, Mgr. art. Tono Popovič, Ing. arch. Ľudmila Priehodová, Mgr. Jozef Šibík, PhD., Mgr. Samo Smetana, Mgr. Natália Shovkoplias, Mgr. Lucia Szabová, Ing. Štefan Szabó, PhD., RNDr. Silvia Szabóová, Mgr. Pavel Šremer, MUDr. Peter Tatár, CSc., Ing. Alena Trančíková, Ing. Ľubica Trubíniová, Prof. RNDr. Marcel Uhrin, PhD., Ing. Zuzana Václavová (N), Mgr. Marcel Zajac, Pavol Ziman.

Pozn.: (N) – dosiaľ nie je člen/členka S-O-S

Súčasné vedenie MŽP pristupuje k zonácii národných parkov neuveriteľne nekompetentne

Chceme poznať stanovisko vedy

V poslednom čase sa veľa hovorí o pripravovanej zonácii viacerých našich národných parkov. Zjednodušene povedané, ide o to, vniesť do ochrany a spravovania našich najcennejších veľkoplošných chránených území väčší poriadok a určitú hodnotovú hierarchiu. Od najcennejších a človekom najmenej pozmenených bezzásahových jadrových zón označených písmenom A až po D zóny s najnižším stupňom ochrany, ktoré predstavujú prechod do ochranného pásma alebo okolitej krajiny. Túto dlhé roky odsúvanú úlohu nás definitívne núti splniť si náš záväzok, ktorý sme prijali v súvislosti s Plánom obnovy a odolnosti. Podmienkou úspechu však nie je hocijaká zonácia, ale kvalitná zonácia postavená na vedeckých základoch.

Podľa informácií, ktoré dosiaľ prenikli na verejnosť, súčasné vedenie ministerstva životného prostredia, pod ktoré táto úloha kompetenčne spadá, pristupuje k zonácii miestami až neuveriteľne nekompetentne. Prejavuje krajnú neúctu k prírode, ktorú má za úlohu chrániť, za čo ho platíme zo svojich daní. Na ilustráciu tohto môjho tvrdenia, dovoľte aspoň dva príklady: prírodne vari najzachovalejšie doliny v Západných Tatrách navrhli zaradiť do najnižšej D zóny ochrany! Už hotovú zonáciu Národného parku Poloniny zasa prerobili tak, že najnovšie navrhujú zredukovať A zónu z pôvodných 46 na 16 percent územia parku!!! Vo výpočte podobných absurdností by sme mohli ešte dlho pokračovať. Ale pre krátkosť času sa zameriame radšej na návrhy riešenia. Medzi ne by mala na prvom mieste patriť zásadná intervencia zo strany vedy. A preto chceme poznať stanoviská slovenských univerzít (najmä ich prírodovedeckých fakúlt), Predsedníctva SAV, Snemu SAV, Učenej spoločnosti Slovenska a relevantných

vedeckých ústavov, spoločností či komitétov k procesu prípravy zonácie národných parkov na Slovensku, keďže ide v prvom rade o vedecký problém.

V zmysle zákona musí byť ochrana prírody v národných parkoch nadradená nad iné aktivity. Ochrana prírody je pritom nemysliteľná bez jej vedeckého poznania, vrátane takých aspektov, akými je dynamická rovnováha či únosnosť ekosystémov vo vzťahu k ľudským aktivitám.

Je neprípustné, aby kľúčové slovo v procese navrhovania jednotlivých zón a ich režimu ochrany nemali práve vyššie uvedené vedecké inštitúcie. Za pripomenutie v tejto súvislosti stojí, že hlavné slovo pri ochrane TANAP-u mal v minulosti Poradný zbor TANAP-u, tvorený najuznávanejšími vtedajšími vedeckými kapacitami v jednotlivých prírodovedných odvetviach. O tom, že to neboli žiadni lokaji moci, ale skutoční špičkoví odborníci, svedčí aj to, že nik z nich nebol členom vtedy monopolnej komunistickej strany.

V úvode sme spomínali medzinárodný záväzok, ktorý máme voči Bruselu. Ale máme aj iný, takpovediac vnútroštátny záväzok. Podľa platnej Envirostratégie 2030, ktorú prijala vláda Petra Pellegriniho, má podiel bezzásahovej A zóny v našich národných parkov dosiahnuť do roku 2025 minimálne 50% ich rozlohy. Pričom cieľový stav je dokonca 75 a viac percent.

V čase, keď sa veda spochybňuje a vedci dehonestujú aj z tých najvyšších poschodí politickej moci, sa môže zdať byť ich hlas aj v tomto prípade hlasom volajúceho na púšti (ako príklad pozri kauza SAV verzus dr. Kotlár!). Na základe vlastnej skúsenosti však môžem povedať, že keď sa v minulosti vrcholová vedecká ustanovizeň, konkrétne Snem SAV, ozvala, prinieslo to pozitívnu zmenu reality. V apríli 2010, keď vládla podobná politická zostava ako dnes a hrozilo, že vláda prijme vari ešte horšiu zonáciu Tatranského národného parku, než ako sa navrhuje teraz, bolo to najmä kritické stanovisko Snemu SAV, vďaka ktorému, tento škandalózny návrh zonácie napokon neprešiel. Aj to je argument na podporu našej požiadavky poznať stanovisko vedy. Stanovisko nemenej starostlivo vypracované a presvedčivo interpretované, ako sa to stalo v prípade mRNA vakcín pred niekoľkými mesiacmi.

Pozn.: V mierne modifikovanej podobe vyšlo v SME

Takto spochybniť vedecké autority si moc nedovolila ani za čias najhoršej totality

Hlbšie klesnúť sa už asi nedá

Slovenský ochranársky snem vo svojom najnovšom stanovisku, ktoré podpísali desiatky osobností vedeckého, kultúrneho a spoločenského života, upozorňuje na veľmi znepokojujúcu až alarmujúcu skutočnosť vo sfére nerešpektovania odbornosti a vedeckých kapacít. Situácia v ochrane prírody je podľa snemu v niečom ešte horšia, než ako boli pomery v tejto oblasti za čias najhlbšej totality. Toto svoje tvrdenie zdôvodňujú autori stanoviska aj tým, že Zbor povereníkov (predchodca slovenskej vlády – pozn. aut.) prijal v r. 1952

nariadenie číslo 5 o Tatranskom národnom parku, podľa ktorého sa najvyšším orgánom správy TANAPu stal Poradný zbor pre veci TANAPu, tvorený vtedajšími najväčšími vedeckými kapacitami v jednotlivých oblastiach skúmania prírody. Tvorili ho profesori Andrusov, Lukniš, Ferianc, docent Futák, či doktor Pacl. Zhodou okolností ani jeden z menovaných nebol členom vtedajšej všemocnej komunistickej strany. Jeden z nich v r. 1920 emigroval zo sovietskeho Ruska. Druhý sa dobrovoľne vzdal funkcie na Prírodovedeckej fakulte UK, aby sa nemusel podriadiť politickému tlaku, ďalší študoval najskôr teológiu, bol duchovným a až neskôr sa stal renomovaným botanikom. A dr. Pacl bol nielen zanietený ochranca prírody, ale aj woodcrafter. Neboli to teda ľudia, ktorí by sa boli vyznačovali lojalitou voči vrchnosti, alebo tzv. naši ľudia. Boli „len" top experti. To si nedovolil spochybniť dokonca ani vtedajší totalitný režim a zveril im pomerne veľké kompetencie v rozhodovaní o správe a režime ochrany nášho prvého národného parku. Situáciu v ochrane prírody na Slovensku v 50-tych rokoch minulého storočia dávajú signatári a signatárky stanoviska do kontrastu so súčasnosťou a pripomínajú, že od volieb v roku 2023 boli v rezorte životného prostredia, pod ktorý spadá aj ochrana prírody a krajiny, zo svojich postov odvolaní takmer všetci vedúci pracovníci a pracovníčky. Pritom zväčša išlo o ľudí s dobrými odbornými i charakterovými predpokladmi a dlhoročnou praxou v danom odbore. Boli nahradení takmer výlučne ľuďmi stranícky, či inak spriaznenými s vedením príslušného ministerstva a riaditeľom Správy TANAPu sa stal usvedčený pytliak. Okrem toho o prácu na správach veľkoplošných chránených území prišla - pod heslom konsolidácie či pod inými zámienkami - veľká časť odborných pracovníkov a pracovníčok. Aj v minulosti boli tieto inštitúcie personálne a kapacitne poddimenzované, alebo nútené schvaľovať niektoré zámery proti svojej vôli a presvedčeniu, ale súčasnosť prekonáva aj tragickú éru mečiarizmu a smutne známu vládu SNS nad rezortom v r. 2006 - 2009.

Donedávna štátnym ochranárom vypomáhala dobrovoľná stráž prírody, ktorú však súčasná moc medzičasom taktiež „dokázala" paralyzovať. Ale bezprecedentné čistky sa dotkli aj nadriadených či súvisiacich inštitúcií: od sekcie ochrany prírody a krajiny na ministerstve, cez vedenie Štátnej ochrany prírody SR až po Slovenskú inšpekciu životného prostredia. Spochybňované a znevažované sú aj relevantné mimovládne organizácie, ktoré disponujú odbornými i praktickými znalosťami a skúsenosťami ako aj dobrovoľníckymi kapacitami. Keď k tomu pripočítame čistky v ostatných organizáciách v zriaďovateľskej pôsobnosti MŽP (SVP, SHMÚ a i.), ide už nielen o budúcnosť prírodných hodnôt, ale môže to byť doslova životy, zdravie a majetok ľudí ohrozujúce. Odvolanie skúsených odborníkov a odborníčok z vedúcich postov takéto obavy oprávnene vyvoláva. Ďalšia možnosť, ako zabezpečiť odbornosť vo sfére ochrany prírody, bola požiadať o pomoc vedeckú komunitu. O tom, že by sa tak stalo, nejestvujú žiadne dôkazy, snáď okrem jedného memoranda o spolupráci, ktoré však dosiaľ pre ministerstvo plní najmä funkciu akéhosi figového listu. Naši vedci a vedkyne svoju ochotu pomôcť, napríklad pri zonáciách národných parkov, verejne deklarovali. Pritom, ak tieto zonácie nebudú vypracované na základe najnovších vedeckých poznatkov, neohrozí to iba peniaze z Plánu obnovy a odolnosti, ale najmä nenahraditeľné prírodné hodnoty, ktoré sa na území národných parkov dosiaľ nachádzajú. Neupozorňujú na to iba dobrovoľní ochranári, ale aj viaceré kľúčové vedecké

ustanovizne vo svojich verejne dostupných stanoviskách a apeloch. (pozri: www.ochranari.sk).

Keď Slovenský ochranársky snem nedávno označil súčasné vedenie Ministerstva životného prostredia SR za najhoršie od vzniku samostatnej Slovenskej republiky, minister Taraba sa bránil, že je to vraj pomsta ochranárov za to, že ich „odstrihol“ od verejných zdrojov, na ktorých v minulosti údajne parazitovali. To, že opak je pravdou, je viackrát dokázané a ktokoľvek sa o tom môže presvedčiť. Ak na verejných zdrojoch niekto skutočne parazituje, tak je to niekto úplne iný. Ale skutočnosť v niektorých smeroch - vrátane nerešpektovania odbornosti a vedeckých kapacít - je ešte horšia ako spomínané hodnotenie a vedenie ministerstva „dokáže“ klesnúť ešte hlbšie, než ako boli pomery za čias najhlbšej totality, na čo chcú členovia a členky Slovenského ochranárskeho snemu upozorniť aj v tomto svojom stanovisku. Znova deklarujú svoju obavu z roho, že ak sa ako spoločnosť čo najskôr nespamätáme, prídeme definitívne o vzácnu prírodu i o ťažko nahraditeľných odborníkov či odborníčky. A unikátne vedecké poznatky skončia v lepšom prípade v archíve a v horšom v koši. Ako sa uvádza v závere stanoviska, ak Ministerstvo životného prostredia SR a jeho podriadené zložky zásadne nezmenia svoj prístup k prírode, nezačnú sa riadiť platnými normami a využívať najaktuálnejšie vedecké poznatky a rešpektovať medzinárodne uznávané štandardy, pričom budú naďalej ignorovať relevantné vedecké a odborné inštitúcie, ktoré môžu prispieť k informovanému rozhodovaniu v prospech zachovania prírodných hodnôt a ekosystémových služieb, nemôže sa to skončiť inak ako tragicky.

Pozn.: V mierne modifikovanej podobe vyšlo v SME

Kto si robí dobý deň zo Smeru a z Petra Pellegriniho?

Už len 22 dní...

„Už len 22 dní...“ spieva vo svoje kultovej piesni Miro Žbirka. Práve toľko zostáva do konca roka. A presne toľko dní majú kompetentní aj na splnenie strategických cieľov a povinností, ktoré zakotvila bývalá vláda Smeru pod vedením Petra Pellegriniho do vládneho strategického dokumentu, ktorý skrátene nazývame Envirostratégia 2030 a stanovila im ako termín splnenia rok 2025. Nie je celkom jasná, či sa myslel začiatok alebo koniec tohto roku, ale keďže jeho začiatok máme už dávno za sebou, budeme predpokladať a tolerantne akceptovať, že vláda mala na mysli 31. december.

Čo sa týka práve aktuálnej tvorby zonácie národných parkov, sa tam okrem iného uvádza:

„Jadrovú zónu (národných parkov - pozn. mh) budú tvoriť územia bez zásahov človeka, ktorých rozloha do roku 2025 dosiahne 50 % celkovej rozlohy každého národného parku a 75 % tejto rozlohy do roku 2030. Územie národných parkov okolo bezzásahových zón bude slúžiť ako ochranné pásmo...“

Tak teda zostáva už len 22 dní a my nevidíme, že by zonácia štyroch dotknutých

národných parkov, o ktoré sa momentálne jedná, smerovala k naplneniu cieľov, záväzkov a povinností, vyplývajúcich z platnej vládnej Envirostratégie. V skutočnosti je tomu práve naopak: vzďaľuje sa od nich.

Ako sa ďalej konštatuje v Envirostratégii: „Z dlhodobého hľadiska je nevyhnutné vyriešiť aj vlastnícke vzťahy v chránených územiach a postupne čo najviac z nich previesť do vlastníctva a správy štátu prostredníctvom zámen, výkupov a dlhodobých prenájmov, alebo zmluvnou starostlivosťou, a ak to bude vhodné aj kompetenčnou delimitáciou v prípade štátnych pozemkov."

Na splnenie tohto strategického cieľa mal slúžiť aj výkup pozemkov štátom na dobrovoľnej báze, ktorý zaradila vláda Eduarda Hegera do Plánu obnovy a odolnosti. Ale aj tento zámer súčasné vedenie ministerstva životného prostredia prekazilo a prostriedky, ktoré mali slúžiť ochrane prírody, „veľkoryso" prepustilo iným rezortom.

Pre úplnosť dodajme, že v špecifických prípadoch pripúšťa Envirostratégia pri zonácii aj určité výnimky. To sa však zjavne netýka národných parkov Poloniny, TANAP, NAPANT či Malá Fatra, ktoré spĺňajú prírodné i manažmentové predpoklady na splnenie spomínaného strategického cieľa a na žiadne výnimky nie sú odkázané.

Keďže tu niekto koná v totálnom rozpore s Envirostratégiou 2030 z dielne Smeru a Petra Pellegriniho, dáva tým najavo nielen to, že mu na ľuďoch a prírode tejto krajiny vôbec nezáleží, ale zároveň si robí zo Smeru a Petra Pellegriniho dobrý deň. Som zvedavý, aká bude ich reakcia.

Pozn.: V mierne modifikovanej podobe vyšlo v SME

Dnes si pripomíname jedno výročie: pred 36 rokmi vznikol predchodca dnešného EKOFÓRA

Práve pred 36 rokmi, 8. decembra 1989, sa v aule SVŠT (teraz Slovenská technická univerzita) v Bratislave stretlo okolo 150 účastníkov prvého stretnutia nového profesijného fóra s názvom Fórum ochrancov a tvorcov životného prostredia na Slovensku (ďalej len fórum). Účastníci tohto fóra, podobne ako aj niektorých ďalších profesijných fór, ktoré v tom čase u nás spontánne vznikali, boli občania – odborníci, či už profesionálne alebo dobrovoľne angažovaní vo sfére ochrany a tvorby životného prostredia. V ten deň sa vytvoril zárodok toho, čo v určitých obmenách pretrváva dodnes pod skráteným názvom EKOFÓRUM.

Účastníci prvého fóra sa jednoznačne zhodli na potrebe vzniku nadrezortného ústredného orgánu štátnej správy pre životné prostredie, vybaveného právom veta v prípade, ak by jednotlivé vládne politiky či rozhodnutia evidentne poškodzovali, alebo ohrozovali životné prostredie. Táto požiadavka vyplývala z toho, že na rozdiel od väčšiny krajín sveta, Československo ani národné republiky v tom čase nemali riadenie životného prostredia sústredené pod jednou strechou, ale chaoticky rozptýlené v rôznych rezortoch a z veľkej časti úplne nepokryté. Nadrezortný charakter a zvýšené právomoci novonavrhovaného orgánu

súviseli jednak s prierezovým charakterom problematiky, ale tiež s vtedajším katastrofálnym stavom nášho životného prostredia, kedy ďalšie jeho zhoršovanie bolo neprípustné, na čom sa zhodovala drvivá väčšina obyvateľov vtedajšieho Československa.

Fórum tento svoj návrh rozšírilo aj o požiadavku procesného charakteru, aby sa podoba nového ústredného orgánu pre životné prostredie nepripravovala kabinetne, ale na základe diskusie s odbornou i širokou verejnosťou.

Fórum navrhlo zohľadniť nasledujúce okruhy činností a funkcie navrhovaného environmentálneho orgánu:

1. Musí ísť o ústredný orgán štátnej správy pre životné prostredie s určitými nadrezortnými kompetenciami, vyplývajúcimi z prierezového charakteru problematiky životného prostredia i z jeho katastrofálneho stavu a potreby jeho urýchleného zlepšenia.
2. Musí zabezpečovať koncepčnú, riadiacu, kontrolnú, legislatívnu, koordinačnú a normotvornú funkciu.
3. Svojou kompetentnou činnosťou musí pokrývať komplexne všetky zložky životného prostredia (ŽP).
4. V záujme účinného zabezpečenia výkonu starostlivosti o ŽP je treba vytvoriť regionálne úrady ŽP, ktoré budú vykonávať svoju činnosť nezávisle od miestnych a rezortných vplyvov.
5. Musia sa eliminovať všetky zbytočné brzdiace medzičlánky, ktoré by mohli brániť výkonu štátnej správy nového ústredného orgánu ŽP.
6. Mimoriadnu pozornosť je treba venovať personálnemu obsadeniu funkcií na všetkých stupňoch formou konkurzného konania.
7. So vznikom nového orgánu je treba doriešiť väzby na príslušné federálne a národné orgány, vrátane národných výborov na všetkých stupňoch.

Fórum sa obrátilo na predsedov vlád ČSSR a SSR s požiadavkou, aby sa bezodkladne zaoberali vyššie uvedenými návrhmi a tiež, aby iniciovali vznik rady expertov i zástupcov verejnosti na vypracovanie návrhu zákona o ústrednom orgáne štátnej správy pre ŽP, ako aj zákona o životnom prostredí. Pri tejto aktivite ponúklo fórum svoju aktívnu účasť a spoluprácu.

Na záver účastníci fóra navrhli obsadiť príslušnú funkciu podpredsedu vlády pre životné prostredie vo federálnej i v slovenskej vláde vláde (Vavroušek, Huba).

I. Fórum ochrancov a tvorcov životného prostredia na Slovensku si zvolilo koordinačný výbor, poverený rokovať v jeho mene v čase medzi stretnutiami fóra v zložení:

RNDr. Gabriela Kaliská, prom. biol. Pavel Šremer a Ing. arch. Milan Schwarz.

V priebehu nasledujúceho roka sa fórum stretlo ďalších osemkrát a zaujalo stanoviská ku konkrétnym environmentálnym kauzám.

Čo sa s požiadavkami, s ktorými sa na najvyšších štátnych predstaviteľov obrátili účastníci reprezentatívneho Fóra ochrancov a tvorcov životného prostredia na Slovensku 8. decembra 1989, stalo v priebehu nasledujúcich 36 rokov?

- Ústredný orgán štátnej správy pre životné prostredie (MŽP SR) vznikol, ale nemá nadrezortné postavenie. Niekedy, najmä vo vzťahu k hospodárskym rezortom, sa skôr zdá, že má postavenie „podrezortné“. Kauzami, škandálmi, prejavmi nekompetentnosti a nežiaducimi personálnymi výmenami, najmä v priebehu ostatných dvoch rokov, jeho autorita naďalej klesá.
- Požadované funkcie zabezpečuje MŽP SR len s problémami alebo vôbec, čo

však nie je dôvodom na jeho zrušenie, ale naopak, na jeho navrátenie do funkčného stavu.

- Jednoznačne možno konštatovať, že svojimi kompetenciami nepokrýva ani zďaleka celú problematiku životného prostredia, preto by sa malo v súčasnej podobe správnejšie nazývať ministerstvom časti životného prostredia. Na druhej strane sa angažuje v investičných záležitostiach, ktoré mu neprislúchajú.
- Regionálne úrady, v podobe okresných a obvodných úradov životného prostredia, najmä zásluhou kampane fóra, Slovenského zväzu ochrancov prírody a krajiny a Strany zelených a so súhlasom VPN vznikli a od 1.1.1991 aj začali fungovať, ale od začiatku boli všemožne diskriminované, takže vo väčšine svojich pôsobísk skôr živorili, ako plnoprávne existovali a fungovali. Napriek tomu urobili veľa užitočného, až kým neboli počas 3. vlády Vladimíra Mečiara zrušené (dnešné odbory ŽP - podriadené MV SR - sú len karikatúrou ambiciózneho projektu z 1. polovice 90. rokov minulého storočia).
- Personálne obsadenie vedúcich postov v štruktúre MŽP zažilo lepšie i slabšie chvíle, ale nikdy sa tieto posty neprideľovali natoľko na základe straníckych, kamarátskych a podobných kritérií, ako v obdobiach, kedy MŽP patrilo do sféry vplyvu Slovenskej národnej strany.
- Väzby na ostatné štátne a samosprávne orgány najlepšie dokumentuje situácia vo sfére národných parkov, ktoré kompetenčne spadajú pod štátnu ochranu prírody, a teda pod MŽP, v skutočnosti v nich má však hlavné slovo hospodársky rezort, neštátni vlastníci lesov, obce a mestá, developeri a investori a MŽP ich tiež fakticky nechráni.

Prísľubom väčšej otvorenosti a transparentnejšieho rozhodovania v rezorte bolo podpísanie dohody o spolupráci medzi MŽP SR a EKOFÓROM 6. 12. 1998. Neskôr MŽP túto dohodu jednostranne vypovedalo.

Čo sa týka navrhovaných mien na najvyšších postoch, Josef Vavroušek sa na čelo federálneho ústredného orgánu (výboru) pre životné prostredie napokon dostal, ale s viac ako polročným oneskorením, a nie v pozícii podpredsedu vlády, ale len ministra. Na Slovensku nominant fóra na analogickú funkciu nebol akceptovaný. Podľa nášho názoru to malo ďalekosiahle následky nielen na pozíciu a podobu environmentálnej politiky u nás, ale aj na podobu celej ekonomickej a spoločenskej reformy, v tom čase už diktovanej skupinou ekonómov a politikov okolo Václava Klausa.

Záverom tohto vyhlásenia sme nútení konštatovať, že napriek všetkému pozitívnemu, čo sa v oblasti starostlivosti o životné prostredia od 8. 12. 1989 uskutočnilo, dôvody na nespokojnosť sú oveľa väčšie, ako dôvody byť spokojní. A v posledných dvoch rokoch platí toto konštatovanie dvojnásobne.

Členovia a členky Slovenského ochranárskeho snemu

Minister životného prostredia robí to, čo nemá robiť, a nerobí to, čo má.

O dezorientovanom ministerstve

Zákon č. 575/2001 Z. z. o organizácii činnosti vlády a organizácii ústrednej štátnej správy vo verzii účinnej od 10. 10. 2025 - skrátene nazývaný kompetenčný zákon - vo svojom paragrafe 16 uvádza: „Ministerstvo životného prostredia Slovenskej republiky je ústredným orgánom štátnej správy pre tvorbu a ochranu životného prostredia vrátane ochrany prírody a krajiny, vodného hospodárstva, ochrany pred povodňami, ochrany akosti a množstva vôd a ich racionálneho využívania a rybárstva okrem akvakultúry a morského rybolovu, ochrany ovzdušia, ozónovej vrstvy a klimatického systému Zeme, ekologických aspektov územného plánovania, odpadového hospodárstva, posudzovania vplyvov na životné prostredie, zabezpečovania jednotného informačného systému o životnom prostredí a plošného monitoringu, geologického výskumu a prieskumu, ochrany a regulácie obchodu s ohrozenými druhmi voľne žijúcich živočíchov a voľne rastúcich rastlín, geneticky modifikovaných organizmov.“

Ako vidíte, ani náznakom sa v kompetenčnom zákone nespomína, že by sa ministerstvo životného prostredia malo zaoberať výstavbou elektrární či iných energetických diel. Takáto kompetencia jednoznačne spadá do pôsobnosti iného rezortu a v kompetenčnom zákone je definovaná takto:„Ministerstvo hospodárstva Slovenskej republiky je ústredným orgánom štátnej správy (okrem iného -pozn. aut.) pre energetiku...“. Do portfólia ktorého z uvedených dvoch rezortov teda patrí plánovanie a výstavba energetických diel? Z kompetenčného zákona jasne vyplýva, je to rezort hospodárstva. A tu sa konečne dostávame k zásadnej otázke: kto sa najviac angažuje za výstavbu novej elektrárne, konkrétne PVE Málinec? Logicky by sme očakávali, že ministerka hospodárstva. Ale pravda je iná: ďaleko najviac a vlastne výlučne sa v tejto veci angažuje minister životného prostredia.

Žeby to bolo tým, že si neprečítal kompetenčný zákon, či tým, že zákony tejto krajiny neuznáva? Alebo tým, že má úlohy v oblastiach, ktoré mu predpisuje tento zákon, do bodky splnené a vo voľnom čase vypomáha svojim kolegom a kolegyniam z iných rezortov? To prvé a druhé nevieme celkom posúdiť, ale vychádzajúc z jeho doterajšieho počínania je treba pripustiť, že je to možné. To tretie však posúdiť vieme a možnosť, že by mal svoje úlohy splnené, je to tak ďaleko od reality, ako to od vzniku ministerstva životného prostredia SR ešte nebolo. Posúďte sami: čo robí súčasné vedenie envirorezortu pre ochranu prírody a krajiny, pre ochranu akosti a množstva vôd, pre ochranu ovzdušia, pre ochranu ohrozených voľne žijúcich živočíchov, či pri presadzovaní ekologických aspektov územného plánovania? V týchto i ďalších jemu zverených oblastiach nielenže si dostatočne neplní úlohy, ktoré mu vyplývajú zo zákona, ale často robí pravý opak.

Čo teda očakávame od ministerstva životného prostredia v tomto i v budúcich rokoch? V prvom rade dodržiavanie kompetenčného zákona, plnenie si svojich povinností a nerobenie nadpráce, za ktorú je platený niekto iný, resp. iná. A čo v tejto súvislosti očakávame od predsedu vlády, Národnej rady SR, Najvyššieho kontrolného úradu a iných kontrolných orgánov? To, že to budú od vedenia ministerstva životného prostredia dôsledne vyžadovať, alebo na to aspoň dôrazne upozorňovať.

Duma na prahu nového roku, alebo kde urobili novodobí súdruhovia chybu?

Všetko sme podriadili ilúzii nekonečného ekonomickému rastu a výsledok je relatívna chudoba sprevádzaná hrozivou stratou prírodného kapitálu

Kdesi na začiatku bol nepodarený bonmot istý Václava Klausa o tom, že ekonomike je AŽ na prvom mieste. Odvtedy akoby sme všetko podriadili ilúzii nekonečného ekonomického rastu a výsledok je ten, že po stránke ekonomickej sme na chvoste Európskej únie, sociálne rozdiely sa prehĺbili, medziregionálna priepasť sa nezmenšila, „hladových dolín" akosi neubudlo, časť obyvateľstva naďalej žije v podmienkach slumov tretieho sveta, armáda bezdomovcov a bezdomovkýň sa zväčšuje, prírodný kapitál sa stráca (milióny kubíkov vody sa natrvalo znehodnotili, úrodnej pôdy, pôvodných lesov i hodnotnej mestskej zelene ubúda, formálne chránená príroda je stále viac ohrozená, mnohé pamiatky padajú, krása krajiny sa stráca...), so starými skládkami toxických odpadov si nevieme rady, ale zato stále viac odpadu dovážame, potraviny, ktoré by sme mohli vypestovať doma, importujeme (často z veľkej diaľky), mozgy i talenty zo Slovenska utekajú, pronatalitné politiky zlyhávajú a demografické prognózy sú alarmujúce, životná úroveň bežného našinca je - napriek desaťročiam údajného dobiehania Západu - polovičná v porovnaní s jeho susedom v Rakúsku, v priemernej dĺžke života prežitého vo fyzickom i duševnom v zdraví patríme v Európe k najhorším, v gramotnosti žiakov sa prepadávame, na vedu dávame sotva polovičný podiel HDP v porovnaní s Českom, podnikateľské prostredie sa zhoršuje, naša ekonomika a vývoz stoja a padajú na jednom odvetví, ktoré je navyše dosť zraniteľné, medzinárodná dôveryhodnosť našej krajiny klesá, korupcia prekvitá, tí, ktorí nám majú slúžiť, plytvajú našimi verejnými zdrojmi a arogantne sa nám pritom smejú do tváre a náš zahraničný dlh i vnútorná zadlženosť začínajú nadobúdať astronomické rozmery. Alarmujúcim tempom prichádzame najmä o prírodný kapitál. Určite to nemá na svedomí iba chiméra o ekonomickom raste za každú cenu ako o synonyme zmyslu života. Ale rozhodne patrí k paradoxom dneška, že v honbe za stále väčším bohatstvom sa cítime byť stále chudobnejší. A v mnohých ohľadoch to nie je iba zdanie, ale aj realita.

Nepochybne je to aj tým, na čo už dávno upozornil istý múdry pán (inak vyštudovaný ekonóm): „Ten, kto tvrdí, že neobmedzený kvantitatívny materiálny rast v prostredí obmedzených zdrojov našej planéty je možný, je buď blázon, alebo ekonóm", či tým, že konzumný raj je nielenže chiméra, ale že to ani nie je cieľ hodný snaženia, alebo tým, že v ekonomickej súťaži bez pevných pravidiel, spravodlivosti i reálnej solidarity je stále viac porazených a menej (aj keď stále bohatších) víťazov. Ostentatívny blahobyt a zväčša gýčový luxus tých prevažne duchovne chudobných aj keď materiálne bohatých „víťazov" nás však nezachránia. Nezachránia nás ani neschopní politici, skutočné problémy prekrývajúci problémami umelými, ktoré navyše zväčša sami vytvárajú. Nezachránia nás ani ďalšie pôžičky. Nezachránia nás ani nové vízie objednané touto vládou. Máme ich už neúrekom a nik sa nimi neriadi - vrátane ich vlastných zadávateľov A nezachránia nás ani v iných oblastiach príčetní lídri a ekonomickí

„guruovia“, ktorí nás presviedčajú, že hlavná chyba je v tom, že sme sa ešte viac nepodvolili ekonomickým zákonitostiam tzv. voľného trhu, ktoré povyšujú na úroveň prírodných zákonov, prípadne aj nad ne.

Aké je z toho všetkého poučenie či memento pre budúcnosť? Asi také, že ak všetko podriadite ilúzii ekonomického rastu metódou „za každú cenu“, môže sa stať, že budete stále chudobnejší: materiálne, ekologicky i duchovne. A že časom sa to bude stále zhoršovať, lebo pomyselný koláč sa bude len a len zmenšovať. A výsledok bude ten, že prírodný, sociálny, kultúrny a duchovný, ale aj samotný ekonomický kapitál sa bude napokon nie zväčšovať, ale zmenšovať.

A najmä, že stále chudobnejší bude svet, ktorý zanecháte svojim potomkom.

Spolu s novým rokom prichádza aj výzva na prehodnotenie poradia hodnôt a na zmenu k lepšiemu, adresovaná nám i svetu, v ktorom žijeme a chceme žiť.

Držme si palce a nevzdávajme sa!

Pozn.: V mierne modifikovanej podobe vyšlo v SME

Kým budú ľudia u nás prírodu a jej ochrancov nenávidieť, nemáme my ani príroda šancu

Čo sa stane, keď prídeme o národné parky?

V týchto mesiacoch sa rozhoduje o tom, či naše národné parky zostanú skutočnými veľkoplošných chránenými územiami najvyššej kategórie, alebo sa premenia na atrapy, ktoré zostanú národnými parkami iba na papieri. Veľa sa na túto tému v poslednom čase už povedalo a napísalo, ale to podstatné ešte nezaznelo: kým budú ľudia u nás prírodu a jej ochrancov nenávidieť, nemajú naše národné parky ani ich obdivovatelia a obdivovateľky šancu. A z dlhodobého hľadiska potom nemajú šancu ani obyvatelia dotknutých regiónov, ktorí síce musia z titulu ochrany prírody znášať aj určité obmedzenia užívateľských práv, ale tieto deficity sa dajú rozumne kompenzovať, a to aj s pomocou európskych peňazí. Dlhodobé benefity z existencie či susedstva národných parkov však každopádne prevažujú spomínané straty, len je to treba miestnym ľudom zrozumiteľne vysvetliť a prakticky dokázať. A o to sa nik kompetentný na Slovensku dosial ani len seriózne nepokúsil, nie to, že by to bol aj dotiahol do úspešného konca. Asi najviac v tomto smere urobila vláda pod vedením Eduarda Hegera, ale aj to, čo bolo sľubne rozbehnuté, súčasné vedenie ministerstva životného prostredia trestuhodne zastavilo. O čo jednoduchšie je ukazovať prstom na „zlých“ ochranárov, ktorí v skutočnosti primerané právo vlastníkov na kompenzáciu majetkovej ujmy nikdy nespochybňovali?!

Nemálo sa diskutuje o potrebe ochrany prírody, ale málo o tom, prečo väčšina ľudí v okolí národných parkov prírodu chrániť nechce a na ochranárov je priam alergická. Niektoré politické strany si na tejto iracionálnej antiochranárskej negatívnej emócii dokonca postavili svoju volebnú kampaň. Je to pritom, citujúc klasika, hlboké nedorozumenie a obrovská anomália, lebo vo svete je

to takmer všade inak. Napr. v Severnej Amerike, kde som navštívil niekoľko desiatok národných parkov a pri vstupe do jedného z najstarších z nich som niekoľko mesiacov pôsobil, sa ľudia k prírode správajú priam s posvätnou úctou a bázňou. Porovnateľne s tým, ako sa u nás chovajú veriaci v kostoloch, len oveľa tichšie a nezištnejšie. Príroda je tam ponechaná sama na seba. Byť rangerom v národnom parku (čo je akási kombinácia strážcu a sprievodcu - pozn. aut.) je absolútne prestížna záležitosť a na možnosť ísť tam v lete dobrovoľne brigádovať sa čaká v dlhom poradovníku. Návštevníci národných parkov, ale aj ľudia žijúci v ich okolí, parky a ich ochrancov ak aj nie milujú, tak bez pochyby absolútne rešpektujú. A rangeri neľutujú čas, nervy ani energiu, keď majú návštevníkom čokoľvek vysvetľovať či odpovedať hoci na triviálne otázky. Okrem terénu im na to slúžia aj perfektne vybavené návštevnícke a edukačno-výchovno-osvetové centrá na okraji parkov. Na brigády v národných parkoch sú ľudia ochotní cestovať celé hodiny a potom tam tvrdo a bez nároku na odmenu pracovať. To, že národné parky sú zdrojom prosperity pre celý dotknutý región, ani nehovoriac. Áno, vyberá sa tam vstupné, ale nie je také vysoké, aby to niekoho zruinovalo. Ale za to vstupné dostanete niekoľkonásobne vyššiu protihodnotu: napríklad v podobe rozumne regulovanej návštevnosti, prepracovaného manažmentu alebo už spomínaných kvalitných informačných stredísk a ochotných sprievodcov. A biznis, postavený na imidži národného parku, tam je tiež, ale spravidla sa končí pred hranicami národného parku. Kto neverí tomu, o čom sa tu píše, nech si pozrie napríklad seriál (nielen) pre deti o medvedíkovi Yogim!

A teraz sa prenesme k nám a dovoľte mi trochu strašenia, ktoré však nemá ďaleko od reality.

Čo čaká ľudí na území a v okolí našich národných parkov, ak nebude ich príroda chránená, ale exploatovaná či devastovaná a ak sa nezmení náš vzťah k nej a k jej ochrancom? Okrem iného toto: bude sa tam niekoľko rokov intenzívne ťažiť drevo, poľovať, stavať, jazdiť na motorkách, štvorkolkách a terénnych automobiloch, lietať na lietadlách a vrtuľníkoch, robiť ohňostroje a vodné póla na plesách, budovať zjazdovky, lanovky, lunaparky, kasína, golfové ihriská a podobne. Prevažne to bude slúžiť bohatej klientele. Veľká väčšina zisku z týchto aktivít bude prúdiť mimo región do vreciek rôznych oligarchov, finančných skupín a pod. O pár rokov prídu - vďaka prívalovým dažďom, odlesneným stráňam a neupraveným zvážniciam - povodne. Zhorší sa mikroklíma. Oslabí sa liečebná a iné blahodarné funkcie, či tzv ekosystémové služby. Zmizne väčšina skutočne hodnotného, autentického a atraktívneho, kvôli čomu ľudia región navštevovali. V dôsledky klimatickej zmeny sa lyžiarske strediská premenia na kopy šrotu a degradujúceho asfaltu či betónu, alebo bude treba zjazdovky nákladne umelo zasnežovať s použitím vody, ktorej bude stále menej a jej neregulované využívanie ohrozí vodný režim i všetko živé, viazané na vodné prostredie. O používaných chemikáliách, odpadoch, hluku, svetelnom znečistení a celkovej kontaminácii prostredia ani nehovoriac. Doplatí na to nielen miesta fauna, či ovzdušie, ale aj kvalita vodných zdrojov, ktorých sa tu vyskytuje významné množstvo - najviac na Slovensku hneď po Žitnom ostrove.

A tí, ktorí sú platení za to, aby prírodu chránili, budú napomáhať tým, ktorí ju ničia a zároveň nespravodlivo obviňovať tých, ktorí ju chránia a vedú k tomu aj iných napríklad tak, že ich do nej vodia a učia ich prírodu v tichosti poznávať, rozumieť jej a milovať ju.

Tento čierny scenár hrozí však iba vtedy a dovtedy, kým si väčšina ľudí na Slovensku nezačne pôvodnú prírodu skutočne vážiť a nepochopí nevyhnutnosť a zároveň užitočnosť jej ochrany.

Teda dovtedy, kým bude nadkritická masa občanov a voličov viac veriť devastátorom prírody, skorumpovaným politikom, chamtivcom a špekulantom, než tým, ktorí to s ľuďmi a prírodou myslia dobre.

Pokiaľ sa tu nedôjde k zásadnej zmene, nepomôžu ani tie najlepšie zákony na ochranu prírody. Lebo tá sa efektívne proti vôli ľudí chrániť jednoducho nedá. Podobne, ako sa nedá kreovať demokratická a slobodná spoločnosť z ľudí, ktorí demokraciou a slobodou pohŕdajú, dávajúc prednosť životu v nevoľníctve , otroctve či totalite.

Pozn.: V mierne modifikovanej podobe vyšlo v SME